

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ויקהל – פרה

מאוצד שיהותנו ומאמדיו
של הרה"ג מו"ד המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשתקד מתוך למעלה מאלף בקשות לתמיכה
בזכותכם הגדלנו את הכמות

ויצאו בס"ד **650** משלוחי "קמחא דפסחא"
עד לביתם של האלמנות והנדקקים...

מאות בקשות נוספות באות לפתחינו,
ו... נאלצים לרחותם.

היתומים והאלמנות ממתנינים לתשובה:

"כיצד יעבור עליהם הג הפצות
הבא עלינו לטובה".

גם השנה רצוננו להגדיל את הכמות

ככל שיתאפשר ולשמח עוד ועוד

משפחות בע"ה - - -

אנו פונים אליך...

בידך לשמח אותם...

חינך עכשיו *6431

הלכות פרשת פרה

הלכות פרשת פרה

א. גם מי שאינו נזהר לטבול בער"ש ישתדל מאד עש"ק פר' פרה לטבול זכר למקדש. וכן יתן צדקה בערב שבת זו, להפריש איש איש כפי יכולתו לצדקה, יתר על שאר הימים^א.

ב. בשבת שלפני פרשת החודש מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני קוראים פרשת פרה^ב שהיא מתחילת פרשת חוקת עד "והנפש

עיונים והארות

מעשה הצדקה, כי אין עבירה מכבה מצות הצדקה, כמו שאין מכבה את התורה, ועל ידי זה הוא זוכה לפתוח את שער החמשים של חמשים שערי בינה. שבא משם הגאולה. עכ"ל.

ב. מרן שו"ע (סי' תרפה). וזמנה בשבת שלפני פרשת החודש בלי הפסק ביניהם, מפני שכן היתה שריפתה במדבר סמוך לניסן, כדי להזות בה את בני ישראל מיד אחר הקמת המשכן, שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו. וקורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. ועוד רמזו בספה"ק, שמפז"ר של המן נעשה פר"ה ומפרה נעשה טהור ויכול להקריב קרבן פסח.

עוד כתוב בספרים הקדושים, שקודם קריאת פרשת פרה יקבל על עצמו להיות שפל

א. כ"ב במועד לכל חי (סי' לא אות קב) וז"ל: ערב שבת פרה יטבול במקוה המים על כל פנים, אפילו דבשאר ערבי שבתות אין לו פנאי לטבול, הנה בשבת זו יעשה זכר למקדש, ואם הוכרח לקיים מצות עונה, יטבול בשבת בבוקר בבוקר אם אפשר לו, ואם לאו לפחות יעשה טבילת ידים, כי פרשה זו ראויה לקרותה טהר גברא טהר יומא, וכתב במעשה הצדקה (דף קכח ע"ב אות מא) וזה לשונו, והיתה לכם לחוקת עולם, שענין פרה נוהגת לעולם ועד, בין בדיבור בין במעשה, הדיבור הוא לקרות פרשת פרה בציבור, והיא מצות עשה לקצת פוסקים, והמעשה שלם יהיה על ידי מצות הצדקה בערב שבת זו, להפריש איש איש כפי יכולתו לצדקה, יתר על שאר הימים, ואין דבר המטהר את האדם מן הקליפות שהם אבי אבות הטומאה דרגא דמותא, כמו

הנוגעת תטמא עד הערב"ג, ומפטירים "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם"

עיונים והארות

היא כדי שתתלבש המלכות דקדושה בתוך קל"י נוגה ותברר ותוציא הניצוצות הקדושות שנשארו בתוכה בעת תקון העולמות, וזה תכלית כל עבודתינו בעוה"ז לברר את הניצוצות שבקל"י נוגה, ובכך נטהר האדם ונעשה טהור וקדוש ומוכן לגאולה, אמן.

וחייב כל איש מישראל להאמין, שכשם שבזמן שהיה אפר פרה היה נטהר האדם על ידי זה ממש מטומאתו, והיה יכול להקריב את קרבן הפסח בפועל. כן גם עתה בגלותינו המרה, ע"י קריאת הפרשה בזמנה בספר התורה, נטהרים נפשותינו כל אחד ואחד כפי זכותו והארת נפשו, ואז ראוי הוא לקדושה העליונה שתשרה עליו בליל חג החירות.

ג. כתב מו"ר בחזון עובדיה (הלכה ט), אם טעה הקורא בתורה וסיים פרשת פרה בפסוק "ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם", לא יצאו ידי חובתם, ואפילו כבר קראו גם ההפטרה בברכותיה חוזר ופותח הס"ת ומתחיל לקרות (בברכות שלפני ס"ת ולאחריה) מראש הפרשה עד והנפש הנוגעת וכו'. ואפילו אם הפסיק בפסוק "מים חיים אל כלי" ג"כ לא יצא, וחוזר וקורא כאמור. ומ"מ אם כבר בירך על ההפטרה לפניו ולאחריה ואח"כ נזכר, אין צריך לחזור ולברך ברכות ההפטרה כשמפטיר שנית.

וכן אם שכחו ולא קראו פרשת פרה כלל, יכולים להשלימה בשבת שלאחריה, באופן שבשבת

אצל עצמו, ואז קריאה זו מטהרתו כי אפר רומז למדת הענוה.

סוד פרה אדומה נתבאר בזה"ק פ' חוקת (דף קפ), ושם כתב רשב"י, כי סוד פרה אדומה היא במלכות דקדושה, כשמתלבשת בקל"י נוגה כדי לברר ניצוצות קדושות מתוכם, ומוציאה בלעם מפיהם וחוזרים הניצוצות אל הקדושה. ונמצא שהפרה אדומה שהיא בחי' המלכות - "מטהרת את הטמאים" פי' הניצוצות הקדושים שנטמעו בתוך הקליפות. "ומטמאה את הטהורים" פי' המלכות הטהורה שמתלבשת בין הקליפות מתחללת טהרתה וקדושתה כביכול.

והמלכות [השכינה] "פרה אדומה תמימה", "פרה" - כלומר שאות ה' שהיא השכינה מקבלת מהגבורות שבשמאל פ"ר דינים שהם ה"ג מנצפ"ך הרי פרה"ה, וכך היא מתלבשת בקל"י נוגה לברר מהם ניצוצות. "**אדומה**" - פי' אדומה כמו שושנה, דהיינו כמו שבשושנה יש מעט לובן באדמימות שלה, כמו כן המלכות שנקראת פרה אדומה, מעורב בה רחמים שהם דינא רפיא, בסוד כשושנה בין החוחים, שהם הקליפות, והיא יורדת שם ומבררת הניצוצות, ומעלה אותם מתוקות וטובות. "**תמימה**" - גימ' מלכות, שהמלכות תמימה מכל מו"ם מבחינת שור"ת"ם. "**אשר אין בה מום**" - היינו המלכות דאצילות, בבחי' כולך יפה רעייתי ומום אין בך, כלומר אפילו שירדה לקל"י נוגה לברר בירורים אין בה מום של אחיזת הקליפות.

והמבואר בזה"ק בסוד פרה אדומה, שהכונה

(יחזקאל לו, יז), שכתוב בה "וזרקתי עליכם מים טהורים" וכו'.

ג. מאחר ולדעת הרבה פוסקים קריאת פרשת פרה היא מצות עשה מהתורה, לכן יקראוה בספר תורה הכשר והמהודר ביותר שבבית הכנסת^ד, ויכונו לצאת ידי חובה מן התורה^ה. וטוב שהעולה מפטיר יאמר לפני כן לשם יחוד וכו'. (נוסח הלשם יחוד מסודר לקמן).

ד. יש אומרים שאין מעלין קטן למפטיר לארבע פרשיות ויש מתירים. ומ"מ פרשת פרה שלדעת מרן והרבה פוסקים גם היא מן התורה אין להעלות קטן למפטיר, אלא שאם כבר עלה הקטן לא ירד. והשליח ציבור יקרא בס"ת להוציא הציבור ידי חובתם^ו.

פרשת החודש:

א. בשבת שלפני ראש חודש ניסן, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני פרשת "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומפטירין ב"כה אמר ה' בראשון באחד לחודש" (יחזקאל מה, יח) ולעולם אין להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החודש^ז.

ב. אם ראש חודש ניסן חל בשבת, מוציאים שלשה ספרים בראשון קוראים ששה בפרשת השבוע, והשביעי משלים חובת היום בספר השני של ר"ה, ומתחיל "וביום

עיונים והארות

ה. חזו"ע (הלכה ד).

ז. מרן חיד"א בברכי יוסף (סי' רפד ס"ק ב). מו"ר בחזון עובדיה (הלכה י) עיי"ש.

ז. מגילה (כט), רמב"ם (פרק יג מהלכות תפילה הלכה כ), טור שו"ע (סי' תרפה סעי' ד). ורש"י בגמרא שם כתב וז"ל: ששם פרשת הפסח, ובש"ס ירושלמי גרסינן א"ר חמוא בדין הוא שיקדים החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל. עכ"ל.

שאחריה שהיא פרשת החודש יקראו בספר שני פרשת פרה בלא ברכה. (אור לציון ח"ד עמוד שב), והמפטיר יקרא בספר שלישי פרשת החודש, ויפטירו בהפטרות החודש.

ד. בן כתב הרשב"א בחידושו לברכות, ונפסק בשו"ע (סי' קמו וסי' תרפה), שפרשת פרה דאורייתא. וכן כתב המשך חכמה בפרשת חוקת (דף רלא). והביא ראייה ממסכת יומא (דף ב ע"א), שדרשו שם מן הפסוק: 'צוה ה' לעשות' - זה מעשה פרה, 'לכפר עליכם' - זה מעשה יוה"כ.

השבת שני כבשים" וכשמסיים אומר קדיש, ואחר כך עולה המפטיר וקורא בספר השלישי בפרשת "החדש הזה לכם ראש חדשים" ואומר קדיש. ומנהג הספרדים לקרות אחר ההפטרה פסוק ראשון ואחרון של השמים כסאית.

מאמרי הזוה"ק

שבת פרה

ר' יוסי מבאר החילוק בין וזאת התורה לבין זאת חוקת התורה שהראשון הוא חיבור ז"א ונוק' ובפסוק השני זה הנוק' לבדה שהיא בית דינו של הת"ת

דברי התורה קדושים הם, עליונים הם ומתוקים הם

חוקת דף קעט:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח בְּשֵׁבַח הַתּוֹרָה

כדי לפרש מה ההבדל בין זאת חקת התורה לבין זאת התורה ובתחילה יקדים לדבר בשבח התורה.

שהנה כתוב (דברים ד, ב) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל.

תָּא חַוִּי, מְלִין דְּאֹרְיִתָּא קְדִישִׁין אַנּוּן, עֲלָאין אַנּוּן, מְתִיקין אַנּוּן בא וראה דברי התורה קדושים הם מעולם הבריאה, עליונים הם מהיצירה, מתוקים הם

עיונים והארות

עובדיה (הלכה ה).

ת. כף החיים סופר (סי' תרפה אות כה), ומו"ר בחזון

מהעשיה. **כְּמֹה דְכִתִּיב** כמו שכתוב (תהלים יט, יא), **תִּנְחַמְדִּים מְזֹהֵב וּמְפֹזֵב רַב וּמְתוּקִים מְדַבֵּשׁ** ונפת צופים. **מֵאֵן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵייתָא, כְּאֵלוֹ קָאִים כָּל יוֹמָא עַל טוֹרָא דְסִינֵי וְקַבִּיל אוֹרֵייתָא** ולכן מי שמשדל ועוסק בתורה נחשב לו כאילו עומד כל יום על הר סיני ומקבל את התורה, כי יש כח למתיקות התורה אפי' אחר אלפים שנה למי שעוסק בה והיא מאירה כיום נתינתה. **הָרָא הוּא דְכִתִּיב** זה מה שכתוב (דברים כז, ט), **הַיּוֹם תְּזֶה נְהִייתָ לְעַם. וְהָא אוֹקְמוּהוּ חֲבַרְיָא** ופי' רש"י, בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום קיבלת אותם מהר סיני, והרי כבר פירשוהו החברים, שחביבה תורה על לומדיה כיום נתינתה.

כְּתִיב הָכָא זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה, וְכְתִיב וְזֹאת הַתּוֹרָה, מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי כתוב כאן זאת חקת התורה וכתוב וזאת התורה, מה ההבדל בין וזאת התורה לזאת חקת התורה, א' מדוע כאן כתוב וזאת בתוספת ו'. ב', מדוע בזאת התורה כתוב בלא חקת. **אֵלָא רָוָא עֲלָאָה הוּא, וְהָכֵי אוֹלִיפְנָא, וְזֹאת הַתּוֹרָה** אלא דע כי סוד עליון וגדול הוא וכך למדנו, זאת היא השכינה שהיא המלכות, ואות ו' הוא ז"א, **לְאַחְזָאָה כְּלָא בְּיַחְזוּדָא חַד לְאַשְׁתַּכְחָא כְּלָא חַד כְּלָא פְרוּדָא** להראות שזו"ן ביחוד אחד הם, כי אות ו' הוא ז"א ו"זאת" היא המלכות, **וְלְאַכְלָלָא כְּנַסְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** ולכלול השכינה עם הקב"ה, להראות שהת"ת ומלכות שניהם אחד בלי פרוד כלל, שהת"ת לבד כולל בתוכו גם את הנוק'. **וְזֹאת, כְּלָל וּפְרַט כְּחַדָּא, דְּכָר וְנוֹקְבָא** המלכות שנקראת זאת, היא נקראת "כלל" כי כוללת בתוכה את העליונים ואת התחתונים, "ופרט" הוא ז"א כי בו נפרטים הו"ק, הם אחד זכר ונקבה. **וּבְגִין כְּךָ,**

וְזֹאת הַתּוֹרָה וַיְדַאֵי ובשביל כך אמר וזאת שהם חיבור זו"ן. **אָבֵל זֹאת בְּלֵא**
תּוֹסֶפֶת וְא"ו, אבל זאת חקת התורה בלא תוספת ו' מראה על השכינה לבדה הנקראת
חֻקַּת הַתּוֹרָה וַיְדַאֵי, וְלֵא הַתּוֹרָה, דִּינָא דְאֹרִייתָא, גְּזֵרָה
דְּאֹרִייתָא ולא התורה לבד, אלא חקת התורה דיני התורה וגזירות התורה, כי עסק התורה
 הוא בחי' הת"ת שהוא עצם התורה, כי השכינה היא רק חוקים ומצוות, דיני התורה וגזירות התורה,
 כי המלכות היא העושה הדינים והגזירות כי היא בית דינו של הת"ת.

ענין "הפרה" הוא במלכות דקדושה, המתלבשת בתוך הקליפות ומבררת את הניצוצות הקדושים מתוכן בסוד
 ומלכותו בכל משלה, ואז אותם הניצוצות חוזרים לקדושה. וזה פי' מטהרת את הטמאים, היינו ניצוצות הקדושה
 בתוך הקלי', ומטמאה את הטהורים, היינו כאשר המלכות הטהורה הולכת לברר הניצוצות מהקלי' ואז יורדת בין
 הקליפות ומתחללת טהרתה וקדושתה

שם דף קפ:

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיךְ פָּרָה, הִיא פָּרָה לְדִבְיֹתָא קָא
אֲתִיא. זאת הפרה האדומה [א] שהיא בחינת המלכות שיורדת לקליפות, לטהר היא

עיונים והארות

רוח רעה, אמר לו כן! ומה רפואה שעשו לו, אמר
 לו: הביאו שורש והקטירוהו תחת האיש הזה והזו
 עליו מים ואז יצאה הרוח רעה. אמר לו רבן יוחנן:
 ישמעו אזניך מה שפיך מדבר! בדיק כך נצטוינו
 בתורה הקדושה שעל ידי אפר פרה אדומה שמזים
 על הטמא, הטומאה פורחת ממנו ובכך נטהר
 האדם. התשובה מצאה חן בעיני הגוי והלך לדרכו.

לאחר מכן שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי:
 לאתו גוי דחית בדברים בעלמא, לנו מה

א. **מספרים** חז"ל שגוי אחד פנה לרבן יוחנן בן
 זכאי, ואמר לו: אותם מעשים שאתם עושים
 בפרה אדומה נראים כמעשה כשפים שאתם
 לוקחים פרה אדומה, שורפים אותה, ולוקחים את
 האפר ומטילים אותו לתוך מים ומזים שתיים ושלש
 פעמים על מי שנטמא במת, ובזה אתם אומרים
 שהוא טהור, והרי דברים אלה אי אפשר להבינם.
 שאלו רבן יוחנן: האם נכנסה בך רוח רעה בגופך,
 ענה לא. אמר לו: האם ראית אדם שנכנסה בגופו

באה. לְדַבָּאָה לְמִסְאָבֵי הרי היא באה לטהר ולנקות הטמאים, והכוונה על ניצוצות הקדושה שבקליפה. פָּרָה דִּקְבִילַת מִן שְׂמָאלָא המלכות נקראת פר"ה-פ"ר ה', שמקבלת ה"ג מן השמאל דז"א, כי אות הה' שהיא השכינה, מקבלת פ"ר דינים שהם ה"ג מנצפ"ך מז"א, והרי פרה, ועי"ז היא יורדת לקליפות לברר ניצוצי קדושה. וּמֵאֵן הוּא לְשְׂמָאלָא, שׁוּר ומי הוא לשמאל, השור שהוא גבורה דז"א, כי אלהים דיודי"ן גימ' ש', וריבוע אלהים גימ' ר', וחמש אותיות אלהים שנכללו ביסוד הן ע"ה אות ו', הרי שור בְּמָה דְאֵת אָמַר כמו שנאמר (יחזקאל א, י), וּפְנֵי שׁוּר מִתְּשֻׁמָּאל א"כ הגבורות שבשור הן בשמאל. אֲדָמָה, פִּי סִמְקָא בְּוֹרְדָא אדומה כשושנה, שיש בה מעט לובן דהיינו שיש בה גם בחי' רחמים. דִּבְתֵּיב (שיר השירים ב, ב), בְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחֹתִים כשושנה בין הקוצים שהם הקלי' העושים דין. אֲדָמָה פִּי גְזֵרַת דִּינָא שהיא חותכת וגוזרת הדין.

תְּמִימָה, מֵאֵי תְּמִימָה מדוע כתוב תמימה, הרי כבר כתוב אשר אין בה מום. בְּמָה דִּתְּנִינֵן כמו שלמדנו, שׁוּר תָּם וְשׁוּר מוֹעֵד. שׁוּר תָּם דִּינָא רַפְיָא דִּין רפה. שׁוּר מוֹעֵד דִּינָא קְשִׁיא דִּין קשה. אוֹף תְּכָא, תְּמִימָה, דִּינָא רַפְיָא, גְּבוּרָה תְּתָאָה, גם כאן, מה שכתב תמימה פי' דין רפה, מלכות התחתונה שהיא בחי' רחל העומדת מהחזה דז"א ולמטה, ושם החסדים מגולים, ולכן מתמתקים דיניה ונקראת דינא רפיא, דָּא הוּא תְּמִימָה וזו הכוונה תמימה, לפי שפועלת הדין

עיונים והארות

תאמר, אמר להם: זהו שנאמר "זאת חקת התורה", למצוא טעמה. חוקה חקתי וגזירה גזרתי ואין שאתה מצוה היא סוד גדול, ואל תהרהרו בה אתה רשאי לעבור על גזרתי (ילקוט שמעוני חקת).

ברחמים. גְבוּרָה עֲלָאָה דָּא הִיא דִּינָא קְשִׁיָּא גבורה עליונה זו היא דין קשה, פי' פרצוף לאה שעומדת מחוזה דו"א ולמעלה, ושם החסדים סתומים ביסוד אמא ולכן דיניה קשים, וְהִיא יָד הַחֲזָקָה תְּקִיפָא הקשה בדיניה, שבאה מהיד החזקה דו"א, מצד הגבורה.

אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם, בְּמָה דְאֵת אָמַר כמו שנאמר (שיר השירים ד, ז) בְּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ שכאשר השכינה היא למעלה באצילות ולא ירדה למטה בקליפות אז אין בה אחיזת הקלי', אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עַל, עַל כְּתִיב על כתוב חסר ו', בְּמָה דְאֵת אָמַר כמו שאתה אומר (שמואל ב' כג, א) וְנָאִם הַגִּבּוֹר הַיּוֹקֵם עַל ודרשו חז"ל שנאמר זה על דוד המלך שתיקן מאה ברכות גימ' ע"ל לתיקון השכינה הקדושה במאה ספירות של ז"א שמתקנות את השכינה. מַאי טַעְמָא ומה הטעם שז"א מתקן את השכינה הקדושה, בְּגִין דְּהִיא שְׁלוּמֵי אַמוּנֵי יִשְׂרָאֵל היות והיא משלמת את הספירות דז"א הנקרא ישראל, וְעֲלֶיהָ לָאוּ הִיא, אֵלָא עָפָה ומ"ש עליה, אין הכוונה עליה אלא עמה. אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עַל ומש"כ לא עלה עליה על, פי' שז"א הנקרא "על" - מאה ספירות, לא עלה עליה בסוד יחוד, אלא עומד עמה אח' באח' בלא יחוד. הַיִּינוּ דְּכֶתִיב וזה מש"כ (עמוס ה, ב), כְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל היא השכינה עדיין היא בתולה לגבי ז"א שנקרא ישראל, וכמו שנאמר (בראשית כד, טז) כְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה ז"א שנקרא איש, לא ידעה בסוד יחוד.

שם ברעיא מהימנא

פָּרַח אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם וְגו' שכל עניני הפרה הם שתתלבש

המלכות דקדושה תוך קליפת נוגה, ותברר ותוציא הניצוצות הקדושים שנשארו בתוכה.

וכן ע"י המלאכה אשר האדם עושה בששת ימי החול, מברר ניצוצות הקדושה מתוך הקלי' ע"י

הו"ק. אבל ביום שב"ק **אָסוּר לְחַרוֹשׁ בְּשַׁבַּת חֲרִישָׁה דְשׁוֹר** וכן שאר מלאכות,

דְּאִתְמַר שנאמר (תהלים קכט, ג) **עַל גְּבֵי חָרְשׁוֹ חוֹרְשִׁים** כי כל העבודה היא כדי

לברר ברורים ובשב"ק אין ברורים, שע"י חרישה בשבת או שאר מלאכות, גורם שתצטרך המלכות

לצאת מן הקדושה אל הקליפות ולברר הברורים. **וְשָׁכֵנִיתָ תַּתְּאָה, אִיהִי פָּרַח**

אֲדָמָה, מְסֻטָּא דְגִבּוֹרָה והשכינה התחתונה שהיא פרה אדומה היא מצד הגבורה כי

היא מבררת את הרפ"ח ניצוצות שבנוגה. **תְּמִימָה מְסֻטָּא דְחֶסֶד, דְּאִיהִי דְרִנָּא**

דְּאִכְרָהֶם תמימה מצד החסד שהיא מדרגת אברהם אבינו איש החסד, **דְּאִתְמַר בֵּיהּ**

שנאמר בו (בראשית יז, א) **תַּתְּחַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים. אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם,**

מְסֻטָּא דְעִמּוּדָא דְאִמְצָעִיתָא מצד העמוד האמצעי שהוא הת"ת. ומה שנאמר

אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל, מְסֻטָּא דְשָׁכֵנִיתָא עֲלָאָה מצד השכינה

העליונה שהיא הבינה סוד יום השבת שהמלכות עולה לשם, **דְּאִיהִי חִירוֹ בְּאִתְרָ**

דְּאִיהִי שְׁלֵטָא שהיא נקראת חירות במקום שהיא שולטת, ושם נאמר (במדבר ג, לח),

וְחֹר הַקָּרֶב יוֹמֵת, לֵית רִשׁוֹ לְמְסֻטָּא אַחְרָא לְשְׁלֵטָאָה שאין רשות

לסטרא אחרא לשלוט. **לֹא שִׁטּוֹן, וְלֹא מְשַׁחִית, וְלֹא מְלֹאךְ הַמּוֹת** כי בבינה

אין שום אחיזה לחיצונים, **דְּאִנּוֹן מְסֻטָּא דְגִיּוֹתָנָם** שהם מצד הגיהנם שהוא נח ביום

שב"ק. (ע"כ רעיא מהימנא).

מבאר הטעם מדוע פרה אדומה נעשית דוקא בסגן ולא בכהן גדול

וּנְתַתֶּם אוֹתָהּ אֶל אֶלְעָזָר ואמרו רז"ל, **מִצֹּתָהּ בְּסֶגֶן, וְאוֹקְמוּהָ** מצות

פרה אדומה היא בסגן, שהוא אלעזר ששרשו מהחסדים דיסוד דאימא שבז"א, וכבר

בארו סוד זה החכמים. **מֵאֵי טַעְמָא לִיָּהּ וְלֹא לְאַהֲרֹן** מדה הטעם שנותנים את מצות

פרה לסגן אלעזר שהוא מאמא, ולא לאהרן הכהן שהוא מאבא. **אֶלֶּא, אֶהֲרֹן**

שׁוֹשְׁבֵינָא דְמִטְרוֹנִיתָא אלא אהרן הכהן הוא השושבין של המלכה הגורם ליחוד

השכינה עם ז"א, וכבר אמרנו שענין פרה אדומה הוא לברר ניצוצי הקדושה ולא ליחד את ז"ן.

וְעוֹד, דְּאַהֲרֹן לֹא אָתִי מְסַטְרָא דְטְהוֹר, אֶלֶּא מְסַטְרָא דְקְדוּשָׁא

ועוד מסביר הזוה"ק מדוע לא עסק אהרן בפרה, היות והוא לא בא מצד הטהרה שהיא בחי' חסד

דגבורה, אלא מצד "קדוש" שהקדושה היא מגבורה דחסד, **וּבְגִין דְדָא אָתִיא**

לְטְהַרָה, לֹא אָתִיָּהִיב לִיָּהּ ולפי שהפרה באה לטהר מצד החסד דגבורה, שעי"ז

מרחיקים את הקליפות ואחיצות החיצונים, לכן לא ניתנה לאהרן הכהן שהוא החסד הגמור בסוד

אבא עילאה, ושאר הכהנים שיש להם שורש לאחיצה בחסד דאימא יכולים לפעול בה.

כל ענייני הפרה הם בסוד השבע, שזה המלכות הנקראת בת שבע

כָּל מְלָה דְהָאִי פְּרָה הִיא בְּשֶׁבַע כל דבר במעשה הפרה הוא בשבע, דהיינו, ו'

בְּפוֹסִים וְכוּ' כלומר שבפרשת פרה מוזכר שבע פעמים פרה, שבע פעמים שריפה,

שבע פעמים הזאה, שבע פעמים כיבוס, שבע פעמים טהרה, שבע פעמים טומאה, שבעה כהנים,

ולכן נקראת הפרה "בת שבע" כנודע, **וְהָא אָתְמַר** וכבר למדנו את זה לעיל בפרשת "אחרי

מות", **מֵאֵי טַעְמָא** ומה הטעם בשבע, **בְּגִין דְהִיא שְׁבַע שְׁנֵי שְׁמַטָּה** לפי

שהמלכות היא סוד שבע שנות שמיטה, שהיא כוללת בתוכה ז' ספירות דז"א, **וַבַּת שִׁבְעַת**
אַתְּקַרִּי והמלכות נקראת בת שבע, כי היא אחת משבע ספירות אלו וכללותן בה, **וְעַל דָּא**
כָּל עוֹבְדוֹי בְּשִׁבְעַת ועל כן כל מעשי הפרה נזכרים בתורה שבע פעמים לרמוז את ז'
הספירות שבמלכות. **תָּא תַּוּי** בא וראה, **כָּל מַאי דְאַתְעֵבִיד מִהַאי פְּרָה** כל
מה שנעשה מפרה זו, המטרה היא **בְּגִין דְּדַבְּאָה וְלֹא לְקַדְשָׁא** כדי לטהר את האדם
מהטומאה ולהסיר מעליו אחיזת הקליפות, ולא בא כדי לקדש את האדם ולהוסיף קדושה על
קדושתו, **וְאַף עַל גַּב דְּאַתִּיְהִיב לְסַגְן** ואע"פ שניתנה הפרה לסגן שהוא בחסד,
אפילו הכי **הוּא לָא שְׁחִיט וְלָא שְׁרִיף** הוא לא שוחט אותה ולא שורף אותה, אלא
זר שוחט ואלעזר רואה כדי לא לעשות פעולות של דין, **בְּגִין דְּלֹא יִשְׁתַּבַּח דִּינָא**
בְּסִטְרוֹי כדי שלא ימצא דין מצד הכהן שהוא בחסד, **וְכָל שְׂכַן אַהֲרֹן דְּאִיתּוּ**
בְּדַרְגָּא שְׁלִים יַתִּיר וכל שכן שלא ניתנה מצות הפרה לאהרן הכהן שהוא במדרגה
שלמה יותר מאלעזר, כי הוא באבא עלאה ששם שורש החסד, **דְּלֹא בְּעֵי לְאַשְׁתַּבַּחַא**
תַּמָּן וְלֹא אֲדַמְנָא תַּמָּן שלא ראוי לאהרן הכהן להימצא שם ולהודמן שם בשריפת הפרה
שלא לעורר דין במקום גבוה.

הַאי פְּרָה, בִּיּוֹן דְּאַתְעֵבִיד אַפֵּר זאת הפרה כיון שנעשתה אפר, שהיא אותיות
א-פר שנכללו בה ה"ג מנצפ"ך לבחינה אחת, **בְּעֵי לְמַשְׁדֵּי בִּיהַ עֵין אָרוֹ,**
וְאֲזוּב, וְשְׁנֵי תוֹלְעַת צריך להשליך בה עץ ארז שהוא בתפארת, ואזוב שהוא ביסוד
ושני תולעת שהוא בגבורה, **וְהָא אֵלִין אַתְמָרוּ** והרי אלה הדברים כבר למדנו עליהם
בפרשת מצורע. **וְאַסְפָּה אִישׁ מְהוֹר** שהוא בגבורה שהיא מעלה את המלכות מתוך

הקליפות, וְלֹא קָדוֹשׁ שֶׁהוּא בַחֲסֵד. וְהִנֵּיחַ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר פִּי, שֶׁבַתְחִילָה צָרִיךְ לַהֲטִהֵר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שֶׁהוּא מָקוֹם טָהוֹר, דִּהְיָא טָהוֹר לָא אֶקְרִי אֶלְא מִן סַטְרָא דְמִסְאֵב בְּקַדְמֵיתָא כִּי לֹא נִקְרָא אָדָם טָהוֹר אִלָּא שֶׁהִיא טִמְא בַתְחִילָה. וְכֵן הַמַּלְכוּת, בַּתְחִילָה עוֹלָה מִבֵּין הַקְּלִיפּוֹת לַמָּקוֹם טָהוֹר וְאֲחִ"כ לַמָּקוֹם קָדוֹשׁ.

דָּוָא דְכֻלָּא הָאֵי דְכֻתִּיב כֹּל סוּד פְּרָה אֲדוּמָה הוּא מַה שְׁכָתוּב לְמִי נִדְּהָ חֲטָאֵת הִיא, שְׁפִי בְּגִין דְּכָל דִּינִין תַּתְּאִין לְפִי שְׁכַל הַדִּינִים הַתַּחְתּוּנִים אֵינִם מִתְעוֹרְרִים, וְכָל אֲנוּן דְּאָתוּ מִסַּטְרָא דְמִסְאֵבָא וְכֵן כֹּל אוֹתָם כּוֹחוֹת טוֹמָאָה שְׁבָאוּ מִצַּד הַטּוֹמָאָה וְאֵין לָהֶם שְׁלִיטָה, אִלָּא כִּד אֵיחוּ יִנְקָא מִסַּטְרָא אַחְרָא כַּאֲשֶׁר הַמַּלְכוּת יוֹנֶקֶת מִן הַסַּטְרָא אַחְרָא, וְיִתְיַבֵּת בְּדִינָא וְיוֹשֶׁבֶת בְּדִין וְפוֹעֵלֶת דִּין, כְּמָה דְּאָתָּא אָמַר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לד, ו) חָרַב לָהּ שֶׁהִיא חָרַב נּוֹקֶמֶת נֶקֶם בְּרִית מִבְּחֵי הַמַּלְכוּת מְלָאָה דָם הַדִּשְׁנָה מִחֶלֶב ע"י אַחֲזִיזַת הַקְּלִיפָּה הִיא מְלֵאָה דָם גִּידוֹת, וְע"י מַעֲשֵׂה אִפְרַיִם הַפְּרָה הִיא נִטְהַרֶת. בְּדִין, בְּלֵתוּ מִתְעוֹרְרִי וּמִסַּטְרָא דְמִסְאֵבָא וְאֵין כּוֹחוֹת הַקְּלִיפּוֹת מִתְעוֹרְרִים וְעוֹלִים וְשׁוֹרִים בְּעוֹלָם לְפַעוּל הַדִּין, בִּיּוֹן דְּעַבְדֵי הָאֵי עוֹבְדֵי דְלִתְתָּא כִּיּוֹן שְׁעוֹשִׂים אֶת מַעֲשֵׂה פְּרָה אֲדוּמָה לְמַטָּה, וְכָל הָאֵי דִינָא בְּאִתְרָא דָּא דְהָאֵי פְּרָה וְכֹל הַדִּין הַזֶּה נַעֲשֶׂה בְּמָקוֹם הַזֶּה בְּזֹאת הַפְּרָה שְׁשׁוּחִטִים אוֹתָהּ וְשׁוֹרְפִים אוֹתָהּ וְאוֹסְפִים אֶת אִפְרָה, וְרַמְאֵן עָלָה עֵץ (דף קפ"א ע"א) אָרְזוּ וְגו' וּמִשְׁלִיכִים לְתוֹכָהּ עֵץ אֲרָז וְאוֹזֵב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְעִ"ז מִתְמַתְקִים הַדִּינִים וּמִתְבַּטְּלִים. בְּדִין אֲתַחֲלֵשׁ חֵילָא דְלִהוּן אִז נַחֲלַשׁ כַּח הַקְּלִיפּוֹת שֶׁמֵּהֵן בָּאָה הַטּוֹמָאָה לְעוֹלָם, וְכָכָל אַתְרֵי דְשָׂרְאֵן, אֲתַבְּרוּ וְאֲתַחֲלָשׁוּ וְעַרְקִין מִנִּיהּ וּבְכָל מָקוֹם שְׁשׁוּרוֹת

ונמצאות הקליפות, הן נשברות ונחלשות ובורחות מחמת מי החטאת, דְהַאי חֵילָא דְלֵהוּן
 אֲתַחְוֵי כְּגֻוְנָא דָּא לְגַבְיֵיהוּ כִּי כַח הוּזָה שְׁלֵהֵם נִרְאָה לֵהֶם שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר וְנִשְׂרָף כְּמוֹ
 שֶׁנֶּעֱשֶׂה בַּפֶּרֶה, כְּדִין לָא שְׂרָאן כְּבֵר נֶשׁ וְאֲתַדְכִּי וְאִז לֹא שׁוּרִים עוֹד בְּאִדָּם
 וְנִטְהַר הָאָדָם ע"י אִפְר הַפֶּרֶה.

וְעַל דָּא אֲתַקְרִי מִי נְדָה וְעַל כֵּן נִקְרָא מִי נְדָה כִּי הוּא, מִיָּא לְדַכְּאָה מִיָּם
 לְטַהַר שֶׁהוּא מְטַהַר אֶת טוֹמְאָת הַנְּדָה מִן הַמַּלְכוּת. כִּד עֲלֵמָא שְׂאֲרֵי כְּדִינָא
 וְכַאֲשֶׁר הָעוֹלָם שׁוֹרָה בְּדִין מַחְמַת אַחִיזוֹת הַקְּלִיפוֹת, וְסִטְרָא מְסַאֲבָא אֲתַפְּשֵׁט
 בְּעֲלֵמָא וְצַד הַטּוֹמְאָה מִתְּפַשֵּׁט בְּעוֹלָם, הָכָא אֲתַכְּלִילֵן כָּל זִינִין מְסַאֲבָא,
 וְכָל זִינֵי דְכִינֵי כַּאֲן בְּמַלְכוּת נְכַלְלִים כָּל מִינֵי טוֹמְאָה וְכָל מִינֵי טַהֲרָה, וְכִנְיִן כְּךָ
 טוֹמְאָה וְטַהֲרָה, כְּלָלָא עֲלָאָה דְאֹרִייתָא לְכֵן הַטּוֹמְאָה וְהַטַּהֲרָה הֵם כְּלָל
 גְּדוֹל בְּתוֹרָה כִּי בְהֵן תְּלוּיָה הַטַּהֲרָה שֶׁל הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה, וְאֹקְמוּנָה חֲבֵרְיָא וְכַבֵּר בְּאֵרוֹ
 זֶה הַחֲבֵרִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, עֲבַדְתָּ דְלָא יִימְרוּן
 חֲבֵרְיָא מְלָה אֲבַתְרָךְ עֲשִׂיתָ שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַחֲבֵרִים דְּבַר אַחֲרִיךָ כִּי אִמַּרְתָּ לְבַדְּךָ כָּל מַה
 שֶׁיֵּשׁ בְּסוּד פֶּרֶה אֲדוּמָה.

מאמרי הפרשה

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם" (לה, א)

ענין סמיכת פרשת "ויקהל" ל"כי תשא"

האור החיים הקדוש זיע"א עומד על פשר הסמיכות של תחילת פרשת ויקהל, לסיום הפרשה הקודמת המדברת על קרני ההוד של משה. ומבאר כך: משה רבנו ע"ה חשש שמא יהיו מבני ישראל שייראו מגשת אליו מקרני האור שעל פניו, לכך נאמר כאן: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"...

ומוסיף האור החיים הקדוש ואומר, שנאמר כאן "עדת בני ישראל" ולא "עדת ישראל", לרמוז לנו, שכאשר הקהיל את כל העדה, האנשים עמדו בפני עצמם, והנשים עמדו בפני עצמן, ולא היו מעורבין.

ובעל הטורים מפרש את סמיכות הפרשיות באופן אחר, לפי מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה יא, ב) "אינו דומה מאור פניו של אדם בשבת למאור פניו שבחול", לכך נסמך "כי קרן עור פניו" לפרשת ויקהל הפותחת בעניין שמירת השבת.

הכתרים שנלקחו מאיתנו חוזרים אלינו מידי שבת

ויש ביאור נוסף, מדוע סמכה התורה את שמירת השבת לסוף הפרשה הקודמת - כי תשא - שמדובר שם על קרני ההוד של משה רבינו.

ובדי להסביר זאת, יש להקדים כאן הערה בלשון הכתוב, מדוע דוקא במצות שמירת השבת נאמר "עדת בני ישראל", ולא "בני ישראל"?

ויש לתרץ, שהמילה "עדת" האמורה כאן, היא מלשון "עדי עדיים" (ראה יחזקאל טז, ז). והיינו, שבמעמד הר סיני כשאמרו ישראל "נעשה ונשמע", באו מלאכים והניחו שני כתרים

רוחניים על ראש כל אחד ואחד, אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'נשמע', והכתרים הללו נקראים "עדיים".

וכאשר חטאו בעגל, אמר הקב"ה למשה "לך רד", רצונו לומר: החליפו אות דל"ת שבמילה 'אחד' שבפסוק שמע ישראל, ברי"ש של לא תשתחוה לאל 'אחר', והשתחוה לעבודה זרה. ובזמן הזה שאין צדיק בארץ, והיינו שהרגו את חור [שהוא בגימט' הצדיק] ונתקיים בהם לך - ר"ד דהיינו שהלך חור [שכן ר"ד בגימט' צדיק] באותה שעה באו מלאכי חבלה ולקחו לעם ישראל את הכתרים.

וכשירד משה מן ההר, ראה את המלאכים וכתרים בידם, מיד גער בהם והם פחדו וברחו, וכל הכתרים נפלו מידם מפחד ורעד שהיה להם מנויפת משה, ומשה רבינו ע"ה קיבץ את כל הכתרים וחזר לפני הקב"ה ואמר, "רבנו של עולם, אלו הכתרים שקיבצתי, שלי הם או של ישראל?" אמר לו הקב"ה, שלך הם, מפני שיש דין שאם באו אנשי חיל לעיר ושללו שלל, ובא גיבור אחד והציל מידם, הרי השלל שלו, ואין לבני העיר שום טענה עליו מפני שנתן נפשו בכפו והלך לקראת החרב ואפשר שהיו הורגים אותו (עיין בגמרא בבא קמא קיד.), ולכן גם כאן הכתרים שלך כי אתה הצלת אותם מיד המלאכים.

כאשר שמע כן משה, לקח את כל הכתרים והניחם בראשו, כמו שכתוב "ויתן על פניו מסוה", שהיו לו קרני הוד של הכתרים הרוחניים ונעשה פלא פלאות, וכמבואר בגמ' שבת (דף פח.).

והנה "מסוה" גימטריא "פלא" שהיה מספר קרני ההוד - "אלף" פחות אחד, כמו שכתוב (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים" וזה הרמז שאל"ף של המילה "ויקרא" היא זעירא. וכשבא משה וראה את העגל והמחולות חרה אפו, ובני ישראל - "וייראו מגשת אליו", מאלו הכתרים שהיו לו, שהם קרני האור. אמר להם משה לישראל: מן הדין אני לא חייב להחזיר לכם, אבל אני עושה לפניכם משורת הדין ומחזיר לכם, זאת בתנאי שתשמרו שבתות כהלכתן.

וזה שאומרים בשבת "ישמח משה במתנת חלקו", ששמח לתת לנו את "חלקו", שזה נקרא חלק שלו, כיון שעל פי הדין הכתרים הם שלו, וכמו שכתב רבנו האריז"ל (פרי עץ חיים שער השבת פרק ח'), שבכל שבת ושבת, משה רבינו מחזיר לעם ישראל את הכתרים.

ולכן נסמכה שמירת השבת, לפרשה הקודמת המדברת על קרני ההוד של משה. כי בזכות שמירת שבת נזכה שוב לקרני האור - הכתרים, ולכן גם נאמר בצווי על השבת "עדת"

בני ישראל דייקא, כי "עדת" הוא מלשון "עדיים" דהיינו כתרים. (כסא רחמים, מלמד. וכעין זה בחידושי הרי"ם).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם" (לה, א)

כללות נפשות ישראל מהווים שלימות התורה

ידוע הדבר שיש שישים ריבוא אותיות לתורה, והם כנגד שישים ריבוא נשמות שבעם ישראל וכנרמזו בר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה, וכל אחד מישראל נשמתו קשורה באות אחת בתורה, ובכללותם הם שלימות התורה, (וכמבואר באריכות בספרנו בתחלת פרשת כי תשא).

וזה שאומר הפסוק: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" - ואז עמדו לפניו שישים ריבוא נפשות ישראל יחד, "ויאמר אליהם: אלה הדברים אשר צוה ה'", פירוש, כללות נפשות ישראל - הוא הדבר בעצמו אשר צוה ה', שהמה בעצמם מהווים את שלמות התורה! (בוציא דנהורא לרבי ברוך ממזיבוז נכד הבעל שם טוב).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם וכו'" (לה, א)

ט"ל תיבות בפסוקים הללו

כתב בעל הטורים: לעשות אותיות ל' תשע, וחסר ו"ו, לומר ל"ט מלאכות יעשו אותם בו' ימים ולא בשבת. וכן אשר ברא אלהים לעשות (בראשית ב, ג) הכתוב בוֹיכולו תמצא עשיות ובריאות ומלאכות והויות והוצאות והבדלות כולם ל"ט, לומר ל"ט מלאכות הן חוץ מתולדות. וכן תמצא מ"ויקהל" עד "לא תבערו אש וגו' ביום השבת" (פסוקים א - ג) ל"ט תיבות, חוץ ממלת "השבת". עכ"ל.

והנה במסכת שבת (עג.) שנינו כמשנה "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", והקשה התוספות יום טוב (שבת פ"ז משנה ב) למה לא אמר התנא בדרך קצרה וברורה: אבות מלאכות "שלושים ותשעה", ולמה האריך בלשונו לומר בלשון שאינה עצם המספר ואמר "ארבעים חסר אחת"? ועיין שם בתירוציו.

אמנם על פי הבעל הטורים הנ"ל מובן הדבר, שהרי יש ארבעים תיבות בפסוקי השבת שבמקרא קודש שלפנינו, אמנם "חסר אחת", כי תיבת הארבעים - "השבת", אינה נחשבת כנגד מלאכה, אלא כפי האמור שהט"ל מלאכות, המה האבות מלאכה של השבת (חיים של תורה).

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶלֶּהֶם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' (לה, א)

חשיבות חזרה על הלימוד

"אלה הדברים אשר צוה" - המילה צוה - בגימטריא ק"א, לרמוז לנו שצריך לחזור ולשנן את התורה מאה ואחד פעמים, וכמבואר בגמ' חגיגה (ט): "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג, יח), ומקשה הגמרא: "היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו לא עבדו?" ומתרצת, ש"עובד אלוקים" ו"לא עובד אלוקים" האמורים כאן, שניהם צדיקים גמורים, אלא ש"אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד", ועד כדי כך זה חשוב, שמי שלא שנה פרקו מאה ואחד פעמים, אף על פי ששנה מאה פעמים, נקרא "לא עבדו"!

ומדוע צריך לחזור דוקא מאה ואחד פעמים? מסביר רבנו האר"י ז"ל (ראה שו"ע האר"י קריאה בחכמת הקבלה אות ח', ובבן יהוידע חגיגה שם שהביא כן בשם הרמ"ז אך לא מצאנוהו בספרי הרמ"ז), שהמלאך הממונה על השכחה, הנקרא "פוטה" עולה בגימטריא מאה, וזה המלאך, יש לו שליטה על האדם, רק אם חוזר עד מאה פעמים, אבל כאשר חוזר מאה ואחד פעמים כבר אין למלאך הזה שליטה עליו והוא לא ישכח, ולכן חזרה מאה ואחד פעמים, היא סגולה שלא ישכח לימודו. (ליקוטי אמרי אל בתוספת).

ומספרים על הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל שחזר על מסכת בבא בתרא [שהיא המסכת העיקרית של דיני ממונות], שלוש מאות פעם! וזה עוד חוץ מכל הגמרות והפוסקים שלמד, וכבר בהיותו בן י"ח שנים התמנה להיות דיין עם עוד גדולי תורה.

והוא שאומר הכתוב (משלי כב, כט) "חזית איש מהיר במלאכתו, לפני מלכים יתיצב" - שאם האדם הוא איש זריז ומהיר לחזור על לימודו, זכה לשבת ולדון לפני 'מלכים' דהיינו רבנים גדולים שהרי "מאן מלכי? רבנו!".

ולכן צריך האדם לזכור כל הזמן את החשיבות העצומה של החזרה על הלימוד. (רבינו יהודה מועלם זצ"ל).

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֶׂה בּו מְלָאכָה יוֹמָת: (לה, א-ב)

דוקא במצוות השבת נאמר לשון "ויקהל"

איתא במדרש ילקוט שמעוני (רמז ת"ח): רבותינו בעלי האגדה אומרים מתחילת התורה ועד סופה, אין פרשה שמתחילה כמילה "ויקהל" אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה למשה, עשה לך קהילות גדולות ודרוש בפניהם ברבים בהלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות ולכנוס בבתי מדרשות בכל שבת ושבת, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני. מכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל לדרוש בענינו של יום, בפסח ובעצרת ובחג. אמר משה, אם אתם עושים כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר (ישעיה מג, יב) "ואתם עדי נאם ה' ואני אל", וכן בדוד הוא אומר (תהלים מ, י) "בשרתי צדק בקהל רב" וכי מה בשורה היו ישראל צריכין בימי דוד, והלא כל ימיו של דוד היו מעין דוגמא של ימי משיח? אלא שדוד היה פותח ודורש בפניהם דברי תורה שלא שמעתן אוזן מעולם. עד כאן דברי המדרש.

נמצא, שהטעם שבציווי על השבת נאמר "ויקהל", לרמזו שבשבת צריך לעשות קהילות קהילות, ולדרוש בפניהם על הלכות שבת, כי רבים המה. וגם לקבוע שיעורים בתורה, בפרשת שבוע והלכות ועוד.

והרב "שפתי כהן" (לרבי מרדכי הכהן מצפת) שהיה מגורי האר"י ז"ל, מדקדק מלשון הכתוב "את כל עדת", שמשנה רבנו כינס גם את הנשים ללמד להם הדינים השייכים להן, כהלכות שבת ואיסור והיתר וכד', וכן בא לרבות שאפילו את הילדים כינס משה כדי ללמדם מקטנותם לבוא לבית הכנסת ולא יהיו מיושבי קרנות.

השבת גורמת לאחדות הלבבות

ועוד טעם למה נאמר "ויקהל" בציווי על השבת: ללמדנו כי מתנה טובה זו שניתנה לישראל (ראה שבת י: שהשבת נקראת "מתנה טובה") שהיא השבת, תכליתה לאחד את ישראל והיו ללב אחד, כי בששת ימי המעשה, מתוך שעסוקים במשא ומתן וכו', יש ביניהם קנאה ותחרות, ולכן באה השבת לסלק ולחסל את הפרודים, ולאחד את כולם בבית הכנסת, בקהילה.

אור השבת מפיץ טל אורות בבתי ישראל, ונותן מנוחת הגוף ומנוחת הנפש מן הדאגות, כי משום "עונג שבת", מצוה על האדם מישראל שיסיח דעתו לגמרי מעסקיו, ויהיו בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה, כדי שיתפנה האדם ביום הקדוש הזה, ויתמסר כולו לתורה. וזהו 'שבת שבתון' אמיתי, שבת לגוף, שבת לנפש. (אמרי חן בשם קול יהודה).

מעלת לימוד תורה באחדות ובקהילה

כתב הגאון החיד"א זיע"א (רוח חיים דרוש י"ד לשבת תשובה וראה חדרי בטן דרוש לשבת זכור ד"ה ואפשר דהלל), כי "ויקהל" עולה בגימטריא "מקוה". ורומזו שהקב"ה צווה להקהיל קהילות ולדרוש דרשות וללמד הלכות וזוהר הקדוש ובפרט בשב"ק חשובים הם ביותר כי הם מטהרים את האדם כמו 'מקוה'. [ורמזו לזה המילים "דף יומי" עם הכולל, עולות בגימטריא "מקוה". והמילים "דף זוהר" עולות בגימטריא ב' פעמים "מקוה"].

וצריך שיהיה לימוד וקהילה זו באחדות אחת, בלב אחד באהבה ושלוש ורעות, כמו שכתוב (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" שנקהל יחד באחדות.

ועל ידי אחדות זוכים לכל התורה, כמו המעשה שהובא בגמרא בשבת (לא). באותו נכרי שבא אצל הלל ואמר לו "למדני כל התורה על רגל אחת", ואמר לו הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד", דהיינו, שיקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך". כי על ידי האחדות נחשב כאילו מקיים את כל התרי"ג מצוות, כי כולם ערבים זה לזה, ומה שחסר לזה משלים לו חברו, ונחשב לו כאילו הוא בעצמו עשה את אותה מצווה.

ודע שעל ידי האחדות גם אין צריך האדם לבוא בגלגול, כי מה שבאים בגלגול היינו לקיים מצוות שלא קיים בעולם הזה, אבל על ידי האחדות נחשב כאילו מקיים את כל התרי"ג מצוות כי כולם ערבים זה לזה.

מעלת הלימוד בצוותא בשבת

ומעלת הלימוד באחדות היא אף ביום חול, אמנם ביום שבת קודש, קהילה של אחדות, מעלתה כפולה, שהרי עסק התורה בשבת כוחו כפול אלף פעמים מביום חול (ראה בן איש חי שנה שניה פרשת שמות).

וכמו כן, גם השבת - כמו האחדות - שקולה כמו כל התורה כולה, כמו שמצינו (שמות רבה בשלח פרשה כה סי' יב) שהשומר שבת כאילו קיים כל תרי"ג מצוות.

ולכן הוצרך לצוות כאן: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", היינו שתהיה אחדות ולא תהיה מחלוקת כי "אש" הכוונה אש המחלוקת וכמבואר בתיקוני זוהר (תיקון מח דף פה.), ולפי שכולם פנויים ממלאכה ביום השבת ואז מצויה המחלוקת יותר מבשאר הימים ויצר הרע מפתה מאוד על זה יותר מבחול הוצרך להזהיר זאת בתחילה הציווי על שבת קודש. (כלי יקר. דברים אחדים דרוש ו לשבת תשובה).

חיוב לימוד הלכות שבת וסגולתו

כתב הפלא יועץ, (ערך שבת) בשם בספר חסידים (סי' קנ"ד), שכשם שאמרו (פסחים ו.): 'שואלין ודורשין בהלכות פסח', כך חיוב מוטל לדרוש ולתור בהלכות שבת, ולעבור עליהם לפחות פעם אחת בשנה. וז"ל הספר חסידים: "מצוה לשנות ארבעים מלאכות חסר אחת, כדי שלא ישכח איזו מלאכה אסורה, כמו שיש לדרוש במעשה מועדים לפני המועדים, כך בענין שבת לפניו".

זה'חתם סופר' זיע"א בספרו 'תורת משה' (פרשת בשלח על הפסוק הוא אשר דבר ה') כותב כך: "איתא בספרים, שכשם שההכנה לשבת מביאה ברכה והשפעה יתירה, כך הלימוד בעניני שבת ובמסכת שבת אף ביום חול מביא השפעה יתירה".

אי אפשר להנצל מאיסורים בלי ללמוד הלכות שבת

המשנה ברורה בהקדמתו להלכות שבת, מעורר על לימוד הלכות שבת, וזה תורף דבריו: **זנות** שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לאדם את כל עוונותיו, כמו שאמרו בגמרא (שבת קיח:): כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו חטא כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו, ב): "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע". אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחול לו'.

זמה שנקטו בגמרא לשון המשמר שבת 'כהלכתו', [ולא 'המשמר שבת' בלבד], משום שידוע שיש ט"ל אבות מלאכות, ובכל אב כמה וכמה תולדות, ובירושלמי פרק כלל גדול (פרק ז הלכה ב) איתא, דרבי יוחנן וריש לקיש דייקו כל כך עד שמצאו בכל אב ט"ל תולדות. ולזה רמז הגמרא שישמור שבת "כהלכה", דיינו שלא לחלל אותה בשום פרט.

וכיצד נוכל לבוא לזו המדרגה לשמור שבת בכל פרטיה? העצה היעוצה היא, שיזרו האדם את עצמו ללמוד הלכות שבת ולחזור עליהן תמיד, כדי שידע האסור והמותר, דאי לאו הכי

אפילו אם ילמד כל עניני המוסרים המזורים לשמירת שבת כראוי לא יועיל לו, וכדאיתא במדרש משלי (סי' ב על הפסוק במשלי א, ב): "לדעת חכמה ומוסר" - "אם יש בידו של אדם חכמה, יכול הוא ללמוד מוסר, ואם אין בידו של אדם חכמה, אין יכול ללמוד מוסר". והכונה, דאם הוא טועה בעיקר הענין, שחושב שאין זה בכלל איסור, מה יועיל לו המוסר בזה? וכמו כן בענינו, אם הוא חושב על איזה דבר שאין זה בכלל מלאכה או שבות, לא יועיל לו שום מוסר.

דרך משל, שקרה שנדלקה המפה שעל השלחן בשבת, הנה אדם בהול על ממונו, ויתכן שמפני זה ימהר לכבות, גם אם יודע שהוא אסור, והכל מפני שאינו יודע אופן המותר, אבל אם היה לומד הלכות שבת, היה יודע אופן המותר בזה, דהיינו שישפוך מים על המקום שלא אחז האש, או שיקרא לגוי לכבות את השריפה.

וכן באיסור בורר מצוי מאוד להכשל מפני חסרון ידיעה, דרך משל, שיש לו בשר של שני מיני עופות מחולקים, ורוצה לברור מין אחד מחברו ולהניחו לאחר זמן, דאיסור גמור הוא, כמבואר בפוסקים, אלא יקח מה שהוא רוצה לאכול עתה, והשאר ישאר ממילא. וכן ללקוט השומן שעל החלב בצמצום, יש בזה משום בורר, אלא יניח מעט לצד החלב, או שיקח מהחלב עמה, ועוד כמה וכמה הלכות בעניני בורר.

וכן במלאכת דש, ולישה, ומלבן ובשארי אבות מלאכות, מי שלא למד, יוכל בנקל להכשל בהן, שנמצא בכל אחת כמה פרטי הלכות שנוגעים באיסור דאורייתא, ובפרט בענין בישול ושהיה והטמנה שבהם הלכות רבות מאד, והרבה חילוקי דינים בכל הנוגעים למעשה שבת.

וכבר העיד הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו 'יערות דבש' (חלק ב' דרוש ג') כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת, אם לא ילמד כל הדינים על בוריין היטב היטב. עד כאן דברי המשנה ברורה.

מעשה נורא עם יוסף בן סימאי שפרצה בביתו דלקה

הגמרא (שבת קכא.) מביאה מעשה נורא שהיה עם יוסף בן סימאי שהיה אדם נכבד ומפורסם, והיה האפוטרופוס של המלך, ואף הגויים כיבדו אותו. והנה בשבת אחת נפלה דליקה בחצרו של יוסף, אשר בעיר שיחין, האש היתה גדולה מאוד ונראתה עד למרחוק.

במרחק מה מן הבית ניצב מבצר של חיל הרומאים, כשראו החיילים את האש אמרו זה לזה: יוסף הוא אדם השומר על מצות דתו, ובודאי לא יכבה את השריפה, הבה נרוץ ונכבה

אנו את האש, שאם לא כן ישרף כל ביתו. מיהרו החיילים ורצו אל חצרו של יוסף בן סימאי. "מה לכם כי נזעקתם אל חצרי?," שאל אותם יוסף, "מובן מאליו שבאנו לכבות הדלקה," השיבו, כי הלא ידענו שאתה לא תכבה אש בשבת.

גם לכם אסור לכבות בשבילי" [וטעה בזה יוסף בהלכה, וכמו שיובא בהמשך המעשה] "מעדיף אני שישרף כל רכושי ולא יחללו שבת עלי". נדהמו החיילים אך לא ניסו להתווכח עמו, כי ידעו שבעיני היהדות יעמוד הוא על דעתו.

והנה לפתע התקדרו השמיים בעבים וגשם עז ניתך ארצה. הגשם החזק שירד על הלהבות, כיבה אותן תוך דקות מספר, והאש שכבה. "איש קדוש אתה" - אמרו החיילים, ומן השמים סייעו בידך לכבות את השרפה. במוצאי שבת רצה יוסף להודות לחיילים על טרחתם ושלח לכל אחד מהם שתי מטבעות זהב, ולמפקדם שלח חמש מטבעות זהב.

כשנודע בבית המדרש על הנס הגדול שנעשה ליוסף בן סימאי, אמרו החכמים: "אמנם זו מדרגה גבוהה, אבל אילו היה לומד יוסף בן סימאי הלכות שבת, לא היה צריך להטריח כלפי שמים לעשות לו נס, שהלא כך שנינו: נכרי הבא מעצמו לכבות דליקה של יהודי, אין אומרים לו 'כבה', ואין אומרים לו 'אל תכבה'". עד כאן דברי הגמרא. ורואים כאן שלפעמים האדם מחוסר ידיעתו את ההלכות, עלול לחשוב על דבר מותר שהוא אסור, ולהחמיר לחינם.

שבת מנוחה - לכבודו יתברך

רבים מהטועים שואלים מדוע נאסרה עשיית מלאכה ביום שבת, מאחר שבשבילם עונג הוא לעשות מלאכה, להבעיר ולבשל, ועוד מלאכות כיוצא באלו, ואם כן למה נצטוונו לענג את השבת דוקא בשביתת המלאכה?

בספר סידורו של שבת (ח"ב הקדמה) מסביר זה על פי משל נפלא: מלך אחד רצה לעשות יום שמחה לבניו, וציווה עליהם לבוא לארמונו עם כל בני ביתם בלבוש מהודר ומצוחצח ובמצב רוח של שמחה, כי רצונו לעשות להם יום שלם של סעודה, אכילה, שתיה, מנוחה ולשמוח עמם, ושישמחו המה בו, ויעזבו כל עניינם ועסקם ויבואו לשמוח בשמחת המלך בלבד.

ואכן, באו כולם לכבוד אביהם המלך מלבד בן אחד שלא בא, וכששאלו אביו מדוע נפקדת מלבוא לשמוח בשמחתי? עונה לו אותו בן: הרי לא נתכונת בזה אלא לשמחני, לי היתה

שמחה אחרת בזה שהלכתי לבלות בבתי משתאות וקרקסאות, ובוזה נהנתי ושמחתי יותר מאילו הייתי בא אליך...

וכי זו תשובה?! הרי זו חוצפה נוראה!

כמו כן הקב"ה, מזמין אותנו יום אחד בשבוע לנוח ולשמוח הוא איתנו ואנו עמו. ואם כן כיצד יעז אדם לומר: שמחתי והנאתי היא ללכת ולבלות יותר מלבוא אל אבי המלך, הרי בזה מורה שאין אהבת אביו בלבו, וכי לא יקצוף עליו אביו מלכו וידחהו מהיכלו ולא יחפוץ מלהביט בבוז כזה יותר?!

בדומה לכך כותב הרמב"ן בספרו על אמונה ובטחון: משל למה הדבר דומה, לשני אוהבים שכרתו ביניהם ברית, וכדי שלא תשתכח האהבה, קבעו יום אחד לשמוח בו יחדיו כשבת אחים גם יחד.

כן הוא יום השבת, שכל ששת ימי המעשה טרוד האדם בעניינים גשמיים, זה פונה לעסוק בעצי הזית שלו, וזה פונה לכרמו, לכן קבע הקב"ה את יום השבת לנוח בו ולעסוק בו בתורה ובעבודה, והשכינה שורה בישראל להתענג עמהם, ולחלוק להם מברכותיה ומשפיעה שפע גדול של ברכה וטובה רוחנית וגשמית הנמשכת לכל ימי השבוע, והזוכים לה הם רק אלו הבאים להתראות עם הכלה, שהיא שבת המלכה, מידי שבת בשבתו. (השבת והארץ, עניני קדושת השבת אות ס"ב).

וכן איתא בזהר הקדוש פרשת אמור (דף צד): אשר יום השבת הוא יום שמחה, וזה לשונו (מתורגם): היום הזה הוא שמחת העליונים והתחתונים, כולם שמחים בו, שממלא ברכות בכל העולמות, וכל העולמות מתקנאים בו, ואפילו הרשעים שבגהינם נחים בו, [מלבד אותם שחללו שבת בפרהסיא], עד כאן דברי הזוהר.

המתקן נפשו - פניו מאירים בשבת

רבי אליהו לאפיאן היה שרוי בשבת באוירה שונה בתכלית, והיה מזכיר את דברי ה'חיי אדם' (בספרו זכרו תורת משה סי' א) שמי שתיקן את נפשו, ירגיש את ביאת 'הנשמה יתירה' בטבילת ערב שבת. פעם אחת רבי אליהו הוסיף והעיד, שכמה פעמים הוא עצמו הרגיש בזה. והנה בעת ששהה רבי אליהו בבית החולים, בקשה המשפחה לא להזכיר לו ששבת קרבה, מכיון שהוא היה שרוי במצב של קרוב לעילפון, והזכרת השבת היתה מכניסה אותו

לסערת רגשות, שהיתה מסוכנת במצבו. ולכן, לא הדליקו נרות בחדרו, ולא התהלכו בבגדי שבת. אולם דבר לא הועיל, כי מיד עם התקדש היום, היו פניו מאדימות מעט ושפתיו מרחשות פסוקי "לכו נרננה"! (מורשת אבות, גרינוולד).

התכוננות החפץ חיים לשבת קודש

והעיד תלמיד מובהק של ה'חפץ חיים': פעם אחת, סמוך לכניסת שבת, הלך לבית החפץ חיים לשאול אותו שאלה שנתקשה בה, וראה מחזה לא רגיל: ה'חפץ חיים' היה לאחר טבילת המקוה, ופניו היו זוהרים כמלאך ה', עומד בזוית החדר, ומשפשף ידיו זו בזו כאדם שמוכן להרויח הון עתק, והיה אומר בהשתוקקות "עוד מעט שבת" וחזר על עצמו כמה פעמים. ואותו תלמיד סיפר: המחזה הזה נחרט בזכרוני למשך כל ימי חיי, שאז למדתי מהו גודל רום מעלת שבת מלכתא. (לבוש יוסף).

מצוה להקדים לקבל את השבת

מצוה מן התורה להקדים ולהוסיף תוספת שבת, ומובא בגמרא (פסחים קה): שמצוה לקבל שבת כמה שיותר מוקדם, שחביבה מצוה בשעתה, וזריזין מקדימים למצוות.

ובזה שאדם מקדים לקבל את השבת, ומוסיף מחול על הקודש יותר מחיובו, בכך הוא מראה את חביבותה של השבת אצלו, שהוא שמח בביאת השבת, וזהו כבודה של השבת, שיוציאים ומקדימים לקראתה, כיוצא לקראת המלך. ובוזה זוכה למבואר בגמ' בשבת (קיה). לנחלה בלי מצרים.

וכך מובא במסכת שבת (קיה): "אמר רבי יוסי: יהא חלקי עם מקבלי שבת בטבריא", ששם היו מקדימים מאוד לקבל את השבת. "וממוציאי שבת בצפורי" - ששם היו מוציאים את השבת מאוחר.

עוד מובא שם (ק"ט). רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לבייש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה. [ופרש"י: מיעטף - מתעטף בבגדים נאים. בואי כלה - הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חביבות].

וכתב רב עמרם גאון (סדר רב עמרם תחילת סדר שבתות) שמצוה להקדים לקבל שבת כמה שאפשר, ושכך נהגו במקומו. וכן כותב הרמב"ם בהלכות שבת (פרק ל' הלכה ב') "מצוה לכבד את השבת, ומהו כבודה? שיהא יושב בכבוד ראש, ומיחל לקבלת פני השבת, כמו שהוא

יוצא לקראת המלך! וחכמים הראשונים, היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת, ומתעטפים ואומרים, בואו ונצא לקראת שבת המלכה".

וצורת כבוד השבת, שידמה בנפשו את השבת כאורח גדול וחשוב מאוד הבא אליו. ודימו את השבת למלך הבא אלינו. וכמובן, כאשר מלך בא לעיר, צורת הכבוד היא לצאת לקראתו, והיינו שצריך להיות בשעה זו שלפני כניסת השבת בהרגשה של מחכה ומצפה לביאתו כמחכה ומצפה מתי יבוא המלך, ולכן יש ענין וחשיבות לצאת לקראת השבת.

ומהות המצוה היא, להקדים ולקבל את השבת לפני הזמן בו היא נכנסת, ולהוציא את השבת כמה דקות אחרי הזמן בו היא יוצאת.

ואומר על זה החפץ חיים (על התורה בראשית ב, ג): כמה נואלו קטני אמנה, המאחרים לקבל את השבת, וממהרים לצאת, הרי כל ששת ימי המעשה, יונקים מן הקללה של "בועת אפך תאכל לחם", ורק השבת נתברכה בברכת ה', ואלו המאחרים לקבל את השבת, הרי הם מאחרים לקבל ברכתה, וגם במוצאי שבת קודש ממהרים הם לצאת ממנה אל הקללה, ואילו אלו המכירים את ערך השבת, ממהרים להכנס לשבת כדי לקבל ברכתה, ומאחרים לצאת, כדי לא להכנס מהר לקללת ימי המעשה.

כיצד תחול תוספת שבת

וכיצד יקיים האדם מצוות תוספת שבת? הנה האשה יכולה לקבל שבת בהדלקת הנר כשמדליקה בשעה מוקדמת [ותכוון שמקבלת בזה את השבת]. והאיש, באמירת "מזמור שיר ליום השבת", או אמירת לכה דודי, ולסיים: "בואי כלה! שבת מלכתא!" או לומר "שבת שלום", ולכוון שבאמירה זו יחול עליו קדושת השבת, ומאז אסורים לעשות כל מלאכות שבת. ויש שאומרים "הריני מוסיף מחול על הקודש לקיים מצות תוספת שבת כמו שצונו הבורא יתברך שמו".

עשה שבתך - חול

כתוב בזוהר הקדוש (רעיא מהימנא קרח דף קעט): "לא זזה שכינה מישראל, בכל שבתות וימים טובים, ואפילו בשבתות של חול". ולכאורה מהו "שבתות של חול" וכי יש שבתות קודש ושבתות חול?

ומבאר חכם אברהם ענתבי בספרו חכמה ומוסר (דרך הקודש ד"ה וראיתי בחי' הרי"ף) דמכלל שמירת שבת הוא, לקבל את השבת מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו, כדי שיזכה מבעוד יום לנשמה היתירה, יפה שעה אחת קודם. וזהו שרמזו חכמים בלשונם ואמרו, לא זזה שכינה מיישראל אפילו בשבתות של חול, דהכוונה על ערב שבת בכניסתו שעדיין לפי האמת דהוא חול, ועל מוצאי שבת ביציאתו דהוי ג"כ חול, אפ"ה לא זזה שכינה מהם. דאע"ג דהם חול דכיון שעשאו בני ישראל קדש והוי שבת לגבייהו לא זזה שכינה מהם, כלומר מיד באה הנשמה היתירה של שבת וגם מתאחרת לצאת שע"י שביציאתו ג"כ מוסיף מחול על הקדש, וזהו ג"כ כוונתם במכילתא שאמרו זכור את יום השבת זכור מלפניו ושומר מלאחריו, דהיינו שיוסיף מחול על הקדש בין מלפניו בין מלאחריו.

והרה"ק הרב משה טיטלבוים בספרו 'ישמח משה' (פרשת ויקהל עמוד ר' ד"ה ועפ"ז יתפרש) מבאר: שע"י שאדם מכין את עצמו במשך השבוע לשב"ק, בזה הוא ממשיך עליו את קדושת השבת לכל ימי החול. וזהו "שבתות של חול" שאף בימי החול יש השראת השכינה בישראל.

"לעשות" - את השבת

ובענין זה מסבירים את הפסוק (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת". שלכאורה קשה מהו הלשון "לעשות" את השבת, הרי את השבת לא שומרים בקום ועשה, אלא בשב ואל תעשה?

ותירוצים רבים נאמרו על כך, ואחד התירוצים המפורסמים אומר האור החיים הקדוש: התורה מצוה עלינו לשמור את השבת על ידי שנטרח מערב שבת להכין את כל צרכי השבת בשעה מספיק מוקדמת, כדי שחלילה לא תתחלל השבת. ועל ידי זה שהאדם מכין את כל צרכי השבת מראש, יש לו אפשרות לקבל את השבת מוקדם ובוזה הוא "עושה" את השבת שהיום חול נהפך גם כן לשבת.

תוספת שבת - תוספת חיים

התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי אומר בתיקוני זוהר (דף לה. ודף פה:), שאלו שמקדימים לקבל את השבת, זוכים לקבל תוספת חיים, וזה לשונו: "כל המוסיף בשבת מוסיפין ליה, ודא תוספת נשמה יתירה, ואיהי תוספת רוחא קדישא, וכל הגורע גורעין לו ההיא נשמה יתירה".

וכך מביא הפרי מגדים (אשל אברהם סי' רנ"ו סק"א): "כל המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים".

חז"ל (גמרא שבת יב.) תיקנו לומר לחולה בשבת: "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא", שבזכות השבת תבא הרפואה בקרוב.

ויש הרבה סיפורים, על חולים שקבלו על עצמם תוספת שבת, וזכו בתוספת חיים ניסית, נגד כל התחזיות של הרופאים.

המום בלב נעלם בזכות קבלת שבת מוקדם!

בימינו האחרונים של הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל רבה של העיר צפת, בשכבו על ערש דווי, סיפר סיפור מופלא, שהוא עצמו היה עד אליו, אודות הגאון בעל החפץ חיים זיע"א, בנושא כבוד השבת. וכה נשא דברו:

היה זה בימי בחרותי בישיבת מיר, את לילותי העברתי בבית אחת המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים. והנה יום ששי אחד, אנכי שומע את בעלת הבית שואלת את בעלה, האם הוא מתכוון לצאת לשוק בעיירה הסמוכה, משהשיב האיש בחיוב, אמרה לו האשה בקול רועד: השתדל לשוב הביתה בזמן, ואל תאחר את כניסת השבת, סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה שבנפשנו הדבר.

בהגיע חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה כשהיא ממלמלת: עוד מעט שבת - עוד מעט שבת. תמהתי מאד ולא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתיה לפשר הפחד האופף אותה, הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להכנס לחרדה כה גדולה, הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש?

האשה, כמענה לדברי, החלה לספר את שעבר עליה לפני כמה שנים: לבני הזוג - היא ובעלה - לא היו ילדים זמן רב, בניסי ניסים, לעת זקנותם, נפקדו בנן. אך לפתע, הבן יקר חלה במחלה מסתורית, והיה שרוי בסכנה עצומה.. שיחרה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים למצוא מזור לבנה, אך כולם השיבו את פניה ריקם. מלבד רופא העיירה שאמר שכנראה יש לילד מום בלב, ועלינו לנסוע לוילנא לרופא גדול המתגורר שם, תוך כדי מסעות האשה להצללת בנה, היא הגיעה לעיר וילנא, שם ישבו גדולי הפרופסורים בעולם כולו.

ניגשו לרופא הגדול ולאחר בדיקות שונות אמר הרופא באופן נחרץ וחד משמע, "לילד הזה אין סיכוי לחיות יותר מכמה שנים, אין כל תרופה למחלתו, חיזרו לביתכם והשלימו עם המציאות".

המומים שבורים ורצוצים יצאנו מבית הרופא, לא ידענו לאן פנינו מועדות, בקושי הגענו לאכסניה שבוילנא, ושם פרצתי בבכי תמרורים ומיאנתי להנחם. אנשים באכסניה ששמעו על צרתנו אמרו לנו: הרי אתם נוסעים חזרה למיר, בדרך כדאי לכם להכנס לראדין, שם מתגורר ה'חפץ חיים', פנו אליו ובודאי תוושעו. מיד נסענו לראדין אך מה היה דוה לבנו בשמענו שאין מכניסים לביתו אנשים, כי מצבו חלוש ביותר ואין באפשרותו לקבל אנשים. במר נפש סרנו לביתו של החפץ חיים שהיה כבר זקן מופלג וכמעט שלא קיבל קהל.

בתחילה סירבו בני הבית להכניס. בעוד אנו עומדים ותוהים, והנה סייעתא דשמיא!! רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר שזה לא מכבר למד בשיבת מיר והיה מתגורר בביתנו. והנה, שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו... והוא הכניס אותנו לחדר סבו. החפץ חיים ישב אז על כסאו וספר עזרא הנביא בידו. ישבנו וסיפרנו לו על מחלתו של בננו כששמע החפץ חיים כל זאת, נענה ואמר: מה כבר יכולני להושיע לכם? כשהייתי צעיר יותר, היה לי כח לצום על חולי ישראל. היום, כבר אין ביכולתי לעשות זאת. אבל לא הרפתי, אלא פרצתי בבכי תמרורים. נכדו של הרב הוסיף ואמר לו: "סבא, הרי זה בן יחיד!" והסברתי שזהו בננו היחיד והצעיר הוא איום ונורא.

לפתע התרומם החפץ חיים ממקום מושבו, ואמר לי: אם תקבלי עליך שתי קבלות, מבטיחני שבנך ירפא בעזרת השם ממחלתו, נתעוררתי לחיים והבטחתי: אקיים כל אשר יושת עלי.

בסתר ליבי הייתי כבר מוכנה לצום שנתיים ימים, ובלבד שאזכה לראות ברפואתו של בני, אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממני צומות, לא מטיל עלי מגבלות קשות.

קרא לי החפץ חיים "צוק" לבלשון חיבה ואמר: "בתי, קבלי עלייך שתקדימי לקבל את שבת מלכתא". שאלתי אותו מה כוונתו והוא ענה: "ביום ששי בחצות תהיה כבר מפת שבת פרוסה על השלחן ופמוטי הנרות סדורים על השולחן, ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה, ויהי מה!"

הדברים יצאו מפי החפץ חיים וקיבלתי קבלה נחושה בלבי, שלא לשנות מאומה מדבריו.

כשהגענו לויילנא אמר לנו הרופא: "הלצון אתם חומדים לי, זה ילד אחר ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה". אמרנו לו: "בן יחיד הוא לנו", אמר לנו הרופא: "האם הייתם בוינה?" [בוינה היה אז מרכז רפואי עולמי]. אמרנו לו: "לא". והוא המשיך: "אלא איפה". ואנחנו ענינו: "הלכנו לחפץ חיים והוא יעץ לנו את עצתו..."

אמר לנו הרופא: אנחנו הרופאים מנסים רק לתקן את הקיים, לב פגום - מנסים לתקן. אבל החפץ חיים, עשה "יש מאין". עכשיו אני יכול לגלות לכם שהלב של בנכם היה אכול לגמרי במצב של "אין"...

וסיימה בעלת הבית את דבריה: "מאז ועד היום, אנו מסיימים מוקדם מאד את ההכנות לשבת. לכן, אני דואגת לבעלי המאחר לשוב".

כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בישיבת מיר, וזוהי הסיבה שהיא מאיצה בבעלה לבל יאחר וישוב בזמן לביתו, וזו הסיבה שעמדה בפתח הבית בשעה כה מוקדמת. (לשכנו תדרשו ח"א עמ' רמ"ג).

הרידב"ז הוסיפו לו ב"ד של מעלה עוד 20 שנה כי בליל שישי היה הבית והמאכלים מוכנים לשבת

מסופר על הרידב"ז כי בעת שכיהן כרבה של סלוצק, הגיע כבר לגיל זקנה ושיבה, וחלה לפתע במחלה קשה. ובעודו על מיטתו סובל מחוליו, עלתה נשמתו לבית דין של מעלה, שם המתינו לו הדיינים. והדין היה ברור לחלוטין. סיפר הרידב"ז נגזר עלי למות ולהחזיר נשמתו לעליונים. אלא שאפשרו לי לסגור על עצמי.

אמרתי לדיינים, בימים אלה אני שוקד על כתיבת פירוש לש"ס הירושלמי. וכידוע לכבוד מעלתכם לש"ס הירושלמי אין הרבה פירושים. וזו תרומה חשובה מאין כמותה לעולם התורה. היסו אותו הדיינים נו, נו, יש מספיק תלמידי חכמים שיוכלו לסיים את מלאכתך על הירושלמי זו לא סיבה מספיק טובה להאריך את חייך.

מספר הרידב"ז ניסיתי סנגוריה מכיוון אחר. אני מוסר נפשי לעזור לאלמנות ויתומים. והחסד מעלתו עצומה. והדיינים בשמי מרומים, גילו קוצר רוח. גם זו לא סיבה מספקת לתת

לך אריכות ימים. תמיד נוכל למצוא גבאי צדקה מסורים ויקרים לפחות כמוך, שיעשו גדולות ונצורות למען יתומים ואלמנות. גבאים טובים לא חסרים.

הרידב"ז, חש באותן שניות שנדמו לנצח, חוסר אונים. הוא רצה לחיות, הוא ידע שיש לו עוד מה לתרום בעולם העשייה, אך לא מצא לעצמו כף זכות שתטה את המאזניים. לפתע הוא נזכר ואמר: רבותי הדיינים, לפני חיתום גזר דיני למיתה, אני רוצה לספר לכם שרעייתי ואנוכי מקבלים את פני שבת המלכה כבר בליל שישי. אצלנו הבית מבריק ומצוחצח בליל שישי. המפה פרושה על השולחן, הפמוטות המוכספים ניצבים להם על גבי מגש הכסף מלאים בשמן זית זך, התבשילים עשויים היטב, ניחוח השבת מתנוסס באוויר הבית.

בערב שבת, ביום שישי, אני נושא ונותן בדעתי מה אוכל להוסיף עוד לכבודה של שבת. זו היתה טענה ניצחת, ובית הדין שבעליונים פסק לרידב"ז עוד עשרים שנות חיים, במהלכן הוא הספיק לסיים את פירושו על הירושלמי, לעלות לארץ ישראל, להתגורר בצפת, ולהקים ישיבה מפוארת ובה מאה וחמישים תלמידים. (ע"פ עלינו לשבח דברים א עמוד קצ"ו).

קיבלה שבת חצי שעה קודם ונתרפאה מהמחלה

אל רבי משה שמואל שפירא באה אמא לאחד עשר ילדים ומררה בכי שגילו אצלה את המחלה הנוראה ל"ע ועומדת לטוס לחו"ל לניתוח מסובך. אמר לה רבי משה שמואל, "היום יום שישי ועוד מעט נכנסת השבת, כתוב לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, תוספת שבת - יש בכוחה להביא ברכה וישועה גדולה, קבלי את השבת חצי שעה לפני הזמן הרגיל במקומך, ותראי ישועה גדולה".

שאלה האשה ומה יהיה עם הטיפולים הקשים? ומה יהיה עם הסבל הנורא? מה יהיה עם הילדים? אמר לה, "השבת היא מקור הברכה. את רוצה שאני אברך אותך? השבת היא מקור הברכות! קבלי את השבת חצי שעה יותר מוקדם, ותראי ברכות גדולות". ואכן עשתה האשה בשבת זו כדברי רבינו להקדים שבת חצי שעה קודם הזמן.

כשיצאה השבת נכנסה לגרמ"ש ואמרה לו בקול בוכים, "אני לא מוצאת מנוחה לנפשי מפחד הניתוח והטיפולים". אמר לה רבינו, לפני שתטוסי לחו"ל, יערכו לך שוב סדרת בדיקות, בואי אלי לפני שתערכי את הצילומים. וכשבקשה שוב ברכה, הוסיף וחזר על דבריו הראשונים "השבת, השבת, ברכת השבת - תלווה אותך. אם תקבלי שבת לפני הזמן, תזכי לברכה גדולה את לא זקוקה לברכה שלי".

ביום השלישי קודם הטיסה נסעה האישה לבית החולים תל השומר לסדרת בדיקות אחרונות, וראה זה פלא, הצילומים הראו תמונה אחרת לחלוטין. הרופאים לא האמינו חלקם סברו שהכל נקי לגמרי אפילו המחמירים אמרו שבודאי אין זה פיקוח נפש ולא צריך ליסוע לחו"ל וטיפול תרופתי בלבד יעזור. לאחר שבועיים שקבלה טיפול תרופתי באה לבאר יעקב להודות לרבי משה שמואל, אמר לה רבי משה שמואל "את לא צריכה להודות לי, השבת היא זו שבירכה אותך, השבת היא מקור הברכות, מי ששומר שבת כראוי, מקדים לקבל את השבת בנחת חצי שעה לפני הזמן, השבת שומרת עליו. השבת, מברכת אותו". תבטיחי לי סיים רבינו, "מכאן ואילך תקפידי לקבל שבת חצי שעה לפני הזמן כל ימי חיך ותראי ברכות וישועות גדולות, היש לך ברכה גדולה מזו?" (הרב מנחם שטיין).

מעשה נורא בהגר"י דינקלס זצ"ל שניצל מידם האכזרית של הרוצחים בפרעות תרפ"ט

ביום חמישי פרשת עקב שנת ה'תרפ"ט, יצאו לדרך הגר"י דינקלס ורעייתו הרבנית, פניהם מועדות היו לירושלים עיה"ק להשתתף בשמחת החתונה של אחד מתלמידי הישיבה, ובכוונתם היה לשוב לביתם שבחברון למחרת בערב שבת, כדי להסב לשולחן השבת יחד עם אורחיהם הרבים. למחרת החתונה, ערב שבת קודש, יושבים הרב דינקלס והרבנית בתחנה, וממתינים לבואו של האוטובוס שיובילם מירושלים עיה"ק לעבר ביתם שבחברון, עוברות הדקות וחולפות השעות, אך האוטובוס בושש מלבוא.

מעט אחרי השעה 11 הופיע הרכב למול עיניהם המשתאות של הממתינים בתחנה, אך הנה פלא, הרב מביט בשעונו ופונה לרעייתו המסורה, "אנו נשארים פה, נעשה את השבת בירושלים", הרבנית שידעה כי ערך הזמן יקר וחשוב בעיני בעלה ולא יעלה על הדעת כי חיכו זמן רב לריק, שאלה אותו: "אבל חיכינו כל כך הרבה זמן, ויתירה מזאת, האוכל מוכן, וצפויים לנו אורחים רבים, איך אפשר לאכזב אותם?". השיב לה הרב: "ידוע לך כי איני נמצא בדרכים לאחר חצות היום, ולפי מיטב ידיעתי מהלך הנסיעה אמור להימשך כעשר דקות לאחר חצות היום, וקבע הרב נחרצות: "לאור כך אנו נשארים לשבות אצל קרובים וידידים בירושלים".

לאחר השבת בהגיע הבשורות הקשות והמרות מהנעשה בעיר האבות, כשהפורעים הערבים צמאי הדם ביצעו את זממם בתושבי העיר, חיפשו הם את הרב דינקלס, בהיותו דמות ידועה ומשפיעה בין יהודי העיר. לבני הזוג דינקלס הייתה זו נחמה מהולה בהרבה עצב, והתוודעו

מעל לכל ספק כי בזכות שמירת כבוד השבת ניצלו הרב ובני משפחתו, וזכה עוד רבות בשנים להגות בתורה ולכבד ולענג את השבת.

בשעה שמדליקים נרות שבת כל המזיקים מתבטלים

השל"ה הקדוש (בסידורו, מובא בערוך השלחן סי' רמ"ב סעי' ה וסעי' מ) כתב: צריך לקבל שבת בהקדם ככל האפשר, ומי שאומר "מזמור שיר ליום השבת" אחר השקיעה, מביא סכנה רבה, כי המזיקין שנבראו בערב שבת בין השמשות מתעוררים ממקומם להזיק. עד כאן דבריו. ובספר סדורו של שבת (השורש השני, נרות שבת ז-ח) כתב: טוב להקדים לקבל את השבת, כי משעה שמדליקים נרות של שבת קודש, מסתלקים ומתבטלים כל כוחות הרע והטומאה מהבית.

קבלת שבת בבית מדרשנו

ואנחנו בבית מדרשנו, עוד מזמן מורנו ורבנו הגאון המקובל רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל, היינו נוהגים לקבל שבת מוקדם, והיה עולה מורנו המקובל רבי ציון ברכה זצ"ל שליח ציבור, ופניו כלהבות אש, ומתחיל "שועתינו קבל" וכו' בנועם שיח שאין כמוהו, ואחריו הקדיש במקום נאו"ה עם כוונות הרש"ש זיע"א, והיינו מרגישים התעלות שאין כמוהו, והניגון הזה כאשר שומעים אותו, סגולתו לבער הקליפות והמזיקים, ועד היום ברוך ה' אנחנו ממשיכים בזה, ה' יזכנו.

וכידוע שהיה מנהגו של ר' אברהם הלוי ברוכים [שהיה משב"ק של האר"י ז"ל], להסתובב בכל בתי היהודים בצפת בשעות הצהרים של ערב שבת קודש, וכל מי שלא גמר את העבודות היה קונס אותו, ולוקח לו את הסירים של האוכל.

ברכות גשמיות - רק מתוספת שבת

האדמו"ר רבי נח מלעכוביץ ז"ל כתב, כי ההשפעה של השבת היא כה גבוהה, עד כדי שאינה יכולה להשתלשל ולרדת לעולם הגשמי אלא לענינים רוחניים בלבד - תורה ותפילה ועבודת ה'. אבל ההשפעה של הדברים והצרכים הגשמיים באה מתוספת שבת, וככל שמקדימים לקבל שבת הרי ממשיכים על עצמם יותר שפע גשמי לששת ימי המעשה. והיה אומר, "לו היו בעלי בתים שומעים לי לעשות תוספת גדולה לשבת, היה להם שפע של פרנסה כל השבוע!" (מראות הצובאות פר' וישב, נועם שבת ענף ד' אות לח. בשם תורת אבות ודברי שמואל).

זכך מובא בספר תורת אבות (שבת אות י"ז) בשם מהר"ם מלעכוויטש זיע"א, שקבלת שבת מוקדם, היא סגולה וסוד גדול לפרנסה. וכ"כ חכם אברהם חמוי בספרו דב"ק מא"ח (מערכת ש' אות ב') וז"ל: סגולה וסוד גדול של תוספת שבת מחול על הקודש, עיין להרב סידורו של שבת והרב שערי ג"ע וס' סודות למהר"י ג'יקאטיליה ז"ל כולם כאחד יביעו ידברו, על תוספת שבת מחול על קודש. וטעם לזה, לפי שהשבת קודש. וסביבותיה יושבים חיילות של חול, ולפיכך צריך האדם שלא יקצר גבול הקודש ולא יכניס טומאה בהיכל, שמא יאמרו עליו: "ארור משיג גבול רעהו". אבל צריך להרחיב גבול לשכינה ובהיותו מוסיף בשבת בכניסתו וביציאתו מחול על הקודש, נמצא שהוא מרחיב גבול הקודש, והיה שכרו איתו בהיותו קורא לה' בצרה, מרחיב לו ה' גבול הקודש, ומקצר גבול הצרה, וזוכה לנחלה בלי מצרי"ם. וע"ז כתיב: (בראשית כו, כב) "הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ". וזהו סוד רחובות הנהר וכו' ויע"ש.

סיפר יהודי שפרנסתו נפגעה מאד, וכשהגיע לאזניו כוחה הגדול של השבת, והתועלת העצומה שיש בהקדמת קבלת השבת, קיבל האיש על עצמו להקדים את קבלת השבת יותר מהזמן המקובל במקומו.

הישועה, כך סיפר, הגיעה מהר מאד. ראיתי בחוש את ברכת השבת, אמר, כשהרווח הכלכלי מצטרף לרווח העיקרי - להכנס לשבת קודש, ברגיעה בשמחה ובאושר.

הבה נלמד מנסיונו של היהודי הזה, שהקדמת קבלת השבת, היא עצה נפלאה, היכולה לסייע לכל אחד לקבל ברכה מרובה.

סגולות וישועות בתוספת שבת

האר"י היה אומר (סגולות ישראל ערך בנים אות כז) שסגולה למי שאין לו בנים שיזהר מאד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ובמוצאי שבת, ויתווספו לו בנים. וכמו שכתב בספר חמדת ימים (חלק א' פרק ה אות יד) בזה הלשון: וכן ראיתי למורי [האר"י] נר"ו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כוחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחול על הקדש ובכך ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב (ישעיהו נו, ד) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות וטעם הדבר כמו שביארנו.

וכן כתב החפץ חיים (בספרו משנה ברורה סי' רנו ס"ק ב) וזה לשונו: נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרו בכל רחובות קריה ע"ד סגירת החנויות והדלקת הנרות וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל. עכ"ל.

ויש להוסיף שהקדמת קבלת שבת היא סגולה למצוא את הזיווג במהרה. שהרי השבת היא הבת זוג של עם ישראל. עם ישראל הוא החתן והשבת היא הכלה, ומצוה על החתן להקדים לצאת לקראת הכלה.

האמרי אמת מגור היה אומר (הובא בפני מנחם יתרו תשנ"ד ד"ה בשבת) שכח מצוות תוספת שבת כל כך גדולה, שעל ידה זוכים למחילת כל העוונות, אפילו הקשים ביותר.

ובמסכת שבת (דף קיח:) כתוב: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אלמלי שמרו בני ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, ומבאר בספר חמדת ימים (ח"א פרק ה אות יב) ששתי שבתות הכוונה שמירת שביתת השבת עצמה, ושמירת שביתת התוספת שבת, שבזכות זה עם ישראל יגאל.

ומסופר על הבעל שם טוב הקדוש, שהקפיד לקבל שבת מוקדם. וכן מסופר על הרבה צדיקים שפעלו ישועות גדולות לעם ישראל, שהיו מקבלים את השבת מוקדם.

בזמן הסבא קדישא מהר"ם מלעכוביץ זצ"ל היתה גזירה לגייס את בחורי ישראל לצבא הגויים, ובאו אליו אסיפת נכבדים מהעיר מינסק לטכס עצה מה לעשות כדי לבטל את הגזירה, אמר להם הר"ם מלעכוביץ זצ"ל, שאם יצליחו להשפיע על תושבי ליטא, שיקדימו לקבל את השבת ויעשו תוספת גדולה לשבת, אני מקבל עלי לבטל את כל הגזירות מישראל! (מראות הצובאות פרשת וישב).

כשהיו הרבה אסונות בעיר לייקווד יעץ להם הרב שטיינמן זצ"ל לקבל את השבת מוקדם באומרו השבת היא מקור הברכה ובכוחה לבטל את כל הגזירות ואכן התחילו לקבל את השבת מוקדם והאסונות פסקו בדרך פלא.

וכן ידוע בזמננו שיועצים חכמי ישראל לכל מיני בעיות של שידוכים, ילדים וכד', לקבל את השבת מוקדם, כי השבת היא מקור הברכה ובכוחה לבטל את כל הגזירות, ואכן זוכים

לישועות בדרך פלא. וכמו שהגראי"ל שטיינמן זצוק"ל היה אומר לנשים שכל מי שתקדים שבת עשר דקות יהיה לה ישועות בכל התחומים וזמן זה של הקדמת שבת הוא הזמן הכי גדול בשבוע ואלו השעות הכי יקרות מכל השבוע וכל הבקשות והתפילות מתקבלות אז.

לקלף את ה"חלודה" בכניסת שבת

השפת אמת (כי תשא תרל"ח) כותב, שלפני שנכנסים לשבת קודש ומקבלים אותה, צריך לשכוח מענייני המלאכה, ולא רק להמנע ממלאכה, אלא לשכוח מכל מעשי החולין.

ולמד זאת מהפסוק בפרשת כי תשא (לא, יג): "אך את שבתותי תשמורו", ומה הכוונה במילה "אך"? ומסביר השפת אמת, שבעוד מקום בתורה כתוב "אך", לגבי הגעלת כלים בפרשת מטות (במדבר לא, כב): "אך את הזהב ואת הכסף" [שצריך להגעילם]. ודרשו חכמינו (ספרי זוטא ראה רש"י שם): "אך" - להעביר את החלודה, כלומר, כאשר באים להגעיל כלי כסף וכלי זהב, יש להעביר ולקלף מהם תחילה את החלודה ואת הפסולת, כי "אך" הכוונה רק הכלי זהב עצמו ללא החלודה שלו.

כיוצא בזה, אומר השפת אמת, מתכוונת התורה גם כאן בפסוק "אך את שבתותי תשמורו" שהמילה "אך" רומזת שהשבת תהיה נקיה בלי שום חלודה ושום פסולת, שלפני שנכנסים לשבת, יש להעביר תחילה את החלודה והפסולת של החולין, כדי להכנס לשבת נקי וזך, ואז "את שבתותי תשמורו", אפשר לשמור על קדושת השבת בשלימות.

כלה לא מחזירה מתנות!

דרש רבנו החפץ חיים (ראה חפץ חיים על התורה תחילת כי תשא, ובספרו נדחי ישראל פרק ל"ו): מה הטעם במה שאמרו חז"ל (שמות רבה בשלח פרשה כה סי' יב), כל המשמר שבת כאילו קיים כל התורה כולה, ולהיפך המחלל אותה, כאילו הפר כל המצוות?

אלא, לפי שמצינו בחז"ל (שבת י:): אמר הקב"ה למשה רבנו: "מתנה טובה יש לי בבית גנוז, ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל", והרי אם כלה מחזירה לחתן את המתנות ששיגר לה, הרי זה מוכיח שאינה רוצה בו, והשידוך מתבטל. כך גם השבת: אם אין שומרים אותה כראוי, הרי שזה נחשב שמחזירים את המתנה שנתן לנו ה', ובזה מראים חלילה שאין לנו חפץ, לא במתנה, ולא בקשר בינינו לאבינו שבשמים, חלילה. (אמרי חן).

"שונא מתנות - יחיה"

מסופר שהגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור, פגע באיש אחד נגיד מאוהביו בשבת כשהוא מחזיק סיגריה בידו. כשראה אותו איש את הגאון, טמן מיד את הסיגריה בכיסו. אבל לא הועיל לו, כי הגאון כבר ראה את הסיגריה בידו קודם לכן. אמר לו הגאון "גוט שבת" והשיב לד האיש "גוט שבת". אמר לו הגאון: מובטחני כך שתאריך ימים. שאל אותו האיש את הגאון: מה יום מיומיים כי תברכני? השיב לו הגאון: שנינו. "א"ל הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל". משמע מכאן שהשבת בגדר מתנה היא לישראל, וכתוב (משלי טו, כז) "שונא מתנות יחיה". מכיון שאתם שונאים מתנות, מובטחני בכם שתאריכו ימים. נתן לו הגביר תודה על מוסרו הנאה שאמר לו על דרך החידוד. ודברי חכמים בנחת נשמעים. (סידור שיח יצחק פינקלשטיין, עמ' קצה).

השפע ברוחניות וגשמיות בזכות השבת

יום השבת התברך על ידי הקב"ה שנאמר (בראשית ב, ג): "ויברך אלהים את יום השביעי", והמדרש (רבה בראשית פרשה יא ס' א) מביא על זה את הפסוק (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר". וכמו שראינו בגמ' למעלה שהקדוש ברוך הוא בעצמו מעיד על השבת שהיא מתנה טובה, ושולח במיוחד את משה רבנו, להודיע לנו, כדי שנבין את ערכה של השבת, כדי שנזכה לקבל על ידה את כל הברכות שבעולם.

ומפרש רבנו יוסף חיים זצ"ל (עוד יוסף חי בראשית על הפסוק ויברך אלקים את יום השביעי ובבן איש חי פקודי שנה ב) כי השפע בא ממה שראינו שכתוב (דברים ז, ג): "וברכך והרכב וברך פרי בטנך ופרי אדמתך, דגנך, תירושך, ויצהרך". ובדגן תירוש ויצהר כלולות כל הברכות.

והנה ראשי תיבות של דגן תירוש יצהר, זה "דת"י" - דגן תירוש יצהר. וידוע שהספירות הקדושות הן עשר ומתחלקות לשני קוין: קו ימין - חח"ן [חכמה, חסד, נצח], קו שמאל - בג"ה [בינה, גבורה, הוד], קו האמצע - דת"י [דעת, תפארת, יסוד]. ודרך קו האמצע בא השפע.

ולכן בכניסת השבת אנחנו מקדשים את השבת בשלשה אלה שסימנם "דתי" - "דגן תירוש יצהר": "דגן" - לחם, לבצוע על י"ב ככרות, "תירוש" - קידוש על היין, "יצהר" - שמן של הדלקת נרות שבת. כל זה רומז שהשפע של יום חול בדגן תירוש ויצהר נמשך בזכות השבת.

עשירים שבישראל זוכים בזכות השבת

וכן ראינו בגמרא (שבת קיט.) בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבארץ ישראל מפני מה הן זוכין [לעשירות]? אמר לו, בשביל שמעשרין שנאמר "עשר תעשר" - עשר בשביל שתתעשר.

עשירים שבבבל מפני מה הן זוכין? בשביל שמכבדים את התורה.

ושבשאר ארצות במה הן זוכין? בשביל שמכבדים את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא, פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית אחד בלודקיא, והביאו לפניו שולחן של זהב משאוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף תלויים בו, וקערות וכוסות וקישוניות וצלוחיות קבועים בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים "לה' הארץ ומלואה" וכשמסלקים אותו אומרים "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". אמרתי לו, בני במה זכית לכך, אמר לי, קצב הייתי, ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי 'זו תהא לשבת', אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכה אותך לכך.

הוצאות שבת - כמו הלוואה לקוב"ה

ושמא יאמר האדם, אני אין בכוחי ובממוני לכבד את השבת בהוצאות מרובות ואין באפשרותי לעשות כך. אף אתה אמור לו כי הנה החכם מכל האדם, שלמה המלך בקהלת (ה, טו) אומר: "ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש, כי אם לאכול ולשתות ולשמח הוא ילוזנו בעמלו ימי חייו והוא אשר נתן לו האלהים תחת השמש".

וצריך להבין, מה הפירוש והוא יִלוּזְנוּ? אלא אומר הזוהר הקדוש (פרשת פקודי דף רנה.): זה האדם שאוכל ושותה בסעודות שבת לכבוד השבת וכל מה שמוציא לאכול ולשתות הוא מלוה אותו בהלוואה לקב"ה כי הוא מוציא לכבודו, והקב"ה משלם לאדם כפל כפליים מכל מה שהוציא לצרכי שבת קודש, כי הסעודות הם של הקב"ה ואנחנו מוציאים אותן עבורו והוא מחזיר לנו. יוצא כביכול שהקב"ה לווה מאתנו. וא"כ ע"י שהאדם יוציא לכבוד שבת כך יהיה לו יותר ויותר.

השבת - מקור השפע והברכה לכל העולם

כל השפע והמזון שיורד לעולם, הכל בזכות השבת. ויום השבת הוא בחינת המלכות, שהיא השכינה המשפעת ומחלקת המזון לבניה. וכמו שאומרים בפיוט "לכה דודי": "לקראת שבת

לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה", השבת היא המקור של הברכה, של כל הברכות שבעולם שבאות בזכות שמכבדים את יום השבת, כי כך קבע הקב"ה מאז בריאת העולם. וכן איתא בזוה"ק (יתרו דף פח.) כל השפע שיש בעולם, בא רק בזכות השבת. וממילא ככל שמכבדים יותר את השבת ומקדימים לקבלה, כך מקבלים יותר ברכות ויותר שפע גשמי ורוחני ואשרי מי שזוכה להוסיף מחול על הקודש.

והנה המילה "אמונה" עם הכולל, עולה בגימטריא ק"ג כמנין "מזון", כי על ידי שהאדם מאמין ובוטח בבורא יתברך, בזה הוא גורם ומביא על עצמו ברכה ושפע, ומזונו מצוי לו ברווח. ושפע ומזון זה יורד ממקום המקדש העליון למקום המקדש התחתון המכוונים זה כנגד זה (ראה ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ה), וזה 'שער השמים' שמשם יורד השפע והמזון לציון וירושלים, ואחר כך לכל ארץ ישראל, ומשם לכל העולם כולו.

וכשבא אברהם אבינו למקום המקדש - הר המוריה, והתפלל שם, אמר הקב"ה אברהם אהובי בא אצלי והתפלל ושימח אותי, בזכותו אני כופל המזון לבני, והוריד הקב"ה פעמיים מזון לעם ישראל שהם בגימטריא 206 גימטריא "הר" עם הכולל, ולכן קרא לו אברהם "הר" המוריה.

וכשבא יצחק למקום המקדש והתפלל ותיקן שם תפילת מנחה כמו שכתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה", אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד "מזון" לבני, ואם כן שלש פעמים מזון עולה בגימטריא 309, שזהו כמנין "שדה", ולכן קרא יצחק למקום המקדש "שדה".

וכשבא יעקב והתפלל במקום המקדש, אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני בזכותו אני נותן עוד מזון לבני, והנה ארבע פעמים מזון עולה 412, גימטריא "בית" ולכן קרא למקום "בית אל".

וכשבא משה רבנו ורואה את המקום מרחוק, אמר לו הקב"ה אתה לא צריך לבוא, די שאתה רואה ומתפלל, אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד מזון לבני, נמצא חמש פעמים מזון שעולה 515, שזהו בגימטריא "תפלה", וזה שכתוב "תפלה למשה".

וכל האמור נרמז בתיבת "השבת" שהיא ראשי תיבות: הר שדה בית תפילה. שכל השפע הזה יורד בזכות האבות הקדושים ובזכות "השבת", שאם עם ישראל שומר את השבת כראוי ומענג אותה, כל ימי השבוע מתברכים בזכותו, ויורד השפע מבית המקדש. (ליקוטים מפרדס ערך בית המקדש, בתוספות).

מעלת עסק התורה בשבת

במצות שמירת שבת צריך לדעת שחלק נכבד מהמצוה הוא להרבות בתורה ביום הקדוש הזה, כמו שאמר רבי ברכיה (ירושלמי שבת פרק ט"ו הל' ג): "לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה".

ותכלית יום השבת, היא ללמוד בו תורה, כמאמר הכתוב (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", ובודאי שמשיגים קדושה רק על ידי לימוד התורה, ולא על ידי קריאה בעיתונים או כשיושבים ומדברים דברים בטלים וכדומה. וכמו דאיתא במדרש: (הובא בטור סי' רצ) "אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך, ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם, ויכולין לעסוק בך". ועוד איתא במדרש: (הובא בב"י שם) "אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהלות גדולות בשבת, כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריו להקהיל קהלות בכל שבת, להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ללמוד בהם תורה לרבים. עוד איתא במדרש: אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וקורין בתורה ובנביאים, מעלה אני עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי, שכן ישעיה הנביא (ישעיהו מג, יב) מפרש ואתם עדי נאם ה' ואני אל, אתם מעידים עלי שאני אלוה בעולם.

וכן איתא בתנא דבי אליהו (רבה פרשה א אות ד) וז"ל: כך אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל, בניי לא כך כתבתי לכם בתורת, (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים יום השבת יעשה כולו תורה, מכאן אמרו, לעולם ישכים אדם וישנה בשבת, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, יקרא בתורה וישנה נביאים, ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר (קהלת ט, ז) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד, שנאמר (ישעיה סו, ב) ואת כל אלה ידי עשתה.

ועיי' בספה"ק שבט מוסר (פרק כא אות טז) שכתב שאין דבר שיוכל לתקן ולבנות ההריסות, כי אם החידושים שאדם מחדש בתורה. ולמפרסמות אינם צריכות להרבות בראיות, שהרי כשם שתחלת בנין העולם היה ע"י התורה, כדברי רבנו ז"ל (ב"ר א, א): אמרה תורה, בי היה מסתכל הקב"ה וברא את העולם וכו', כך תיקון ההריסות שבא ע"י העונות אינו אלא כי אם

ע"י התורה. הקב"ה יזכינו בה לעולם אמן סלה ועד. ולכן אמר הקב"ה אחר פרשת העגל, שיקהל את ישראל וידרוש להם ברבים בשבתות ובימים טובים.

וכך כתב רבנו יוסף חיים (בן איש חי הלכות שנה שניה פרשת שמות) שכתבו המקובלים ז"ל שגדול עסק התורה שנעשה בשבת אלף פעמים יותר מעסק התורה של חול.

הגאון המקובל כמורה"ר שלום בוזגלו בעל "מקדש מלך" כתב בספרו כסא מלך על תיקוני הזוה"ק שכל שעה בשבת קודש של לימוד תורה נחשב כשנה ואם לומד קבלה כל שעה נחשבת כמו שבעים שנה.

ובספר שערי רחמים (ח"ג סימן קצה) לרב רחמים שרים זצ"ל כתב וז"ל, ושמענו מפי הרב יוסף חיים שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת. עכ"ד.

ובהיות ויום זה הוא מתנה מהקב"ה לבני ישראל כמו שהגמרא (שבת י:) אומרת: "מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבת שמה". לכן צריכים לדעת כיצד להשתמש במתנה זו, באכילה ושתיה ובלימוד תורה, ולא בדברים בטלים.

בשבת מתגברים כוחות הנפש

בספר 'שער בת רבים' (פנסטר) כותב באריכות בשם ספר לחמי תודה (הורוויץ, דף נו. ודף פו.), שיום השבת יש לו מעלה גדולה, שאפשר להתעלות בו ביראת ה', מה שלא נוכל להגיע אליו בימות החול, וכמו שרואים בירושלמי (דמאי פ"ד ה"א) שמפרש הטעם שעם הארץ נאמן על המעשרות בשבת, כי אפילו עם הארץ "אימת שבת עליו".

וזוסיף שזה מרומז גם כן במילה הראשונה של התורה "בראשית", שאומר הזוהר (תיקוני זוהר תיקון כ"ג דף ט.) שהיא אותיות "ירא שבת", והיינו שבשבת מתגברים באדם כוחות הנפש שלו ולכן יש לו יותר יראת שמים.

ויש על זה עוד רמז בפסוק (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה - יראת השם", דהיינו שבמילה הראשונה של התורה [-החכמה] שהיא "בראשית", יש בה רמז ליראת ה'.

ואם כן יש חובה כפולה לנצל את היום הזה כמה שיותר, שכל לימוד תורה ויראת שמים בשבת מביא להתעלות גדולה הרבה יותר מימות החול, כיון שהנפש של האדם מצד עצמה כבר יש לה כוחות יותר גדולים והיא גבוהה יותר.

עונג שבת - עונג רוחני

אדם עובד קשה בששת ימי השבוע ומצפה ליום השבת שינוח בו. אך המטרה במנוחת השבת, היא לא בשביל לצבור כוחות לעבודת שבוע הבא, דאם כן הרי המנוחה היא גם עבודה, שהרי הדבר דומה לסוס עבודה שנותנים לו כמה שעות לנוח, שהמטרה היא כדי שיעבוד אחר כך ביתר שאת וביתר עוז, וברור שמנוחה כזו היא חלק מהעבודה.

אבל מטרת השבת היא אחרת ככתוב: "ויום השביעי שבת לה". לא נאמר שבת לגוף, אלא שבת לה' וכן אמרו: "כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מיצרים", לא נאמר: "כל המתענג בשבת", אלא המענג את השבת, שצריכים לענגו, ובמה מענגו? בתורה, כמאמר חז"ל (ירושלמי שבת פרק ט"ו ה"ג): "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה", כי האדם בששה ימים אין לו פנאי ללמוד, כי עסוק בעבודתו, אך כשמגיע יום השביעי, צריך לחשוב שכל מלאכתו עשויה.

ויש לזה רמז בכתוב: "ששת ימים תעבוד - ועשית כל מלאכתך", וקשה, וכי אדם יכול לעשות את כל מלאכתו בששה ימים? אלא הביאור הוא, שכאשר מגיעה השבת צריך לחשוב שכל מלאכתו עשויה, ולהתנהג כאילו היא עשויה, שלא יהרהר בעסקיו ובודאי שלא ידבר בהם, אלא כל דיבורו ועיסוקו יהיה בתורה.

וכן כתוב (תהלים עה, ג) "כי אקח מועד, אני מישרים אשפוט", דהיינו שבורא העולם שופט את האדם בצדק וביישר, ולוקח את המועד והשבת לדוגמא, אם האדם עוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר לא רק על השבת, אלא גם על עבודתו בששת הימים, ולא יענש על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, כי יכול לטעון שהיה טרוד בפרנסתו ולכן לא עסק בתורה, ואם לא היה טרוד בודאי שהיה עוסק, והראיה - שבשבת שהיה לו חופש מעבודתו, היה יושב ועוסק בתורה, אך אם גם בשבת מתבטל ומבזז זמנו לבטלה, הרי נענש גם על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, ולא יכול לטעון שלא היה לו זמן, כי בשבת הרי היה לו זמן ולא עסק בתורה, וזהו מה שאמרו חז"ל (מכילתא דרשב"י טז ד): "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כי המן סיפק להם כל צרכיהם ולא היתה להם דאגת הפרנסה וישבו ועסקו בתורה, לכן ביום שבת קודש שאין דאגה לפרנסה, הרי צריך לעסוק בתורה וזה דומה לאוכלי המן.

וזהו כוונת הכתוב כאן: "וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה", שהשבת תשמש לקדושה וטהרה ולימוד תורה, וזהו העונג שנצטוינו לענג את השבת, ומי שעוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר גם על אכילתו ושאר צרכיו, כי כולם מתקדשים וזהו עונג שבת האמיתי.

האכילה והשתיה בשבת לא נועדו כדי לישון בה

המגיד מדובנא (ראה אהל יעקב ומשלי יעקב) נשא משלו: אחד עזב את משפחתו והלך לגור בארץ אחרת, לאחר כמה שנים התגעגע למשפחתו ורצה לברר מה שלומם, חיפש מי בא מהארץ ההיא לשאול אותו על משפחתו. ויהי היום ולביתו הגיע עני שבא מהארץ ההיא כדי לאסוף כסף, כאשר בא אצלו העני הזה התחיל לשאול אותו בשלום משפחתו, אמר לו העני: אני מאוד ממהר ללכת לקבץ כסף ואיך אוכל לשבת לדבר אתך? אמר לו: תגיד לי כמה כסף אתה יכול לקבץ כאן, אמר לו: שלושה זהובים, אמר לו: קח ג' זהובים ועכשיו תוכל לשבת ולדבר איתי. ישב העני לדבר איתו וסיפר לו על כל המשפחה שלו, ועל כל הקורות אותם בכל השנים האלה.

לאחר זמן אמר לו העני, קשה לי לספר יותר כי אני חלש ואני רוצה לשתות יין, אמר לו: אביא לך יין, אחר כך אמר לו העני: אני רעב ורוצה לאכול, אמר לו: אביא לך גם כן לאכול. לאחר ששתה ואכל, נרדם, ובעל הבית ממשיך לדבר אליו ולשאול אותו ואין קול ואין עונה, כעס עליו בעל הבית, וכי נתתי לך לאכול ולשתות כדי שתרדם אחר כך? הלא נתתי לך רק בשביל שיהיה לך כח להמשיך לספר לי על משפחתך.

וכך הוא הנמשל: הקב"ה ברא את האדם, ונתן לו נשמה שמקורה מתחת כסא הכבוד, והיא עזבה את העולם העליון וירדה למטה לעולם הזה, והקב"ה מחכה כל הזמן לראות שהאדם יעשה מעשים טובים, אבל כיון שהגוף יש לו הרבה טרדות בצרכי הפרנסה אין לו הרבה זמן לעסוק בתורה ומעשים טובים, ולכן נתן לנו הקב"ה מתנה את יום השבת שיום זה אסור במלאכה וצריך לנוח ולשבות בו, וכך יוכל לשמוע על הנשמה שירדה למטה שהיא עושה מעשים טובים, ויש לנו גם מצוה לקדש על היין ולאכול סעודות שבת וכך יהיה לנו כח אחר כך לעסוק בתורה, אמנם יש בני אדם שאוכלים ושותים, ואחר כך מבליים את רוב היום בשינה ודברים בטלים, ועל זה טוען הקב"ה: "וכי הכוונה במצות אכילה ושתיה בשבת היתה בשביל הגוף שילך לישון?! הרי עיקר המטרה היתה לטובת הנפש שתוכל לעסוק בתורה! וכך הנשמה תוכל להתחבר להקב"ה שזהו המקור שחוצבה משם.

לימוד קבלה בשבת

כתב מרן השלחן ערוך (אורח חיים סי' ש"ז סעי' י"ז): אסור ללמוד בשבת ויום טוב, זולת בדברי תורה.

ועיין בכף החיים שם (אות ק"כ) שכתב: טוב ללמוד קבלה בשבת כמו שהיו נוהגים הקדמונים והטעם הוא כי הקבלה בעולם האצילות, אשר הוא משפיע בתחתונים ביום השבת. והנה עולם האצילות הוא קודש גמור, אשר אין שם קליפה כלל וזה רמוז בפסוק (תהלים כט, ב) "השתחוו לה' בהדרת קדש" ראשי תיבות "קבלה", והוא באצילות הנקרא "קדש", וכן השבת נקרא "קדש", והוא עולה עתה באצילות הנקרא קודש גמור, אשר שם הוא סוד השתחוויה, לכן ירמוז בתיבות אלו קבלה (פרי עץ חיים שער י"ח פרק כ"א), ומי שאינו יודע קבלה ילמוד זוהר או אדרא או תיקונים, כידוע כי הקבלה היא מן הזוהר. עד כאן דברי הכף החיים.

מעלת לימוד רש"י על החומש

סדר לימודו של ה"חפץ חיים" ביום השבת [כפי שהעידו תלמידיו המובהקים] היה כך: לימוד חומש עם פירוש רש"י והרמב"ן, וכל הזוהר הקדוש על הפרשה, ומדרשים. וכמו שכתב מרן השולחן ערוך (אורח חיים סי' רפה סעי' ב), ירא שמים יקרא גם תרגום וגם ילמד פירוש רש"י.

יודוע, שיש קבלה שמי שנוהר להתמיד בפירוש רש"י, יצא רש"י לקבל את פניו בעת פטירתו וגם יזכה לישב בישיבה של רש"י בעולם העליון. וכמו שכתב האורחות חיים מספינקא (סי' רפה ס"ק ג) וזה לשונו: ועיין בספר דברי יצחק (אות יג) שכ' ששמע בשם הקדוש מהרש"ש מבעלזא זצוק"ל שמי שלומד וגומר בכל שבוע ושבוע פי' רש"י עה"ת אזי הוא מובטח שבעלמא דקשוט יהיה עכ"פ ממתבתא דרש"י הגם שיש מתיבתות יותר גבוהים ועליונים אבל עכ"פ לא ידחיי ממתבתא דרש"י. עכ"ל.

והשל"ה הקדוש (מס' שבועות, פרק נר מצוה, אות יד) כתב, בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד נתנו.

ובספר אמרי פנחס (שפירא עניני לימוד, אות י) כתב, הרב שמע שמוציים פוחזים ורוצחים, וציוה ללמוד פרש"י בחומש, כי פרש"י בחומש הוא סגולה למחשבות רעות. ואמר הוא ז"ל למורינו הרב בנימן זאב הלוי זצ"ל: כשיוכלו בניכם ללמוד רש"י על החומש, מובטחני שיהיו אנשים כשרים, ולא יהיו להם מחשבות עבודה זרה, ויהיו נקיים בברית קודש.

ומעשה שהיה בבחור שלמד בישיבה ונפטר צעיר, ובא בחלום לחברו וגילה לו שיושב הוא במתיבתא של רש"י, ושאלו כמה זכה לכך, ענה לו משום שכל שבת היה לומד חומש עם פירוש רש"י ז"ל. (לבוש יוסף).

השטן מחליש את לימוד התורה בשישי ושבת

עד כדי כך הצליח השטן לבלבל את הלומדים, שהביא אותם לידי מחשבה שהליכה לשוק בערבי שבתות, היא מצווה ששווה לבטל עליה את לימוד התורה...

אחד החיזוקים המדוברים ביותר בישיבות, הוא הצורך לבצר את הלימוד בערבי שבתות ובשבתות. האווירה שנוצרה בענין זה, היא כל כך לא טובה, עד שאי אפשר שלא להרגיש את ה"מעשה שטן" שבכך. כי אין כמו השטן היודע את ערך הלימוד בימים אלה.

הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל העיד (מובא במזקנים אתבונן ח"ג עמ' 166 בשם לב אליהו, ובמאיר עיני ישראל ח"ג עמ' 545), שכאשר ביקר פעם את ה"חפץ חיים" בשבת קודש, עשה לו החפץ חיים את החשבון הזה: שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, [ויום ששי, הסמוך לשבת, סופג כבר את קדושתה של השבת, כידוע], ולכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג מצוות, ולפי הגר"א הסובר שכל תיבה של לימוד תורה, היא מצוה בפני עצמה, הרי כשלומדים בשבת מוכפלת כל תיבה ב-613. ואם נוסיף לזה ששקול תלמוד תורה כנגד כל המצוות, הרי שנכפיל שוב ב-613, אם כן, כאשר יושב אדם ומנצל את שעוטיה של השבת ללימוד תורה, הרי אין סוף למצוות שיש בידו לאסוף.

ה'חפץ חיים' (ראה מעשי למלך על החפץ חיים תחילת פרשת קדושים) היה נוהג לומר, שיש שני סוגי סוחרים: האחד הוא הסיטונאי, המרויח אחוזים ניכרים מאוד בכל מה שהוא מוכר, אבל הקשרים המסחריים שלו הם רק עם בעלי החנויות, ורק מהם הוא מרויח, ואין לו הרבה אנשים להרוויח מהם.

לעומתו יש את בעל החנות המרויח רק אחוזים ספורים מכל מוצר, אבל הוא מוכר את הסחורה להרבה לקוחות, נמצא, שהאחוזים המועטים שלו, עשויים להכפיל את הרווח הגדול של הסיטונאי.

בשבת, אמר החפץ חיים, אפשר להרויח גם כמו חנוני וגם כמו סיטונאי, שהרי המצוות שמקיימים בה, מתחלקות לחלקים רבים... (יד על כס).

אך כנגד כל זה, עומד השטן, שיודע כי אם יצליח לפתות את הלומדים לבטל מלימודם, או לפחות להוריד קצת מכמות הלימוד ואיכותו, הרי שהצלחה גדולה תהיה בידו...

אמנם בשנים האחרונות יש שיפור ניכר בנושא, וכוללי ימי שישי נפתחים כמעט בכל מקום יישוב, אך עדיין יש מה לשפר ולחזק בענין זה, שהוא כנראה אחד הדברים הצריכים ביותר חיזוק בדורנו, שכן ללא רציפות הלימוד אי אפשר לגדול בתורה.

תלמיד חכם מפורסם המתגורר בירושלים, סיפר ששמע בנושא זה דברים כדורכנות מפי הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד. ונאה דורש נאה מקיים, כי באמת בישיבת לייקווד היה חיזוק גדול בלימוד בימי שישי ושבת, ואווירת הרפיון לא רק שלא היתה נראית שם כלל, אלא אדרבה ימים אלה הם המרכז הרוחני של הישיבה, עד כדי כך שאפילו ה'שיעור הכללי', נאמר בישיבה ביום שישי. וכל זה כדי להקנות לבחורים את הידיעה על חשיבותו של הלימוד דוקא בימי שישי ושבת.

ערך התורה והמצוות

החפץ חיים (מעשי למלך על החפץ חיים דברים יד, כב) מביא משל לסוחר כפרי שהיה בא לעיר למכור ארגזי סחורה של פירות משובחים ויקרים, אך היה לו קשה בזמן שפרק והוריד סחורה גם להוריד סחורה וגם לספור כמה ארגזים הוא הוריד, לכן מצא עצה לקח קערה גדולה ופרוטות כסף ואמר כי על כל ארגז שהקונה יקבל, ישים בקערה מטבע ובסוף יספרו את המטבעות, התחילו לשים מטבע אחר מטבע והכפרי הזה ראה שהקונה עסוק במלאכתו אז הוא הושיט ידו לקערה ולקח ממנה חופן מטבעות ושמח מאוד שחשב שהצליח לגנוב, אך מה עשה הטיפש הזה - הרי על כל פרוטה היה יכול לקבל דינרי זהב ונמצא שהחליף דינרי זהב בפרוטות.

והנמשל הוא כי האדם שלומד תורה יש בידו אלפי מצוות שערבן יקר מאוד, וחושב שאם הצליח בין הדברים לדבר איזה דברים בטלים או לשמוע איזה חידוש מענייני העולם

הזה, שהוא הרוויח בזה, והאמת שמפסיד על ידי זה הרבה מאוד כדוגמת הכפרי הזה.

ולכן צריך להזהר מאוד שלא לדבר דברים בטלים כלל ובפרט בשעת לימוד תורה, ומה גם שהמשנה באבות (פ"ג מ"ז) נתנה לזה עונש חמור מאוד, שאמרו שם: "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", ובגמרא (חגיגה יב:) אמרו שכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. והיינו גחלים שלא נכבים, וכל הזמן יהיו בפיו, ויצטער צער מרובה בר מינון.

משל אוצר המלך

הרב בעל המכתב מאלהו כתב על הפסוק (תהלים א, ב) "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" - כלומר, האיש שמאמין שהתורה מהשמים אז כל חפצו יהיה לתורת ה', וכל מעשיו הגשמיים יהיו משמשים לצורך עבודת ה' וישתדל רק ללמוד תורה ולקיים מצוות.

משל למה הדבר דומה, לאותו אדם שאמר לו המלך שיכנס לאוצרו למשך כמה שעות ויקח מהאוצר מה שירצה אבנים טובות ומרגליות, אותו אדם חשב שזה רק אשפה ושהמלך סתם מעמיס עליו עבודה קשה, מה עשה הטיפש הזה כל היום היה הולך בטל ומסתובב בחדר אנה ואנה והיה אוסף מעט מאוד דברים, כי לא רצה שכאשר יצא בסוף היום שיהיה לו משא כבד, וכשהגיעה שעת היציאה מיהר לאסוף את הדברים הקלים הללו ויצא שמח וטוב לב כמנצח בקרב, על חכמתו הרבה שהצליח לרמות את המלך, וכשהגיע לביתו החל לספר לאשתו ולקרוביו על חכמתו הרבה. כששמעו קרוביו את אשר עשה תיכף התחילו כולם צוחקים ואומרים לו: שוטה שבעולם, גנזי מלכים היו בידך ובקלות איבדת את כולם, ואז הוא התחיל להבין מה שעשה והתחיל לצעוק, אבל זה כבר היה מאוחר כי המלך לא הסכים להכניסו שוב וכך הפסיד טובה גדולה.

והנמשל מובן על האדם שניתן בידו כלי חמדה וזוהי התורה שהיא יקרה מכל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות וכמו שכתוב (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפציק לא ישוו בה", אם כן ודאי שצריך להיות חכם ולנצל את האוצר היקר הזה ועל ידי זה נזכה לרב טוב הצפון בתורה, וה' יזכנו לילך בדרכיו ולעבדו בלבב שלם אמן. (דרש יהודה).

השבת כתבה איגרת לאבן עזרא!

ספור המעשה הזה שנביא עכשיו, נדפס לראשונה בסוף שלחן ערוך של האריז"ל (הוצאת פפד"מ שנת תנ"א) ואחר כך נדפסו בהעתקה מדויקת בסוף ספר "מבחר מאמרים" (לרבי נתן ב"ר

שמואל הרופא, ליוורנו תק"צ) שהועתקה מספר כתב יד שנכתב בלידא בשנת ה'קמ"ב, וכה היה המעשה:

בימי הגאון החסיד הרב אברהם אבן עזרא ז"ל היה מין אחד, שעיקם ועיקש לומר, שיום שבת התחלתו מיום השביעי בבוקר, וממשיך בלילה שלאחריו [במוצאי שבת עד בוקר יום ראשון], והביא ראיות של מינות ואפיקורסות לדבריו הנידחין, והאבן עזרא ז"ל סתר את דבריו המעוקשים לחוק דתינו ודעתינו כדעת חז"ל הקדושים.

וכך מספר האבן עזרא: ויהי בשנת ארבעת אלפים ותשע מאות ותשע עשרה, בחצות ליל שבת בארבעה עשר יום לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא בן עזרא, הייתי בעיר אחת מערי האי הנקרא קצה הארץ, בגבול השביעי מגבולות הארץ. ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלומי מלאך עומד לנגדי כמראה גבר ובידו אגרת חתומה. ויען ויאמר אלי: קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת. ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אשר כבדני זה הכבוד הגדול, ואתפסנה בשתי ידי, וידי נטפו מור.

ואקראנה [בפניו] ותהי בראשיתה כפי כדבש למתוק, אך בקוראי הטורים [השורות] האחרונים, חם לבי בקרבי וכמעט יצאה נפשי, ואשאל את העומד לנגדי: מה פשעי ומה חטאתי? כי מיום אשר ידעתי את השם הנכבד והנורא אשר בראני ולמדני מצוותיו, לעולם אהבתי את השבת, ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לבי, גם בצאתה הייתי משלחה בשמחה ובשירים, ומי בכל עבדיו כמוני נאמן, ומדוע שלחה אלי זאת האגרת? ויען ויאמר לי: הגד הוגד לה את אשר הביא תלמידך אתמול אל ביתך ספרים פירושי התורה ושם כתוב לחלל ליל שבת, ואתה תאזור מתניך לכבוד השבת להלחם מלחמת התורה עם אויבי השבת ולא תשא פני איש.

ואיקץ ותפעם רוחי עלי, ונפשי נבהלה מאוד, וחמתי בערה בי, ואקום ואלבש בגדי וארחץ כפי, ואוציא הספרים חוצה אל אור הלבנה, והנה ראיתי שכותב שם בפירושי: 'ויהי ערב ויהי בקר', והוא כי כאשר היה בקר יום שני, אז עלה יום אחד שלם אתמול, כי הלילה הולך אחר היום. וכמעט קרעתי בגדי וגם קרעתי זה הפירוש, כי אמרתי טוב לחלל שבת אחד ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו הפירוש הרע הזה, גם נהיה כולנו ללעג וקלס בעיני הגוים.

ואתאפק בעבור כבוד השבת, ואדור נדר אם אתן שנת לעיני אחר צאת יום הקדוש עד שאכתוב אגרת ארוכה לבאר מתי ראשיתו של יום לפי התורה, להרים מכשול ולהסיר פח ומוקש, כי כל ישראל הפרושים גם הצדוקים יודעים כי לא נכתבה פרשת בראשית להגיד מעשה

השם ברוך הוא בכל יום, רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו השבת, כאשר שבת השם הנכבד לספור ימי השבוע, והנה אם היה סוף יום הששי עד בוקר יום השביעי - יש לנו לשמור הלילה הבאה. והנה זה הפירוש מתמה כל ישראל במזרח ובמערב, גם הקרובים גם הרחוקים, גם החיים וגם המתים. והמאמין בפירוש הזה, השם ינקום נקמת השבת ממנו, והקורא אותו בקול גדול, תדבק לשונו לחיכו. גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה, זרועו יבוש תיבש, ועין ימינו כהה תכהה, ולכל בני ישראל יהיה אור.

וזה דבר האגרת ששלחה השבת

אני שבת עטרת דת יקרים / רביעית בעשרת הדברים / ובין השם ובין בניו אני אות / ברית עולם לכל דורים ודורים / ובי כל מעשיו כלה אלהים / וכן כתוב בראשית הספרים / ולא ירד ביום השבת אזי מן / למען אהיה מופת להורים / אני עונג לחיים על האדמה / ומרגוע לעם שוכני קברים / אני חדות זכרים גם נקבות / וששים בי זקנים עם נערים / ולא יתאבלו בי האבלים / ובי לא יספדו על מות ישרים / והשקט ימצאו עבד ואמה / והגרים אשר הם בשערים / ינוחון כל בהמות הם ביד איש / כסוסים כחמורים כשורים / וכל משכיל בינו הוא מקדש / וגם מבדיל חשובים כנוירים / בכל יום ימצאו שערי תבונה / ביומי נפתחים מאה שערים / מכובד מעשות דרך / וכן מן מצוא חפץ ודבר כל דברים / ושמרתך בכל ימים / למען שמרתני מאד מימי נעורים / בזקנותך שגגה נמצא בכך / אשר הובאו אל ביתך ספרים / ושם כתוב לחלל יום שביעי / ואיך תחשה ולא תדור נדרים / לחבר אגרת דרך האמונה / ותשלחה אל כל העברים.

שלושה חלקים בקדושת שבת

כתב בספר הקדוש ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ד א-ג):

קדושת שבת נכללת בשלושה דברים שהם: מחשבה, דיבור, מעשה. שלשה דברים הנוכרים בקדושה, פירש רבי שמעון בר יוחאי בתיקונים (תיקון כ"ב דף סח): שהם נשמה, רוח ונפש. מחשבה, כנגד הנשמה. דיבור, כנגד רוח. מעשה, כנגד נפש. ואלו דבריו שם: "בארבע יסודות הגוף שורה הוי"ה, וזהו מה שכתוב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "בראתיו" זה על הנשמה הקדושה שהיא עולם המחשבה, "יצרתיו" זה רוח המדברת שמזה חיות מדברים, "עשיתיו" זו נפש ששם עשייה, ועליו שורה רמ"ח מצוות.

נמצא שכוונתו יתברך לקדשנו בשלש קדושות, כדי שנקדש נפשנו ורוחנו ונשמתנו מקדושת האצילות הנשפעת בכל העולמות, והיינו מה שכתוב (ויקרא כ, ז): "והתקדשתם וכו' כי אני ה' אלהיכם", וכן (ויקרא יט, ב) "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלהיכם", ושלש תיבות אלו, "אני ה' אלהיכם", הם כנגד נפש רוח ונשמה, והכוונה כי ממנו יתברך נשפעת הנפש הרוח והנשמה, וכל שלש בחינות אלו הם קדושות שהם מתדבקים בו והוא בהם. והטעם שאמר בכינוי שכנגד הנשמה "אלהיכם", מפני שאין התדבקות לאדם בשם יתברך אלא על ידי הנשמה, שהוא מעולם המחשבה, וכשיזכה אל הנשמה העליונה, שאז מתדבק בבוראו, אז הקב"ה מתכנה שהוא אלוה שלו והשכינה שורה עליו. ודרך זה צודק בכל המקומות שזכרו בפרשת קדושים: "אני ה' אלהיכם", שהכוונה שהשלש מידות הנזכרים, הם כלל כל העשר ושוכנות על הנשמה המתקנת את המצוות. ולכן בריש פרשת קדושים אמר: "קדושים תהיו כי קדוש אני", פירוש כמו שאני קדוש כך תהיו קדושים, והכוונה על התקדש האדם עצמו בנפש רוח ונשמה על ידי המצוות ותורה ותיקון מחשבותיו וכוונותיו. ובזה "אני ה' אלהיכם" - שהם המידות הנזכרות שוכנות בכם. והיינו מה שפירשנו בפרק קמא (בשער הקדושה פרק א' אות ה') שצריך שיהיו הנשמות כלי מוכן לקבל קדושתו, כדפירשנו במאמר מדרש תנחומא (קדושים ב) שהבאנו בראש פרק א' (אות ב'). ושלשה אלו משפיעים בבריאה יצירה ועשיה. וכנגד שלשה עולמות אלו צייתה תורה (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". עד כאן דברי קודשו.

השבת נקראת אות

הסיבה לכך שהשבת יש בה מעלה גדולה כל כך, שהנה הפסוק (שמות לא, יז) אומר: "ביני ובין בני ישראל **אות** היא לעולם" - השבת נקראת "אות" בין הקב"ה לישראל, וה"אות" היא על האמונה, וכמו שממשיך הפסוק שם: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", וכיון שזה יסוד האמונה שהקב"ה ברא את העולם, וממשיך להנהיג את העולם, לכן זה אות בין הקב"ה לישראל, ובזמן הזה יש לנו כוחות נפש גבוהים יותר.

החפץ חיים (משלי החפץ חיים פרק נו) אומר משל להסביר מה המשמעות של "אות": משל לאדם שפותח חנות ותולה שלט בפתח כדי שידעו מה מוכרים כאן, ואפילו אם הוא הולך מהעיר לכמה ימים כולם יודעים שעדיין זה המקום שלו וכאן יש לו עסק מסויים, אבל אם הוא מוריד את השלט ומעביר אותו למקום אחר, אז יודעים שהוא הלך לגמרי וכבר לא גר כאן.

והנמשל בזה הוא לכל איש ישראל שמאמין בהקב"ה ומקיים מצוות, אפילו אם הוא נכשל קצת בעבירות, הרי כל זמן שהוא שומר שבת זה כמו השלט שמעיד עליו שהוא יהודי מאמין בה', אבל אם ח"ו הוא לא שומר שבת הוא מסלק מעליו את האות שיש בינו להקב"ה והוא כבר לא שייך בכלל לעם ישראל.

זכך כותב הרמב"ם (פרק ל מהלכות שבת הלכה טו) "השבת ועבודת כוכבים כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות" עד כאן לשונו.

עונג שבת של הסטייפלר

את הסיפור שלפנינו סיפר הגאון רבי שלמה ברעודה זצ"ל, באחת משיחותיו בבני ברק, בשם הרבנית גריינימן, אחותו של מרן החזו"א זצ"ל, ואחותה של הרבנית קנייבסקי, אשת חבר של מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל.

"הרבנית גריינימן סיפרה לי מה ששחה לה אחותה הרבנית קנייבסקי", אמר הגר"ש ברעודה באחת הפגישות שלנו לפני האירוסין - שחה הרבנית קנייבסקי לאחותה - אמר המשודך שהוא רוצה לספר לי סיפור, ומעשה שהיה כך היה:

כפי שהינך יודעת, פתח הסטייפלר, הייתי מגויס לצבא הרוסי. כאשר הגיעה השבת הראשונה שלי בצבא, ניגשתי אל המפקדים ואמרתי להם בנוסח חד משמעי: "יהיה מה שיהיה, אני לא אחלל את השבת!"

המפקדים, נדהמים מתעוזתו של היהודי, תפסונו והביאוני לפני המפקד הראשי שלהם, והלה הרעים בקולו: האם סבור אתה שבצבא עושים כל מה שרוצים?! דינך להיענש באופן חמור רק בשל תעוזתך להוציא מלים כגון אלו מן הפה!

אבל - וכאן הפתיע המפקד את כל הנוכחים - מוכן אני לאפשר לך לשמור את השבת בתנאי אחד, מיד קטע אותו הסטייפלר בדבריו, ואמר מיד שהוא מוכן לקבל עליו כל תנאי, ובלבד שיאפשרו לו שלא לחלל שבת.

למשמע הדברים העלה המפקד חיוך שטני על שפתיו, כמי שיודע איזה תנאי עומד הוא להשמיע בפני היהודי. "אם רוצה אתה לשמור שבת, תצטרך לעבור בין שתי שורות

של חיילים קוזקים, וכל אחד מהם יכה על ראשך בקת הרובה שלו, אם תקיים תנאי זה, הינך רשאי לשמור את השבת שלכם".

ראוי להדגיש כי החיילים הקוזקים לא היו 'סתם' חיילים פולניים או רוסיים. אכזריותם הנוראה כלפי היהודים היתה לשם דבר, והפחד הגדול ביותר של כל יהודי היה להתקל בחייל קוזקי.

והסטייפלר, כמובן, אמר "הן". מוכן הוא לקיים את התנאי, וכך עשה. החיילים הקוזקים מצידם הבינו איזו הזדמנות נקרתה לפניהם, והנחיתו כל אחד בתורו, מכה ניצחת על ראשו.

פנה רבי יעקב ישראל קנייבסקי למשודכת, העתידה להיות הרבנית הצדקנית שלו, ואמר לה: האם יש לך מושג לאיזו התעלות הגעתי באותו זמן?! הדקות הללו שבהן עברתי בין שורות החיילים, היו לי לעונג רוחני עילאי במיוחד, כשידעתי שהמכות ניחתות עלי בשל רצוני לשמור את השבת!

רצון יראיו יעשה

פעם אחרת נצטוו לערוך ביום שבת קדש אימונים בקליעה למטרה. מרן הסטייפלר כמובן סירב כדרכו, אך המפקד כעס עליו מאד. הוא כיוון אליו את רובהו, ואמר לו: אם אינך ממלא אחר הפקודות, אטול את נשמתך!

הסטייפלר לא נבהל, ואמר לו: אין לך זכות להורגני, רק הממונים עליך יכולים להחליט על כך! המפקד בכעסו מיהר להתקשר למפקדיו, ודיווח להם על מרידת החייל, וגם משם יצאה ההוראה להורגו אם יסרב לפקודה. משראה זאת הסטייפלר הבין שזו ממש שאלה של פיקוח נפש, והחל מהרהר כיצד ינהג. אמנם פיקוח נפש דוחה שבת, אך אפשר לצמצם את האיסור על ידי שיעשה בשינוי, ואז לא יהיה בזה איסור דאורייתא. מאידך גיסא אם יעשה כך יצטרך לירות שוב ושוב עד שיקלע למטרה ונמצא מרבה בחילולי שבת דרבנן.

לבסוף החליט לירות בשינוי, והשליך על ה' את יהבו. הסטייפלר היה איטר ולפיכך נטל הרובה ביד ימין וירה בו בלי לכוון למטרה. למרבה הפלא, ירה בירייה הראשונה בדייקנות אל המטרה. בתגובה על כך אמר שהקב"ה אמר: הוא עשה את שלו, אף אני אעשה את שלי כדי שלא יצטרך לירות שוב ושוב. ורצון יראיו יעשה.

רבי קלמן פינסקי זצ"ל היה מוסיף ומספר כי המפקד שהבחין במה שאירע, אמר לו: "עכשיו אני רואה שאינך 'פנאטי' אלא איש קדוש" ומאז פטרו מאימונים בשבת, מאז אותו מעשה היה מפקדו מתייחס אליו כאל איש קדוש, ועם כל בעיותיו וספקותיו היה בא אל הסטייפלר ומבקש את הכרעותיו. (שיח יוסף ח"ב עמ' קסב).

שומר שבת לא ידע דבר רע

את המעשה הבא סיפר הרב יעקב מאיר שכטר, מעשה שהיה באדם אחד קבלן גדול ירא שמיים מתושבי העיר יפו. שהיה מבוני ארץ ישראל באותם ימים, והוא בנה את עשרים הבתים הראשונים בעיר יפו, באותם ימים, ההוצאה הגדולה ביותר בבניה, היתה המלט, שהוצרכו להביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב.

הסיפור שלפנינו ארע כאשר אותו קבלן הזמין כמות גדולה של מלט, והמלט הגיע באחד מימי השישי בתחילת הקיץ בחביות מגולות. והנה אחר הצהרים של אותו יום שישי, כשכל המלט היה כבר מונח בשטח של הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריו יפו.

והנה לפתע נתקדרו השמים בעבים, ובכל רגע היה עלול לירד גשם זלעפות, הופיעו הפועלים אצלו בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות במקום הבניה, ואם ירד עליהם המטר יתקלקל המלט לגמרי וההפסד בממון יהיה כל ישוער, ואין לו ברירה אחרת למען הצלת ממונו אלא שהם יסעו לשם עם עגלות טעונות קרשים לכסות את החביות היטב. אולם כפי הזמן שנותר להם עד שבת, בודאי לא ימלטו מחילול שבת ח"ו.

הקבלן שהיה איש ירא אלוקים, ענה אותם נחרצות: אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם! ולכן אני מזהיר, ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את רכושי!

ואמנם בליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ, כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד. אולם יהודי יקר זה, ערך את שלחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש ורש"י, ועסק באמירת תהילים כהרגלו כאילו שום דבר לא קרה ולא יקרה, כפי שאכן הורו חז"ל, שבשבת על האדם להרגיש כאילו כל מלאכתך עשויה.

רק בצאת השבת, לאחר שהבדיל על היין, החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של מלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון. מיד נטל עגלה

לנסוע למקום הבניה. אולם, כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו, כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות, ולא נגרע ממנו דבר. הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה למשש את הנס בידו, הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש, וחשב בדעתו, מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא ינוקו במטר...

לאחר מכן נודע הדבר: לחברת "סולל בונה" היו גם כן חביות מלט רבות פתוחות במתחם סמוך, וכאשר שמעו על הגשמים הקרבים, שלחו אנשי "סולל בונה" פועלים שיכסו את חביות המלט שלהם [תוך כדי חילול שבת רח"ל]. אך הפועלים התבלבלו, ובמקום לכסות את המלט של "סולל בונה", הם כיסו חביות מלט בשטח סמוך ששם היו החביות של מיודענו הקבלן השומר שבת... ונמצא שהם כיסו במסירות את החביות שלו במקום לכסות את אלו של סולל בונה... וכך ניצל רכושו של השומר שבת כמו שנאמר (קהלת ח, ה): "שומר מצוה לא ידע דבר רע", ומאיך גיסא מי שהתכוון לחלל שבת - הפסיד הון עתק. (אוצרות התורה, כהן).

הפסיד הון בשביל השבת וזכה לבן קדוש

בספר 'רחמי האב' (קטינא, ערך שבת שלום) מביא מעשה מהגביר רבי איסרל זלה"ה, שהיתה לו חנות גדולה של בדים יקרים וכל מיני משי, והיה מנהגו שכאשר מגיע חצי היום בערב שבת, היה סוגר החנות כדי להכין את עצמו לקדושת השבת.

פעם אחת נתקנא בו הס"מ ורצה לנסותו, ובא אליו בערב שבת בדמות שר גדול, והחל לברור לעצמו הרבה סחורות יקרות, והתעכב בחנות לעשות השואות מחירים של הסחורות, בתוך כך הגיע חצי היום, ופנה רבי איסרל לסגור את החנות כדרכו, אולם השר התחנן לפניו שימתין מעט ויגמור עמו העסק. אולם רבי איסרל לא הסכים בשום פנים ואופן, כי תמורת כל הון שבעולם לא יוותר על הכנתו לשבת קודש. השר יצא מייד את החנות, ורבי איסרל הפסיד סכום גדול. בשכר זאת זיכהו מן השמים בבן קדוש, הלא הוא רבנו הרמ"א [רבי משה איסרליש] מאורן של ישראל.

דמעות רותחות של החפץ חיים עשו פלאות

הגאון רבי אריה ליב גרוסנז צ"ל ראב"ד לונדון, בהיותו בחור למד בישיבת 'כנסת בית יצחק' קאמניץ אצל הגאון האדיר רבי ברוך בער ליבוביץ צ"ל. וכך סיפר: יום אחד, הגיע

לשיעור של רבי ברוך בער, תלמיד של הגאון הצדיק בעל החפץ חיים זי"ע, ולאחר השיעור ראיתי שאותו תלמיד משוחח עם רבי ברוך בער, והטתי אוזני לשמוע, ושמעתי שרבי ברוך בער ביקש ממנו לספר איזה מעשה שראה אצל "החפץ חיים".

פתח אותו תלמיד וכך סיפר:

יום אחד הגיע יהודי לעיירה ראדין, ושפך את מר לבו אצל החפץ חיים ז"ל, על אודות בנו, שאין לו עוז ותעצומות לעמוד בקשרי מלחמה עם יצרו הרע הבוער בקרבו, וכבר נכשל בחילול שבת רח"ל. החפץ חיים הזדעזע, ואמר שיקרא לבנו כי ברצונו לשוחח עמו. הבחור הגיע לחפץ חיים ונכנס פנימה, ולאחר זמן קצר יצא הבחור מחדרו בעינים נפוחות מבכי, ואף אחד לא ידע מה אמר לו החפץ חיים, אך היה ניכר מיד שאותו בחור נהפך לירא ושלם ומני אז הקפיד מאוד על שמירת השבת. עד כאן סיפר תלמיד החפץ חיים לרבי ברוך בער, ורבי ברוך בער שיבח מאוד עובדא יקרה זו.

ברבות השנים עלה הרא"ל גרוסנס לכהן פאר כראב"ד לונדון, והוזמן יום אחד לדרוש ברבים בכנס באמעריקא דברי חיזוק על שמירת השבת, וסיפר את הסיפור הנ"ל על החפץ חיים זצ"ל ועל גודל הכאב שנגע אל לבו כאשר היה מדובר בענין חילול שבת, ואיך שדברים שיצאו מלב צדיק עשו רושם. אך הוסיף כי אינו יודע מה אמר החפץ חיים לאותו בחור, והיה מאוד רוצה לדעת...

לאחר הדרשה, עת התרוקן האולם, אחד מהמשתתפים, יהודי מבוגר, ניגש בהיסוס להגרא"ל גרוסנס, ופלט משפט שהיכה את הרב בתדהמה: "אני הייתי אותו הבחור!!!" והוסיף ואמר: "ואספר לך מה אמר לי החפץ חיים", וכך סיפר בהתרגשות:

"כאשר שמע החפץ חיים שהתדרדר מצבי עד שהגעתי לחילול שבת ר"ל, היה החפץ חיים מזועזע עד עומק נפשו, ולקח את ידי והתחיל לשפשה ואמר רק מילה אחת, "ש-ב-ת!!!" ["שאבעס"] וכך חזר על מילה זו מעומק הכאב שבלבו: "ש-ב-ת", "ש-ב-ת", "ש-ב-ת!!!" ושני מעיינות של דמעות התחילו לבצבץ מעיניו ונפלו על ידי, והמשיך החפץ חיים לקונן: "ש-ב-ת", "ש-ב-ת", "ש-ב-ת!!!" ומרח ושפשה את דמעותיו החמות בידי, והרגשתי כמו סכינים שחותכים את בשרי! וכך המשיך החפץ חיים בועקת לבו על הכאב של השבת, עד שקיבלתי על עצמי שאת השבת אני בחיי כבר לא אחלל!! ורק לאחר מכן עזב החפץ חיים את ידי. (אוצר פלאות התורה).

חלום הפלא על חילול שבת

סיפר המגיד הירושלמי הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל באחת משיחותיו, שנמצא בכתבי היד של זקנו הגאון המהרש"ם זצ"ל שהיה רב בברעזאן, פתק כתוב בכתב ידו על חלום פלא שהיה לו בליל שבת קודש בעוד שכיהן רב בק"ק יאזלאביץ, והיה כתוב שם, שפעם אחת חלם שהוא עצמו עומד בבית דין של מעלה, ורואה איך דנים שם אברך אחד מבני קהילתו על אשר חילל שבת במלאכת איסור, ונגמר דינו של אותו אברך למיתה בידי שמים בשל עוון זה.

בשבת בבוקר שקל המהרש"ם בדעתו האם לספר לאותו אברך מה שחלם בלילה או לא, וגמר בדעתו שיעשה סימן, שאם יגש אליו האברך אחר התפילה לשוחח עמו בדברי תורה אזי יספר לו מה שחלם בלילה שלפניו, ואם לא יגש, לא יספר לו כלום.

אחר שגמרו להתפלל, עזבו רוב המתפללים את בית הכנסת, ונשאר המהרש"ם ללמוד את פירושו של האור החיים על פרשת השבוע, והנה לפתע ניגש אליו אותו אברך וברכו בברכת 'גוט שבת', אמר לו המהרש"ם שימתין לו מעט כי רוצה לשוחח עמו על ענין מסוים. מיד פרץ האברך בבכי, ועוד לפני שהמהרש"ם סיפר לו את דבר החלום, מעצמו החל לספר את אשר אירע עמו אמש בכניסת השבת, שישב ולמד ביום שישי ומקטרו בידו וכך המשיך ללמוד, ולא שת אל לבו שבינתים כבר שקעה חמה והתקדש היום, ושאף בפיו מהמקטרת והמשיך לעיין בתלמודו. פתאום הבחין שכבר קידש היום ונבהל מאוד על זה שנכשל בעון חמור של חילול שבת. ולכן בא לרב לבקש ממנו דרך תשובה וכפרה על מעשיו.

מיד סיפר לו המהרש"ם על החלום, והתפרץ האברך בבכי מר ובדמעות שלישי. הרב הרגיע אותו וסידר לו פדיון נפש ותיקון תשובה המבואר בפוסקים למי שנכשל בעוון חמור זה, ואכן נשאר אותו אברך בחיים ולא אירע לו מכשול. (מובא ספר תכלת מרדכי, שבדרון, בהקדמת "בן יכבד אב").

מי גדול יותר, היהודי או השבת?

מזרינו ורבינו ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל (קול יהודה פר' כי תשא "מחלליה מות יומת", בשם ה'משך חכמה') מקשה קושיא נפלאה: הנה אם יהודי חולה ונמצא בסכנה, הרי מחללים עליו את השבת כדי להצילו, ומשמע מכך, שנשמה של יהודי גדולה וחשובה מן השבת.

ומאידך גיסא - יהודי שמחלל שבת אומרת התורה עליו "מחלליה מות יומת" וכו', שממיתים יהודי שחילל שבת [בעדים והתראה], ומזה משמע שהשבת חשובה יותר מנשמה של יהודי, אם ככה צריך להבין, מי חשוב יותר, היהודי או השבת?

ומתוך הרב: מה שאמרו שמחללין שבת, זה על נשמה טהורה השומרת שבת, שעליה אמרו (שבת קנא:): "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אבל ברגע שאדם חילל שבת, כתוב בתורה: "ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה", כלומר, הנפש היהודית פרוחה ממנו, ובמקומה נכנסת נפש בהמית, לכן לא מחללין את השבת על נפש כזאת טמאה.

וכעין זה כתב הרב 'צפנת פענח' (ראה צפנת פענח על התורה שמות לב, טו), לגבי משה רבנו ע"ה ששבר את הלוחות, והרי הלוחות מעשה אלהים המה, ויש בהם קדושה גדולה, וכיצד מותר לשבור אותם? אלא, שראה משה שהאותיות פורחות באויר, ואם כן אין יותר קדושה בלוחות ואפשר לשבור אותם.

והוא הדין כאן לגבי נפש היהודי, כאשר הוא מחלל שבת, אין בו את הנשמה היהודית אלא רק נפש בהמית, ולכן אפשר לסקול אותו.

ויש עוד ראייה לדבר, מבית המקדש שאומרים חז"ל (סנהדרין צו:): שיצאה בת קול ואמרה לו לנבוכדנצר "קמח טחון טחנת", כלומר, השכינה הקדושה והאור הגדול שקדשו את בית המקדש כבר נסתלקו מן המקום, ולכן יכול בקלות להחריב את המקדש.

ואם כן, נלמד מכאן כמה חמור הוא מי שמחלל את השבת, ומצד שני כמה גדול הוא מי שמשמר את השבת כהלכתה ומנצל את הזמן שלו לדברי תורה, ויהי רצון שנוכח תמיד לנצל את ימי השבוע בקדושה ולהתעלות בהם וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, אמן כן יהי רצון.

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶה יוֹמֵת" (לה, ב)

"פסוק בחומש מחזיק מפעל שלם!"

לכאורה צריך להבין, מדוע הצריך הכתוב להקדים ולומר "ששת ימים תעשה מלאכה", הרי עיקרו של הכתוב בא להודיענו איסור מלאכה ביום השבת ומה לו להגיד שיעשה מלאכה בששת הימים וכי היה צד לאסור המלאכה בימי המעשה?

את קושיא זו יישב הגאון בעל החפץ חיים זיע"א על פי מעשה שהיה עמו באחת ממסעותיו אל אחת העיירות, בעיר זו היה מפעל ענק שהיו מועסקים בו הרבה מבני העיר, אך דא עקא, בעל המפעל שהיה רחוק מתורה ומצוות התעקש שהמפעל ישאר פתוח בשבת. שמע זאת החפץ חיים, והחליט ללכת ולדבר על לבו ולהסביר לו את גודל העוון של חילול שבת. נענה בעל המפעל והשיב: "יום הנני מרויח סך ארבעת אלפים רובל האם רצונך שאפסיד סכום דומה מידי שבת בשבת?"

השיבו החפץ חיים: ולהפסיד את בית החרושת כולו בשל חילול השבת עדיף בעיניך? הלא כתוב מפורש אומר "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות". ואינו מובן, מדוע מודיעה לנו התורה מה נעשה כל השבוע, די אם תאסור עלינו לעבוד בשבת ובשאר הימים נעשה כרצוננו, אלא, כך אמרה תורה: רצונך שתהיה לך עבודה ששה ימים? שבות ממנה בשבת! שאם לא כן, גם בששת הימים לא תוכל לעבוד. ללמדנו, שלא רק שלא מרוויחים מחילול שבת אלא אף עלולים להפסיד את כל מה שעושה ב"ששת ימים"!

השיב האיש בלעג, "וכי סבור הרבי שפסוק בחומש הוא שמחזיק את בית החרושת שלי?!...!" בלית ברירה עזבו ה"חפץ חיים" והלך לו.

לא עבר זמן והבולשביקים נכנסו לרוסיה ונטלו ממנו את כל מפעליו, והוא עצמו ניצל בנס ונמלט על נפשו ערום וחסר כל. או אז שיגר מכתב ל"חפץ חיים" והתוודה לפניו בזה הלשון: "עכשיו אני רואה שדבריך צודקים ונכונים, כי פסוק בחומש אכן קובע את גורלו של בית חרושת!" (דרכי מוסר, ניימן).

כל ימי השבוע מתברכים מהשבת

ובענין זה ידוע מה שאומר הזוהר הקדוש בפרשת יתרו (דף פח.): רבי יצחק פתח, כתיב "ויברך אלהים את יום השביעי", וכתיב לגבי המן שירד במדבר "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו", ושואל רבי יצחק, כיון דלא אשתכח ביה מזונא מאי ברכתא אשתכח ביה? [כלומר, איך יתכן שהקב"ה בירך את יום השביעי, ודוקא ביום הזה אין לחם מהשמיים?]. ומתרץ רבי יצחק, אלא הכי תנא, כל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעאה תליין! ותנא, אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה? משום דהוא יומא מתברכאן מיניה כל שתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההוא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה וכו', דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שתא יומין דשבתא. עד כאן דברי הזוהר.

ופירוש דברי הזוהר הקדוש, שכל ימי השבוע מתברכים רק מיום השבת. כי בכל ימי השבוע השפע מגיע מהמלאך מט"ט שהוא הממונה ביצירה, אך ביום השבת השפע בא מהשכינה הקדושה, מהאצילות המתלבשת בלבושין דבריאה, ואז מתבטלים החיצונים ואין להם ניקה ובא שפע גדול לכל המידות, ומזה מתברכים כל ימי השבוע.

אם כן למדנו, שכל מעשיהם ופעולתם של בני האדם בששת ימי המעשה בעסק הפרנסה להביא טרף לביתם, כולם אין בהם קיום, אלא מכוחה הגדול של השבת, כי על ידי שעם ישראל שומרים השבת בכל פרטיה ודקדוקיה, שורה הברכה במלאכתם בששת הימים, וכלשון הזוהר "כל ברכתא דעילא ותתא, ביומא שביעאה תליין".

ולפי זה מתורץ שלכן הפסוק פותח ואומר "ששת ימים תעשה מלאכה", כלומר המלאכה שאנו עושים בששת ימים אין לה קיום אלא על ידי יום השבת שכתוב בו: "וביום השביעי יהיה לכם קודש", כי השבת קודש "מינה מתברכין כל ימי המעשה" וזולתה אין הברכה נכנסת בששת ימי המעשה.

'תעשה' מלאכה - שנעשית מאליה

בדומה לכך, האור החיים הקדוש מדייק את הניקוד בפסוק: "ששת ימים תעשה מלאכה", שלא כתוב "תעשה" - בניקוד פתח תחת הת"ו, אלא תעשה - בניקוד צירה תחת הת"ו, שהמשמעות היא שהמלאכה תעשה מאליה, ומתי יזכה האדם לכך? ממשיך הפסוק: אם "ביום השביעי יהיה לכם קודש", שאם אנחנו מקדשים את יום השבת ושומרים אותה בכל הלכותיה ופרטיה ומענגים אותה, אז מתברכים כל ימי המעשה, והמלאכה נעשית מאליה.

החסיד והגדר

דוגמא נפלאה ל"תעשה מלאכה - מאליה", אנו רואים במעשה שמוכא בגמרא (שבת קנ:) מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו, ובשבת חשב עליה לגודרה, ונוכר ששבת הוא, ומייד החליט אותו חסיד שכיון שחשב על זה בשבת לכן יקנוס את עצמו ושוב לא יגדור את הפירצה. ונעשה לו נס ועלה במקום הפרצה צמח אילן הנקרא צלף והוא נעשה במקום גדר, ומהצלף הזה היתה פרנסת אותו חסיד ופרנסת אנשי ביתו. ומפני מה זכה החסיד לנס כזה? מפני שעמד בניסיון, ולא רק שלא עשה מעשה לגדור, אלא אפילו לא הרהר במחשבתו כלום במשך השבת על ההפסד שנגרם לו. ובזה שעמד בניסיון עשו לו נס מן השמים להראות ולפרסם את הדבר.

ונמצא שהתקיים בו הכתוב: "ששת ימים תעשה מלאכה" - מאליה, ואפילו על ידי נס, וזה בזכות ש"ביום השביעי יהיה לכם קודש", שאם תדע בנפשך שהיום השביעי הוא קדוש ואין לחללו בשום אופן, אז תזכה שתעשה לך מלאכתך על ידי אחרים. (על פי המגלה עמוקות בהר דף מו טור ד).

וכתב האריז"ל (ליקוטי הש"ס שבת ד"ה מעשה) דמה שעלה לו דוקא הצלף, הוא מפני כי החסיד זה הוא ר' יהודא בר' אילעי ואז נתנוצץ בו נשמת צלפחד הצדיק אשר חטא בעניין קשישת עצים בשבת כדברי ר"ע (שבת צו: ועתה תיקן אותו חסיד בחסידות זה ומעשהו. וזה סוד שארז"ל, שיצא לו צלף חד וממנו היה פרנסתו ופרנסת ביתו, כי צלף חד היינו צלפחד והייתה מזה פרנסתו כי הוא תיקן מה שקילקל מקודם והזדונות נעשה לו כזכיות בתשובה מעליותא. ע"כ.

הטורח בשבת - טורח לחינם

המגיד מדובנא (אהל יעקב ומשלי יעקב סוף פר' יתרו) היה אומר, משל למה הדבר דומה, לאדם שטעה בדרך עם משאו הכבד שעימו, והתפלל לקב"ה שיזמין לו אדם שיקח אותו למקום חפצו. לפתע ראה עגלה עוצרת לידו, שאלו העגלון, להיכן אתה צריך להגיע? אמר: למקום פלוני. אמר העגלון, בדיוק אני נוסע לאותו מקום, שמח האיש שמחה גדולה ועלה לעגלה. באמצע הדרך רואה העגלון שהאדם הזה מניח את משאו על כתיפו, שאלו: מדוע אתה לא מניח על הרצפה, ענה: אין אני רוצה להכביד על העגלה בכדי שנוכל להגיע יותר מהר למחוז חפצנו. אמר לו העגלון: שוטה שבעולם! וכי סבור אתה שאם תניח המשא על כתפך יקל המשא על העגלה? בשביל הסוס זה לא משנה היכן אתה מניח המשא, הכל אותו כובד.

כן הקב"ה נתן לנו את שבת המלכה ואמר: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש", כל הימים מתברכים מקדושת השבת, לחינם אתה טורח ויגע ביום זה למצוא פרנסתך, ואדרבה תירחא זו בשבת, היא תגרום חלילה חורבן לשאר הימים ותפגע במחלל כשלא משמר אותה, לכד מהעונש החמור של הסקילה.

מעסקים בשבת - לא מרויחים

והחפץ חיים (משלי החפץ חיים פרק יא. מעשי למלך על החפץ חיים בשלח שמות יד, לא) היה אומר, משל למה הדבר דומה לאותו שוטה אשר דימה בנפשו, כי אם יתקין עוד ברז למיחם,

יוכל להוציא ממנו יותר מים, ולא עלה על דעתו, שלא רק שאין הברז הנוסף מוסיף מים למיחם, אלא גם המים שנמצאים במיחם יגמרו יותר מהר כשיצאו מעוד ברז.

והנמשל, ברור: הקב"ה זן לכל ומכין לכל בריותיו את מזונם לכל שבוע, נותן לפי רצונו לכל אדם כקצוב לו, והפרנסה המגיעה לכל אחד ניתנת לו בימי עבודתו, ששה ימים או פחות, רק שוטה הוא מי שחושב שאם יפתח ברז נוסף ויעבוד גם בשבת, תהיה לו יותר פרנסה, לא כן, אלא שאותה פרנסה תבוא אליו על ידי שבעה צינורות, ואם כך מה ירויח מחילול השבת שלו.

דרוש לפרשת פרה

פרשת פרה דאורייתא

הנה אנו קרבים לחג הפסח, ואם נזכה לבנין בית המקדש, נעלה לציון ברנה להקריב שם קרבן פסח ולאוכלו בירושלים בקדושה ובטהרה.

לפיכך קוראים אנחנו פרשת פרה, כדי להשריש בנו את חובת הטהרה לפני העליה לבית המקדש, ולפני הקרבת הקרבן.

זמרון בשולחן ערוך (סי' קמ"ו ס"ב, וסי' תרפ"ה ס"ז) פסק, כי פרשת 'פרה' היא מן התורה, וכל דיניה כפרשת "זכור". ופרשה זו של "פרה אדומה", שעל ידי הזאת אפרה נטהרים מטומאת מת, עמוקה וסתומה היא, ושלמה המלך אמר (קהלת ז, כג): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". כלומר על הכל עמדתי והבנתי, אבל פרשת פרה חקרתי ושאלתי וכו' והיא רחוקה ממני.

"והיא רחוקה" גימ' פרה אדומה. (רבינו בחיי במדבר יט, ב).

מצות פרה אדומה - שורש הטהרה

פרשת פרה אדומה ניתנה לישראל בר"ח ניסן בשנה השנית לצאתם ממצרים ביום הקמת המשכן (גיטין ס: וברש"י ד"ה פרשת פרה), כי כל ישראל היו חייבים להיטהר כדי שיוכלו להקריב את פסחיהם ואפילו מי שלא נגע במת מעולם, שכן כולם חטאו בחטא העגל וכידוע עבודה זרה מטמאה כמת, ועל כן לאחר שהקב"ה סלח לישראל וציוה עליהם לעשות לו משכן, נתן להם מצות פרה אדומה כדי להטהר לגמרי מכל הטומאה שדבקה בהם מטומאת מת ומטומאת עבודה זרה שהיא שורש המיתה בעולם.

נמצינו למדים כי מעשה פרה אדומה הוא שורש הטהרה של עם ישראל ומאחר והוא שורש הטהרה, לכן צריך לעשות אותו בטהרה המושלמת ביותר שאפשר, שכן כל דבר ששורשו טהור אפילו אם אחר כך נפלה בו טומאה בענפיו שוב אין הטהרה נפגמת, וזהו יסוד עצום שהוא עיקרון של כל אותן מצוות שמקדשות את שורש המעשה, כגון מצות מעשרות, חנוכת הבית, הפרשת חלה, וכיו"ב שכל דבר מעולם המעשה צריכים להתחיל אותו בקדושה ואז ממילא הכל מתקדש. ולדוגמא אדם מתחיל את היום בתפילה בכונה ואז בעזה"י כל היום כולו מתקדש.

ולכן הפרה אדומה שבאה לטהר מטומאת מת, ובאו לעשות שורש לטהרה על ידה, הרי החמירו בה חומרות רבות ועשאוה במעלות של טהרה שאין למעלה מהן כפי שיבואר להלן.

עשר פרות אדומות

הרמב"ם (הלכות פרה פ"ג ה"ד) מונה תשע פרות אדומות שנעשו מאז ומעולם, הראשונה עשה משה רבינו ע"ה והיו מטהרים באפרה כל ימי הבית הראשון, והותירו ממנה מעט למשמרת. שניה עשה עזרא הסופר. ושבע מעזרא ועד חרבן הבית. והעשירית יעשה בעזה"י מלך המשיח במהרה בימינו אמן.

זמבואר בחז"ל (סוטה ט). שאין שונאיהם של משה ודוד שולטים במעשי ידיהם, ואם כן כח הטהרה של פרה אדומה קשור עם ענין נצחיות משה רבנו, וכל יתר הפרות האדומות נאצל כוחן מכוח פרתו האדומה של משה רבנו, וגם השימוש באפר פרת משה נתארך שנים רבות, שהרי עד ימי עזרא לא הוצרכו לפרה שניה, וזה קרוב לאלף שנה השתמשו בפרתו של משה, ואילו במשך ה-ת"כ שנים של בית שני עשו ח' פרות, ועוד אמרו המפרשים (ילקוט שמעוני חקת יט ד"ה ויקחו אליך ריב"ח אומר) שבכל הפרות היו צריכים לערב בהם מאפר פרתו של משה.

ודוקא את הפרה האדומה העשירית יעשה מלך המשיח, כי עשר מראה על שלימות, ושלימות הטהרה של פרה אדומה תהיה רק לעתיד לבוא, בפרה העשירית שיעשה מלך המשיח, יחד עם המנין העשירי שימנו את בני ישראל, שבכתובים מצאנו שעם ישראל נמנו תשע פעמים, וכן המשיח הוא זה שישיר את השירה העשירית (עי' תנחומא בשלח ו), ויכבוש את ארץ עשר האומות.

סדר מעשה פרה אדומה בירושלים

הרמב"ם (הלכות פרה פרק ב) מבאר את המעלות שהיו בעשיית פרה אדומה, ואלו תורף דבריו, כשם שהיו מפרישים את הכהן הגדול מביתו שבעת ימים קודם יום הכיפורים לעבודת

יום הכיפורים (יומא פ"א מ"א), כך היו מפרישים את הכהן השורף את הפרה שבעת ימים קודם שריפתה (יומא ד.), ללשכה מיוחדת הנקראת "בית אבן" לפי שכל מעשיה וכליה היו עשויים מאבן ומאדמה שאינן מקבלות טומאה. וכל שבעת הימים היו מזיזים עליו מכל אפר הפרות שהיו במקדש שנשארו למשמרת מאז ימי משה רבינו ע"ה (רש"י שם ד"ה מכל חטאות), שמא נטמא הוא למת ולא ידע. ומן הדין היה צריך להזות עליו רק שלישי ושביעי אלא שמזין עליו יום אחר יום, שכן מעלה יתרה עשו בפרה.

כשמזין על הכהן בימי ההפרשה צריך שיזה עליו איש שלא נטמא במת מעולם. וכל הכלים שממלאים בהם ומקדשים להזות על הכהן השורף - כולם כלי אבנים היו, שאינם מקבלים טומאה, וכל הדברים האלו כאמור מעלות יתרות שעשו בפרה - שורש טהרת ישראל.

חצירות היו בירושלים שהיו בנויות על גבי סלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום, ועל כן לא היתה יכולה הטומאה להגיע לשם לעולם. שהרי כידוע טומאת מת בוקעת מקברו עד הרקיע, אלא אם כן עשו חלל בין הקרקע לסלע שעל גביו, וחלל האויר מפסיק בין הטומאה לסלע, ושוב אין הטומאה בוקעת למעלה, ולכן אותן חצירות שנבנו על גבי סלע שבדרך כלל אין חופרים שם על מנת לקבור מתים, וגם אם קברו שם הרי חלל האויר לא נותן לטומאה לבקוע. ומביאים היו לשם נשים מעוברות של כהנים ויולדות בניהן באותן החצירות ומגדלות שם את בניהן, ולא היתה טומאת מת מגיעה אליהן מעולם. משגדלו הילדים ונבחרו להיות המזין על הכהן השורף את הפרה, היו מביאים שוורים שכרסיהם רחבות ומניחים על גביהם דלתות טהורות ומושיבים התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה אהל בינם לבין הארץ שמא השוורים ילכו מעל קבר בדרכם אל מעיין השילוח. כשמגיעים לשילוח היו ממלאים ממי המעיין לתוך כוסות האבן שבידם ואין חוששים במעיין מפני קברות כי אין דרכם של בני אדם לקבור במקומות כאלו. ואחר כך עולים שוב ויושבים על גבי הדלתות והולכים עד שמגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית יורדים ומהלכים על רגליהם, מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום. ומהלכים עד פתח העזרה, ובפתח העזרה היה כלי עם אפר והיו נוטלים את האפר ונותנים במים שבכוסות ומזין על הכהן.

כיצד שורפים אותה

הרמב"ם הלכות פרה אדומה (פ"ג ה"ב) מתאר את סדר שריפת הפרה, וז"ל: "כיצד שורפין אותה, זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה ובית טבילה היה שם, והכהן, והמסעדים [-העוזרים] בשריפתה, והפרה יוצאים על כבש [-גשר] ובאין להר המשחה [-שבנו גשר מהר הבית להר הזיתים], ומטמאין את הכהן וסומכין הזקנים את ידיהם על הכהן ואומרים

לו טבול אחת, ואם היה כהן גדול אומרים לו אישי כהן גדול טבול אחת, ירד וטבל עלה ונסתפג, ועצים מסודרים היו שם ארזים אלונים וברושים ועצי תאנה תאנה חלקה, ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחין בה חלונות כדי שתהא האור מלבבת בהן, ומראה המערכה במערב, וכופתים את הפרה בחבל של מגג, ונותנים אותה על גבי המערכה, ראשה לדרום ופניה למערב, הכהן עומד במזרח ופניו למערב שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קודשי הקודשים, על כל הזאה טבילת אצבע בדם, ושירי הדם שבאצבע פסולים להזייה לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה, גמר מלהזות מקנח ידיו בגופה של פרה, ויורד מן המערכה, והצית את האש בעצים קטנים, והכניסן תחת עצי מערכה, והתחיל האש בה, והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד אשר תצית האש ברובה ותקרע בטנה.

ואח"כ נוטל עץ של ארז ואזוב אין פחות מטפח, וצמר צבוע בתולעת משקל ה' סלעים, ואומר לעומדים שם: עץ ארז זה עץ ארז זה עץ ארז זה, אזוב זה אזוב זה אזוב זה אזוב זה, שני תולעת זה שני תולעת זה שני תולעת זה שלש פעמים על כל אחד ואחד, והן אומרין לו הין הין הין שלש פעמים על כל אחד ואחד, וכל כך למה לפי שמיני ארזים שבעה וכו' וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני, ומשליך לתוך בטנה שנאמר (במדבר יט, ו): "והשליך אל תוך שריפת הפרה".

נגמרה שריפתה - חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוברין את _כלב כברות, וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר בין מבשרה בין מן העצים כותשין אותו עד שיעשה אפר. ושאין בו אפר מניחין אותו וכל עצם שנשאר מעצמיה בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש. ושלושה חלקים היו חולקים את כל אפרה. אחד ניתן בחיל, אחד בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק למשמרות היו הכהנים מקדשים ממנו, וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מזין ממנו, וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר (שם, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת".

אילין עובדייא דאתון עבדין נראין כמין כשפים

איתא במדרש רבה (במדבר יט, ח) - שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי, אילין עובדייא דאתון עבדין נראין כמין כשפים [- העבודות האלה שאתם עובדים נראים כמעשה כשפים], אתם מביאים פרה ושורפין אותה, וכותשין אותה, ונוטלין את אפרה, ואחד מכם מטמא למת מזין עליו ב' וג' טיפין ואתם אומרים לו טהרת, אמר לו לא נכנסה בך רוח תזוית מימיק? אמר לו לאו, ראית אדם שנכנסה בו רוח תזוית? אמר לו הן, א"ל ומה אתם

עושין לו, אמר לו מביאין עיקרין ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים והיא בורחת, א"ל ישמעו אזניך מה שאתה מוצא מפידך כך הרוח הזו - רוח טומאה, דכתיב (זכריה יג, ב): "וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". מזין עליו מי נדה והוא בורח. לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו רבנו לזה דחית בקנה לנו מה אתה אומר, אמר להם חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי, דכתיב (במדבר יט, ט): "זאת חוקת התורה", ומפני מה כל הקרבנות זכרים וזו נקבה? א"ר איבו משל לבן שפחה שטייף פלטיין של מלך אמר המלך תבא אמו ותקנח את הצואה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבא פרה ותכפר על מעשה העגל.

טעם שמקדימים פרשת פרה לפרשת החודש

וצריכים לדעת, מדוע הקדים פרשת פרה לפרשת החודש, והרי באחד בניסן הוקם המשכן, שני לו נשרפה הפרה, אם כן למה הקדימו קריאת פרשת פרה לפרשת החודש? אלא לפי שהיא טהרתן של ישראל. כך מבואר מדברי הירושלמי (מגילה פ"ג הלכה ה), והוא כעין הקדמה סור מרע ואחר כך עשה טוב, ראשית יש להטהר ולסור מכל טומאה, ואחר כך באה ההתעלות וההתקדשות.

ואם כן צריך להבין מדוע בסימני הסדר זה הפוך, קודם קדש ואחר כך ורחץ?

והביאור הוא, כי ביציאת מצרים עמדנו להטמע בשער הנ' של הטומאה ולא היה סיפק בידינו להכין עצמינו כמו שצריך, ומפחד שלא נכנס לשער הנ' מיד קפצנו לקדושה ואחר כך נטהרנו במ"ט ימים שקודם מתן תורה.

ומשל המשילו זאת, לאדם שהלך מוזנח ומלוכלך, ולפתע התנפלו עליו שודדים להורגו, והיה על יד בית המלך וקפץ בפנים להנצל מהאויבים, בודאי שהמלך לא יכעס עליו אלא יעניש השודדים. וכמו כן הדבר לבילי הסדר, עם ישראל היה מוקף טומאה גדולה וקליפות וכו', ואם יחכו שקודם ינקו עצמם מהעוונות והקליפות והטומאות לא יצאו מזה לעולם, לכן קודם "קדש", מתקדשים להנצל מן הקליפות ואחר כך "רחץ". (ע"פ נאות דשא לגאון בעל האבני נור ח"ב עמ' קפז).

"ויקחו אליך פרה אדומה" לך אני מגלה סוד פרה אדומה

"ויקחו אליך פרה אדומה:" (במדבר יט, ב). איתא במדרש (במדבר רבה יט, ו) ויקחו אליך פרה, אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה סוד פרה אדומה, אבל לאחר היא חוקה שלא יבין טעמה. ועוד כתב המדרש (שם) שכל הפרות הנעשות בטלות לעתיד, ושלך קיימת לעולם. דהיינו

שכל פרה שעשו לאחר משה, עירבו בה מעט מאפר פרתו של משה רבינו, ולעתיד לבוא יבוא אליה ויגלה את אפר פרתו של משה ויערב ויקדש בו פרות שיעשו, כי רק משה ידע סודה.

נמצא שמשה רבנו לבדו זכה להשיג סודה, וזה היה קודם חטא העגל בשעת מתן תורה, שאז זכה משה לשער הנ' מחמישים שערי בינה, כמו שכתב האר"י ז"ל (עי' לקוטי תורה ואתחנן ד"ה ויתעבר ה'). אם כן חוקת הפרה היא כנגד שער הנו"ן, ורמז לכך אדמה גימ' חמישים, והכח שלה לבטל את אחיזת הקליפה, וממילא לבטל המיתה, כי שט"ן ר"ת נ' שערי טומאה. אבל כאשר חטאו בעגל, נחסרה השגת שער הנו"ן ממשה רבנו כדי שלא יתבטלו הקליפות טרם זמנם. כמו שאמר הכתוב (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך". רד משער החמישים גימ' ל"ך, וזה שאמר (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלקים".

משיח ר"ת מ'שיח י'גלה ש'ער ח'מישים

בעת שנפטר משה רבינו ע"ה כתוב (דברים לד, א): "ויעל משה מערבות מוא"ב אל ה"ר נב"ו". מואב גימ' מ"ט, ובא לרמזו שעלה משה מהערבות של שער המ"ט, אל הר נב"ו, ר"ת נ"ב-בו שער הנ', דחמישים שערי בינה בו. ואם כן מאחר שפרה אדומה תפקידה לתקן את חטא העגל, לכן היא מטהרת את האדם מטומאת מת, וקראה תורה "זאת חוקת התורה" (במדבר יט, ב), משום שהפרה אדומה היא בבחינת שער הנ', שהיא כללות חוקת התורה להגיע לתכלית, להגיע לימות המשיח שיגלה שער הנ', כי משיח ר"ת משיח יגלה שער חמישים.

והנה חוקת התורה פירושו להבין שכל התורה מה שאנחנו תופסים בשכלנו זה צמצום, כי יש למעלה מזה. והנה מחשבה אותיות חש"ב מ"ה, חש"ב ר"ת חמישים שערי בינה, שזה המעלה הגדולה ביותר כנ"ל, אבל חש"ב גם עולה בגימ' י"ש, שאדם חושב שמה שהוא יודע ומבין הוא מציאות של "יש", אבל זו טעות, צריך לדעת שיש למעלה מזה עוד עמקות לתורה.

רש"י (במדבר יט, כב) כתב משם ר' משה הדרשן, משל לבן מלך שטינף את היכל המלך אמר המלך תבא אמו ותקנח את צואת בנה, והנמשל הוא עם ישראל חטא בעגל, אמר הקב"ה זאת חוקת הפרה תבא האם ותקנח עוון הבן חטא העגל. ומסבירים המפרשים כי בחטא העגל עם ישראל חטאו באמונה כי אמרו "זה משה האיש" (שמות לב, א) אמר שיבא ביום הארבעים בשעה הששית ולא בא ולא ידעו שאותו יום שעלה לא היה ממנין הארבעים יום, כיון שלא היה לילו עמו, ולא האמינו שיחזור לכן עשו העגל, לכן נתן להם הקב"ה מצוה שלא מובן טעמה, שעושים אותה באמונה בלבד, כי אפר הפרה מטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים. והרמז בזה מי שחושב עצמו לטמא ואינו מתגאה הוא טהור ומטהר את הטמאים, אבל אם חושב עצמו

לטהור יידע לו שהוא טמא ועדיין רחוק, וזה הרמז במה שמטמאת את הטהורים. (ע"פ ישמח ישראל דנציגר תרומה אות א).

"זאת חוקת" זה שאמר "מי יתן טהור מטמא" (במדבר רבה חקת יט, א)

המדרש רבה פותח את הפרשה: "זאת חוקת" זה שאמר (איוב יג, ד): "מי יתן טהור מטמא". וצריך להבין מה הקשר בין ב' פסוקים אלו?

ומבאר בעל השארית מנחם מויו'ניץ (חוקת ד"ה א"י), בתורתנו הקדושה יש את כח הטהרה, לטהר את נפשות ישראל מזוהמתם. וכאשר תכתוב תיבת "טמא" במילוי האותיות: טי"ת", מ"ם, אל"ף, יעלה בגימטריא: תר"י (שש מאות ועשר). והנה "תורה" בגימטריא: תרי"א. (שש מאות ואחד עשרה) וזה רמז, שגם אם הטמא הוא מלא בטומאה, יען שעשה את כל התועבות, עם על זה תורתנו הקדושה, קדושתה למעלה מטומאתו, והרי היא מעלה אותו מטומאה לטהרה...

וזה ביאור הפסוק "מי יתן טהור מטמא". למי יש כוח לטהר את הטמא מטומאתו בזמן שהוא התמלא בטומאה? על זה משיב הפסוק "לא אחד"? בתמיהה. האם לתורתנו הקדושה יבצר ממנה כח הטהרה, האם איננה יתירה במספר על הטמא, ומורה לנו שקדושת התורה מתגברת על הטמא אפילו כשהוא מלא בטומאה ומעלה אותו מטומאה לטהרה.

מצות פרה אדומה להטהר מטומאת הנחש

נתפרשה לנו תיבת חוק שהיא מצוה שאין אנו יורדים לחקר הבנתה, וכן היא מצות פרה אדומה שאין אנו רשאים להרהר אחריה, ונראה שלא ללמד על עצמו יצא, כי אם להורותנו בכל תרי"ג מצותיה של תורה, שאם כי דומה לנו שמבינים אנו את טעמיהם וכוונותיהם, אפס קצהו נראה וכולו לא נראה, כי "ארובה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט), ואין בכח שכל האנושי להשיג עומק טעמי המצות, אשר נגזרו מהחכמה העליונה, היא חכמתו יתברך, וכל מה שאנו מבינים בטעמי המצוות, אינו אלא מקצת מן הקצת מטעמיה האמיתיים ושורשיה העמוקים, ורק שאנו טועמים בקיום המצות לפי ערכנו, את הטעמים שבכוחנו להשיג.

ודעת רז"ל (שבת קמו.) שהנחש פתה לחוה וגרם מיתה לעולם, לכן יש טומאה גדולה במת מטומאתו של הנחש, ואף שפסקה זוהמתן של ישראל בזמן מתן תורה, מכל מקום חזרה להם טומאה זו בחטא העגל, ובעבור טומאה גדולה זו הצריכה התורה מצות פרה אדומה לטהר טומאת המת בענינו של נחש, זולתי אלו המתים בנשיקה כמשה ואהרן שנאמר בהם על פי ה'

(עי' רמב"ן חוקת יט, ב), וידוע פי ה' למה רומזו בכל מקום, ואף מרים מתה בנשיקה ולא הוזכר בה פי ה' שאין כבוד להזכיר כך באשה.

ומזה תבין סוד טומאת המת, כי זהו תימה גדול היות הצורה הקדושה [-צלם אלוקים] כידוע ענינה בדרך האמת מקבלת טומאה חמורה במות האדם יותר משרץ או נבלה הטמאים והנוגע בהם מטהרין ביומן, וזה צריך ז' ימים והזאה, ועוד תימה אחר שנראה דבר והיפוכו, שהנה קבורת המת מצוה גדולה להתעסק בה, עד שאמרו כי קבורת המת מצוה הדוחה את העבודה במקדש ומיטמא בו כהן גדול ונזיר (נזיר פ"ז מ"א). מכל זה תדע שטומאתו אינה מצד הצורה עצמה כמו שרץ ונבלה אלא מצד הנחש, ולכן ג' הנזכרים שבזכותם תלויים חיי העולם היוצאים ממצרים ולא נטמאו במותם, מרים בזכות הבאר, ואהרן בזכות ענני כבוד, ומשה בזכות המן. וזכתה מרים לזה בזכות היאור ותתצב אחותו (שמות ב, ד), ואהרן שהיה מקרבן לתורה (אבות פ"א משנה י"ב), ומשה שבזכותו ירד המן וניזון העולם (תענית ט), ולכן כשמתו השניים [אהרן ומרים] חזרו [הבאר וענני הכבוד] בזכות משה כי כולם ישנם בו.

ומכל זה יובן סוד פרה אדומה שהיא מטהרת הטמאים בטומאת הנחש, ואין ספק כי ענין פרה אדומה הוא ענין עמוק וסוד נשגב ונעלם ואין כח באדם להשיגו על שלימותו, וכמו שאמר שלמה (קהלת ז, כג) "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", שאף על פי שעמד על כל סודות התורה בזה לא ירד לעמקה, ועל זה אמר "והיא רחוקה ממני", וכמו שאמר החכם אימתי אני יודע בעצמי, כשאני מכיר בעצמי שהחכמה רחוקה ממני, וזה הוא אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ואין ספק שענייניה מורים עומק סודה שהיא מטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים, וזה מנפלאות השם יתברך נחש שהוא ממית, ומבשרו עושין התרי"אקה [-מין תרופה שנותנים למי שנשכו נחש] להסיר הארס במה שהוא ממית, וחלילה שצריך לראיה כזו, אלא שהוא דמיון לנפלאות השם, שאפילו בדברים הארציים אדם מוצא נפלאותיו - עושה דבר והיפוכו. (דרשות ר"י אבן שועיב חוקת).

כיצד יתכן שבקש שלמה להיות כמשה הלא מקרא מפורש ולא קם נביא עוד כמשה

בספר קול יהודה למו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל כתב וז"ל: "ויקחו אליך" (במדבר יט, ב), כתוב במדרש (במדבר רבה יט, ו) לך אני מגלה טעמי פרה אדומה ואילו לאחרים חוקה. ואיתא בגמרא (ראש השנה כא:): על הפסוק (קהלת יב, י): "בקש קהלת למצא דבר חפץ". בקש קהלת להיות כמשה, יצאה בת קול ואמרה לו "כתוב יושר דברי אמת" (קהלת שם). והמאמר הזה סתום וחתום, מה ענתה בת קול לשלמה.

ושמעתי מפי הגאון רבי מאיר ועקנין זצ"ל רבה של טבריה, שני ביאורים נחמדים, א. כיצד יתכן שבקש שלמה להיות כמשה הלא מקרא מפורש (דברים לד, י) "ולא קם נביא עוד כמשה", אלא שלא רצה להיות כמשה בכל דבר, רק בעניני פרה אדומה, לרדת לסוף הטעם של פרה אדומה כמשה, היות שבכתוב רמוז ענין ידיעת משה בפרה, כמו שכתוב (במדבר יט, יז) "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת". לטמא מעפר שריפת החטאת - ראשי תיבות למשה, כלומר שטעם שריפת החטאת נתגלה למשה, ולכך בקש שלמה להיות כמשה, כי לטמא מעפר שריפת החטאת - ראשי תיבות אותיות שלמה, אלא שהן שלא כסדרן, על סמך זה רצה שלמה להיות כמשה, כיון שגם הוא רמוז כאן, יצאה בת קול ואמרה וכתוב "יושר דברי אמת" תלך ישר, שמו של משה כתוב ישר מעפר שריפת החטאת, מה שאין כן אצל שלמה צריך להפוך, ולכן אין סמך ששלמה יוכל לדעת סוד שריפת הפרה.

ב. הגם שידע שלמה שלא קם נביא כמשה, חשב - 'נביא' לא קם אבל 'חכם' קם, לכן רצה להיות בחכמה כמשה, יצאה בת קול ואמרה לו וכתוב "יושר דברי אמת", דהנה הגמרא (ב"ב טו.) מבארת מי כתב את השמונה הפסוקים האחרונים של התורה שכתוב בהם "וימת שם משה וכו' ולא קם נביא עוד וכו'", ובודאי שמשה לאחר מיתתו לא כתבם, ואם משה כתבם בחייו איהך כתוב וימת משה, דעת רבי נחמיה שמשה כתבם בדמע, כלומר ה' מקריא למשה והוא כתוב בדמעות, אולם הגאון מוילנא בספרו אול אליהו (וזאת הברכה) מפרש דמע לשון דימוע, תערובת אותיות, דהיינו משה כתב את הפסוקים הללו בצירופי אותיות לבד בלי שידע הבנתם, וכמו תרומה מדומעת שפירושה תרומה נתערבבה בחולין. ודעת רבי יהודה כי יהושע כתבם, מאי נפקא מינה מי כתבם, אלא אם נאמר שמשה כתבם יש בהם דין ספר תורה, וצריכים שרטוט כדי לכתוב אותם ישר כדין ספר תורה, אולם אם נאמר שיהושע כתבם, כלומר, שכתבם יהושע אחר מות משה אין להם דין ספר תורה. והנה למ"ד שיהושע כתבם יש לדייק מדוע כתב ולא קם נביא וכו' הרי היה לו לכתוב כל שבחי משה, שלא קם נביא ולא חכם כמשה, שהרי היה שלא בפניו שכבר מת, ואיתא בעירובין (יח:) שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, ושלא בפניו אומרים כל שבחו, ולמה לא כתב את כל שבחו, אלא ודאי משום שנביא לא קם, אבל חכם קם, ולכן רצה שלמה להיות כמשה בחכמה, יצאה בת קול ואמרה וכתוב "יושר דברי אמת", גם שמונה הפסוקים הללו כתבם משה, וממילא יש להם דין ספר תורה וצריכים שרטוט לכתוב אותם ישר, וממילא אין להוכיח ממה שלא כתב ולא קם חכם, שחכם קם, כי זה היה בפניו כלומר, בחייו, וממילא אין אומרים כל שבחו של אדם בפניו, ולעולם גם חכם לא קם כמשה, והבן. (ע"פ יושב אהלים ענתיבי חקת עמ' שסה).

סגולת הפרה להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה, ואחרי היותה אפר היא מרפאה מחלת הטומאה

הנה התמיהה הגדולה מה שמטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים. האדם מחויב לילך בהשגות האלהיות כפי כוחו, ובזה מטהר את חמרו ומזככו כי נמשך אחר האלהיות, ואז מטהר את הטמא, אבל הנכנס במופלא ממנו, אז הוא כרואה פני חמה בתקפה ועיניו חשוכות, ובזה נכון - מטמא את הטהורים. (של"ה חוקת יז).

בספר החינוך (מצוה שצז) דיבר על מצות פרה אדומה וז"ל: "וגם התימא הגדול בה מהיותה נעשית מחוץ למחנה שלא כדרך שאר הקרבנות, ועל דבר זה היו מונין האומות את ישראל עליה כי יחשבו שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה כמנהגם הרע. (עי' רמב"ן במדבר יט, ב).

ממשיך ומבאר החינוך (שם) וז"ל: "ואמנם כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, מלאים סגולות בהפכים - יקרו החמים ויחממו הקרים, ואלו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה, נבין בחולה. כי סגולת הפרה גם כן להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה, אחרי היותה אפר מרפא מחלת הטומאה. והנה אין בכוחנו להשיג בענין סוד פרה אדומה כלום, אלא שחיבת הקדש והחשק להשיג ידיעה בנסתר יניד הקנה לכתוב".

ממשיך החינוך (שם) ואומר וז"ל: "ומעלות גדולות עשו חכמים בטהרת הפרה ובשריפתה, ומהן שהיו מפרישין שבעת ימים קודם שריפת הפרה הכהן השורף אותה מביתו ומאשתו כמו שמפרישין כהן גדול לעבודת יום הכיפורים ודבר זה קבלה. ובכל יום ויום מימי הפרישה מזין עליו מאפר הפרה מן הפרות שנסרפו כבר, ואין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם כי המזה צריך להיות טהור" עכ"ל.

טהרת פרה אדומה ושתי צפורים

כל הפעולות והכלים שמשמטמים בהם בטהרת פרה אדומה רומזים לשבירת היצר הרע, הצבע האדום של הפרה רומז ליצר הרע, ולכן גם ה'שני התולעת' היה בצבע אדום, עץ הארז המתנשא, רומז ליצר הרע, וכנגד כל אלה לוקחים את האזוב שהוא שפל ונמוך, והאדם הבא לטהר מחבר את שניהם את האזוב עם הארז. יתר על כן, כאשר חוזר בתשובה משפיל רוחו ונפשו, ובכך נטהר. טומאת מת חמורה ויש בטמא אחיזה גדולה יותר ליצר הרע, לכן צריך פרה אדומה ששרפו אותה, לרמוז שצריך לשרוף את יצרו, ובטומאת מת מזים עליו מאפר הפרה

לאחר שהפרה נשרפה לגמרי, לרמוז שאף היצר הקשה שנדבק בו, כלה מן העולם כמו אפר הפרה. אבל במצורע שאין טומאתו קשה כל כך, אין בו יצר כל כך כמו הטמא מת. לכן המצורע נטהר בציפורים ואין צריך לשרפם. (ע"פ מגיד משרים למרן הב"י פרשת צו אור לי' ניסן).

טעם לקריאת פרשת פרה

כשעוסקים ישראל בניני הטהרה הלכותיהם וטעמיהם, נחשב להם כאילו נטהרו בפועל מכל טומאותיהם, בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יב, ג).

אותה רוח טהרה שאפפה את העם בזמן שבית המקדש היה קיים, שאז כל אחד היה עוסק בטהרתו על מנת שיוכל לעלות לירושלים ולהקריב את קרבן הפסח. אותה רוח טהרה ושמחה של קדושה לא בטלה לעולם. ובכל שנה ושנה בבוא זמן זה מתעוררת רוח טהרה במרום לטהר את בית ישראל, אשרי המרגיש קדושת הזמנים ומפעים לבבו לטהר נפשו לקראת חודש הגאולה.

ועל כן מיד לאחר הפורים באה פרשת פרה, להשלים ולגמור את טהרת הנפשות שהחלה בפורים, בבחינת "סמיכות טהרה לטהרה". (ע"פ אוהב ישראל מאפטא פרשת פרה).

הכנה לחודש ניסן

חכמים קבעו לקרוא את פרשת פרה קודם לפרשת החודש (עי' מגילה כט.), והטעם לפי שפרשת החודש היא הכנה לחודש ניסן, בה מתעוררים אורות הגאולה, ובה מתחדשים ישראל כאביב הפורח ומתחדש. ולא תתכן התחדשות והויה מבלי איבוד ההויה הישנה. דוגמת כלי זכוכית ומתכות, שבכדי לעשות כלים חדשים יפים וזכים צריכים להתיך את הכלים הישנים ולשבר את צורתם הישנה, ומהם יוכלו לעשות כלים חדשים ויפים.

כן בנשמות ולבבות ישראל, הטהרה היא התכת הטומאה, בבחינת "פושט צורה" ובכך זוכה ללבוש צורה חדשה. לכן לא תתכן רוח חדשה, רוח גאולה והתעלות בלא התכת לב האבן שנעשה ע"י הטומאה והעוונות. וזהו שקדמה פרשת הטהרה לפרשת החודש. (ישמח ישראל דנציגר פר' פרה עמ' 102).

להתנתק מן הטומאה

הנה הדרך לצאת מן הטומאה ולהנתק מן הרע, כרוכה בהחלטה תקיפה וחזקה, שאם לא כן לעולם לא יוכל להתנתק מן הרע אליו הוא קשור. כשאדם קובע לעצמו שלא יכנע ולא ישמע יותר לפיתויי היצר על ידי זה יוכל אדם לנצח ולעבור את כל המכשולים. וזה רמוז במה

שאמר איוב (יד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד". כלומר, ההפיכה והיציאה מן הטומאה אל הטהרה, קשורה היא בלא! אחד תקיף, דהיינו שאומר ליצה"ר: לא! באופן מוחלט.

משל לשיכור שהחליט לא לשותת יין ולהגמל משכרותו, ופעמים רבות גברה בו תאוותו התגבר ולא שתה, פעמים היה שכבר התחיל בהליכה לבית המשתה ובאמצע התגבר על עצמו וחזר לביתו. לאחר שעמד בנסיון פעמים רבות, הרהר: אם אני כה חזק, ראוי אני וזכאי לשותת כוסית יין אחת. ומיד אחר ששתה כוסית אחת חזר לסורו ולשכרותו.

לומדים מזה שההחלטה לצאת מן הרע להנתק מן הטומאה, חייבת להיות ללא כל ויתור ונסיגה. כאשר יאמר לעצמו "לא" - אחד, באופן מוחלט אזי תתקיים ההחלטה בידו ויצא מכלל טומאה ויגיע אל עולמות הטהרה. (ישמח יהודה עמ' קלב).

גם אם נפל מעט אין להתייאש כי יבא יום ויכה היצה"ר לגמרי

ואדם שחלילה נכשל, אין לו להתייאש מלשוב בתשובה, מרן החפץ חיים זי"ע, המשיל זאת לחייל שנשלח ללחום עם האויב בשדה הקרב וחרבו שלופה בידו, והנה הגיע אליו אחד מחיילי האויב וירה חץ באצבעו ודם רב החל לזוב ממנו, אותו חייל נבהל והשליך תיכף את כלי הזיין מידי, צעקו לו חבריו, שוטה שכמותך, היאך מכניס הנך את עצמך בסכנת מוות, והרי עתה אפשר לאויב להרגך או להכות בך מכה רבה ועצומה, ואילו אם תמשיך לישא חרבך בידך אולי תוכל להשיב לו מנה אחת אפים ותפילהו לגמרי. כמו כן הוא במלחמת היצר אם בשעה שנפל מעט כבר הנו מתייאש ומשליך את כל אשר לו, בזה גופא הצליח היצר עליו - שהרי זוהי כל מטרתו - 'לייאש' את הנלחם בו, אלא על האדם להתרומם ולהתחזק בכל כוחו, וכך יזכה שיבוא יום ויכה את היצר הרע לגמרי. (חפץ חיים על נ"ך קהלת י, ד).

יהודי חייב לקיים גם את המצוות שאינם מובנים לנו כגון פרה אדומה, שעטנז, כלאים

"זאת חקת התורה ויקחו אלך פרה אדומה תמימה" (במדבר יט, ב). בפרשה זו מודיעה לנו התורה שאת מצוות התורה יש לקיים גם אם נבצר ממנו הבנת טעמה של המצוה. כפי שמצינו במצוות פרה אדומה שהוא חוק ללא טעם, שהרי צוה הקב"ה ליקח פרה שהיא תמימה באדמימות ושלא עלה עליה עול וכו' ולהביאה להר הזיתים שהיה בדיוק נוכח בית המקדש וישחטו אותה שם, וישרפו אותה, וימלאו מים חיים, וישימו את האפר בתוך הכלי על המים, ויזו את המים ע"ג הטמאים והמים האלו שנקראים מי נדה היתה להם סגולה שמתמאים את הטהור ומטהרים את הטמא. ומצוה זו היא אחת מסודותיה המופלאים של התורה שאי אפשר לחקור ולשאול טעמה, אלא יש לקיימה כחוקה ביראה ובאהבת השי"ת.

ומפני מה נאמר "זאת חקת התורה" ולא נאמר זאת חקת פרה אדומה, לומר לך שכל מצוות התורה אפילו שיש מהם כמה מצוות שנראות לנו קשות ובלתי מובנות, זה מצד שאנחנו חמריים ושקועים בתאוות, ובכל זאת צריך לקיימם היות והשי"ת ציוה אותנו ואנו אוהבים אותו, ואז מתוך אהבתנו יהפכו הדברים בעינינו כמובנים ומתוקים, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו עם יצחק בנו שהקריבו לעולה בשמחה לפני ה'.

חכמים מספרים על דמא בן נתינא (קידושין לא.) שהפסיד ממון רב בשביל כיבוד אב ואם, ולשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה ושילמו לו ישראל בעדה אותו סכום כסף שהפסיד בשעתו, ויש להבין מה הטעם קיבל בשכרו פרה אדומה דוקא. מסביר הרי"ם (ליקוטי הרי"ם קידושין ד"ה צאו) שהתנהגותו של אותו נכרי, שהפסיד סכום גדול עבור מצות כיבוד אב, עוררה בשמים קטרוג נגד ישראל, ובכדי לשתק את הקטגור הזה נתנו לו מן השמים דוקא פרה אדומה כדי להוכיח שבעוד שהנכרי מסוגל לפזר הון על מצוה זו אשר השכל מחייבה, הרי ישראל מוכנים לפזר הון רב על מצוה שאינם מבינים אותה.

ועל כן יהודי חייב לקיים את מצוות השי"ת ולשמוע בקולו בשל היותן מצוות השי"ת, אף אלו שאינם מובנים לנו כגון פרה אדומה, שעטנו, כלאים, כי אף על פי שטעמם כמוס מאתנו אולם לפניו יתברך גלוי וידוע וברור שאם השי"ת צונו לעשות אותן, בודאי רק לטובתנו הם.

רבי בנימין מזלוזיץ הביא משל למלך שחילו צר על איזו עיר, והוא מפקד עליהם ונותן הוראות כיצד ואיך לנהל את המתקפה, ודאי שהחיילים נשמעים לפקודות המלך ללא סייג ואז הם מנצחים במלחמה. ואם ישאל מישהו את החיילים שיסבירו לו למה התחילה המתקפה דוקא כאן ולא במקום אחר, או למה נכנסו ממקום פלוני והשתמשו בנשק פלוני, ודאי שהם לא ידעו מה להשיב, כי אין זה תפקידם לשאול שאלות אלא לקבל הוראות ולעשות אותן, כי בודאי המלך יודע מה הוא עושה וכיצד לנצח את המלחמה. כן אנו חייליו של הקב"ה עלינו לציית לפקודותיו אף שאינם מובנות לנו, משום שאין ספק כי הוא יודע לנהל לנו את הענינים וכל הפקודות שהוא נותן לטובתנו הם. (תורי זהב פרשת ואתחנן ד"ה ראה למדת).

פרשת פרה

לשם יחוד ופרשה של פרשת פרה

קודם קריאת פרשת פרה אומרים זה

לְשֵׁם יִזְוֹד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיה
זו"ן יאהדונה

וְרִזְיָמוּ וְדִזְלוּ	בְּדִזְלוּ וְרִזְיָמוּ
אִיהֵהוּהָה	יֵאֵהֵהוּהָה

לִיזְוֹדָא שֵׁם י"ה או"א בו"ה זו"ן
בְּיִזְוֹדָא שְׁלָיִם
יְהוּהָה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקרות (לשמע) קריאת פרשת פרה אדמה
לתקן שרש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצגנו ולעשות רצון
בוראנו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

קריאה לפרשת פרה

וַיְדַבֵּר יְהוָה יֵאֵהֵדוֹנְהִי אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת זֹקַת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה יֵאֵהֵדוֹנְהִי לֵאמֹר דִּבֵּר אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵינָ-בָהּ מוּם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל-אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ

אֶל-מִזְוִיץ לַמִּזְזֵנָה וּשְׁזִיט אֶתְּהָ לַפְּנִיּוֹ: וְלָקֹז אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה
 בְּאַצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל-נִכּוֹז פְּנֵי אֶהֱל-מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פְּעָמִים: וְשָׂרַף
 אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עֵרָה וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דְּמָמָהּ עַל-פְּרִשָׁה יִשְׂרָף:
 וְלָקֹז הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֶזּוֹב וּשְׁנֵי תוֹלְעֵת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹף שְׂרַפַּת
 הַפָּרָה: וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרוֹזֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאֶזּוֹר יָבֵא אֶל-הַמִּזְזֵנָה
 וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעָרֵב: וְהִשְׂרָף אֶתְּהָ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרוֹזֵץ בְּשָׂרוֹ
 בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעָרֵב: וְאַסֵּף אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפָּרָה וְהַמִּזְזֵנָה מִזְוִיץ
 לַמִּזְזֵנָה בְּמִקְוֹם טָהוֹר וְהִיתָה לְעֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נָדָה
 זֹטָאת הוּא: וְכַבֵּס הָאֵסֵף אֶת-אֶפְרַיִם הַפָּרָה אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא
 עַד-הָעָרֵב וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לְזִקְתָּ עוֹלָם: הַנֶּגַע
 בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתּוֹטֵא-בּוֹ בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם-לֹא יִתּוֹטֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר: כָּל-הַנֶּגַע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא
 יִתּוֹטֵא אֶת-מִשְׁכַּן יְהוָה יֵאֱהוּנָהי טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
 מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ: זֹאת
 הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהֱל כָּל-הַבָּא אֶל-הָאֶהֱל וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֶהֱל
 יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: וְכָל כְּלִי פְתוּזָה אֲשֶׁר אֵין-צְמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא
 הוּא: וְכָל אֲשֶׁר-יָנַע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּזָלֶל-זָרֵב אוֹ בְּמֵת אוֹ-בְעֵצִים
 אָדָם אוֹ בְּקִבֵּר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: וְלָקֹזוּ לְטָמֵא מִעַפָּר שְׂרַפַּת
 הַזֹּטָאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם זָרִים אֶל-כְּלִי: וְלָקֹז אֶזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ

טְהוֹרֵהוּ וְהִזָּה עַל-הָאֱהָל וְעַל-כָּל-הַפְּלִים וְעַל-הַנְּפֹשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁמָּה
וְעַל-הַנְּנֻעַ בַּעֲצָם אֹו בְּזֹלָל אֹו בְּמַת אֹו בְּקָבָר: וְהִזָּה הַטְּהַר
עַל-הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְזֹטְאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּס
בְּגָדָיו וְרוֹזֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בַּעֲרָב: וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְזַטֵּא
וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקְּהָל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה יֵאֱהָרוּנְהִי
טְמֵא מִי נְדָה לֹא-זָרַק עָלָיו טְמֵא הוּא: וְהִיתָה לָהֶם לְזִקְתַּת עוֹלָם
וּמִזֶּה מִי-הַנְּדָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנְּנֻעַ בְּמֵי הַנְּדָה יִטְמָא עַד-הָעָרֶב: וְכֹל
אֲשֶׁר-יִנְעַבּוּ הַטְּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֶּנְעֶת תִּטְמָא עַד-הָעָרֶב:

ביאור ההפטר

הפטרת פרשת פרה

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר שה' יטהר את ישראל במים טהורים, שהם מי אפר פרה אדומה, וזה מעין המפטר שקורא בפרשת פרה, שמדובר על פרה אדומה ועל טהרת הטמאים במי אפר הפרה.

תוכן ההפטר

ה' אומר ליחזקאל שישאל טימאו את הארץ במעשיהם, ולכן הוא מרחיק אותם מעל פניו כאשר נדה המרוחקת מבעלה בימי טומאתה, ולכן פיזר אותם בגולה, אך גם כאשר באו בין הגוים,

חיללו את שם ה'. כי הגוים אומרים: כיצד ה' זרק את עמו, אין זאת כי אם מבלי יכולת ה' להשאירם בארצם,

לכן ה' יעשה למען שמו המחולל בגוים, לא למען ישראל כי מעשיהם לא טובים, יטהר אותם מטומאתם, יתן להם לב רך ונכנע שישמעו בקולו, יתן להם רוח קדושה ויעשה שילכו בחוקותיו ומצוותיו, ירבה את הדגן ופירות השדה, ולא יסבלו עוד מרעב, והארץ שהיתה שוממה תהפך לפורחת כגן עדן. ואז שמו יתברך יתקדש בעיני הגוים בראותם את הנפלאות שעשה למען עמו ישראל.

יחזקאל פרק ל"ו פסוק ט"ז - פסוק ל"ו.

טז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם

הנה בֵּית יִשְׂרָאֵל' אשר היו יְשָׁבִים עַל־אֲדָמָתָם בארץ ישראל בזמן בית שני

(מלבי"ם) וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם ובמעשיהם (ת"י) כְּטִמְאַתְ

הַנְּזֻחַ [א] הִיְתָה דַרְכָּם לְפָנַי הרהקתי אותם מעלי כאשר נדה המרוחקת מבעלה (מ"ד),

ובכל זאת לא גרשתי אותם לגמרי רק כטומאת נדה שעוד מעט תטהר לבעלה (רד"ק) ואני מצפה שיטהרו מטומאתם

(מלבי"ם): יח וְאֶשְׂפֹךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם בַּעֲבוּר הַדָּם הַנָּקִי אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ

עַל־הָאָרֶץ וגם בעבור (מ"ד) וּבִגְלוֹלֵיהֶם בע"ז (ע"פ ת"י) טְמֵאוּהָ את ארץ ישראל, והנה

עיונים והארות

כך אלו נמשלו ישראל לטומאת מת אתה אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם, אבל בנדה כשם שהכהן עמה בבית ואינו חושש, כך השכינה שורה על ישראל אף על פי שהם טמאים, שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם (תנחומא).

א. כטומאת הנדה - מזה נדה זו מטמאה ומטהרה, כך עתיד הקב"ה לטהר את ישראל, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. דבר אחר - כטומאת הנדה ולא כטומאת המת, מת בבית אין כהן גדול נכנס לשם, אבל נדה נכנס עמה בבית ויושב עמה על האצטבא ובלבד שלא תהא מנדנדת

על שתי עבירות הללו מקיאה הארץ את יושביה (מלבי"ם) ולכן: **יט וַאֲפִיץ** ופירתי **אתם בְּגוֹיִם**
וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת וּמִן הַגּוֹיִים פִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת רְחוֹקוֹת **בְּדַרְכָּם וּכְעִלּוֹתָם** וכמעשיהם
שִׁפְטֵי־תִים אף שהגלתים לא סילקתי השגחתי מהם לגמרי אלא נתתי להם ענשם כמידת עוונותיהם (מלבי"ם):
כ וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם הַקְּבִ"ה בא עמם בגולה **אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם** לבבל, **וַיַּחֲלְלוּ**
אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי [נ] השפילו את כבודי, ומהו החילול **בְּאָמַר לָהֶם** כי הקב"ה כביכול הטח
אזנו לשמוע מה היו אומרים השבאים, ושמע איך הגויים ההם אומרים על עם ישראל הנה **עַם־יְהוָה**
אֵלֶּה וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ ואין ח"ו בידו יכולת להצילן ולא יכול להשאירם בארצו (רש"י):
כא וַאֲחַמְלֹל חסתי (ת"י) **עַל־שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלוּהוּ** אשר נתחלל על ידי **בֵּית**
יִשְׂרָאֵל (מ"ד) עקב מעשיהם הרעים שגרמו לגלות ולחילול שמי (מלבי"ם) **בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ**
שָׁמָּה: כב לָכֵן אָמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא
לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה התשועה שאושיעכם (רש"י) **בֵּית יִשְׂרָאֵל** להוציאכם מארץ העמים

עיונים והארות

מקבל מקרה מגרמיים השמים הוא עלול לאותו חטא ויש לו מעט התנצלות בזה היות הרשות נתונה. וגם יש ארץ שממנה יצא רשע ע"פ המזל הממונה עליה. אולם ישראל הם למעלה מן המזל וארץ הקדושה איננה מושפעת מן המזל דעיני ה' דורש אותה ואין לישראל התנצלות כלל על חטאם ומחללין את שם קדשו באמור להם עם ה' אלה ואין נשפעין מן המזל ומארצ' יצאו דגם א"י היא למעלה מן המזל וק"ל (אהבת יהונתן).

ב. ויחללו את שם קדשי וכ"ו- הענין חילול השם הוא מפני שהם מתביישין לומר שגלו עבור חטאם מארץ טובה אל ארץ אחרת. אולם אם הם נותנין סיבה לזה כי הארץ איננה טובה ולכך הוצרכו ליישב בארץ אחרת ומחללין את ארץ הקדושה אשר עיני ה' דורש אותה. או יאמר דמחללין את השם באופן שהם טועים אחר תאות הגופניות וידוע דהם יותר מחללין את השם בחטא משאר או"ה. דענין החוטא הוא אם

וּלְהֵבִיא אֶתְכֶם לָאֲרֶצְכֶם (מ"ד) **כִּי אִם-לְשֵׁם-קָדְשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם**
אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם: כִּי וְקָדְשִׁתִּי מעתה אקדש (מ"ד) **אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל**
הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם על ידי שאביא אתכם אל אדמתכם (ע"פ
 רש"י) **וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה נְאֻם יְהוָה בְּהַקְדִּישִׁי בְּכֶם**
לְעֵינֵיהֶם וזה על ידי שאכוף אתכם לחזור בתשובה (מלבי"ם): **כְּדוּמָה הַקִּידוּשׁ (מ"ד) וְלִקְחֹתִי**
אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי
אֶתְכֶם אֶל-אֲדַמְתְּכֶם [ואפילו שארץ ישראל נתכווצה אחרי גלות ישראל, עתה תחזיק את כל
 ישראל]: **כִּה וְזִרְקֹתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים** מי אפר פרה אדומה (רש"י ומ"ד), ומי התורה
וּמְהֵרָתֶם [ג] מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם מכל התאוות ומטומאת הנפש **וּמִכָּל-גְּלוּלֵיכֶם**

עיונים והארות

נחפשה דרכינו ונחקורה ע"ש באריכות וז"ש וזרקתי עליכם מים וטהרתם מכל טומאותכם אשר נטמאתם למטה ומכל גלולכם למעלה במקום אחיזת נשמתכם אטהר אתכם. וכאשר בתועבו הסט"א זכא היצר הטוב שבכם ונפשכם, לז"א ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש כלומר דאחדש יצר טוב והרוח המדוכאים ויתחדשו מנוערים מחלאת זוהמת היצר הרע והסט"א ויהיו נראים חדשים, והסירותי את לב האבן הוא היצר הרע וכו' ואחר השבח הזה ונתתי רוחי רוח קדוש גדול יתר מאד מאשר היה לכם וז"ש ואת רוחי אתן בקרבכם וכו' והושעתי אתכם מכל טומאותיכם הם המקטרגים אשר נבראו מהעונות המה יאבדו ואתה תעמוד (החיד"א).

ג. וזרקתי עליכם - א"ר עקיבא אשריכם ישראל, מי מטהר אתכם ולפני מי אתם מטהרים, אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (יומא ע"ה).

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' - לכאורה הכתובים הללו נראין כפולים ומכופלים ואפשר לפרש דבר נודע דע"י העונות הסט"א נכנסת בקרב איש ודוחה הקדושה ומגיע הלכלוך גם למעלה בשרשי אחיזות התפשטות נשמתו בכל הדרכים אשר היה השפע קדוש יורד לנפשו וכמ"ש הרב החסיד מהר"א גאלנטי זלה"ה על פסוק

שהוא חטא ע"ז **אַטְהַר אֶתְכֶם: כּוּ וּנְתַתִּי לָכֶם לֵב חָזָשׁ** יצר שנתחדש לטובה

(רש"י) שיהיה נוטה רק לטוב **וְרוּחַ חֲדָשָׁה** לקבל דברי השי"ת באהבה **אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם**

וְהִסְרֹתִי אֶת-לֵב הָאֶבֶן [ד] לֵב קֹשֶׁה כִּאֲבֵן וְכִבְד שְׁאִינוּ רוּצֵה לְשִׁמּוֹעַ וְלִהְבִּין מִבְּשָׂרְכֶם

עיונים והארות

ברעיון יפול בו הספק וכמו שמצינו במנשה מלך יהודה שהיה דורש דרשות של דופי על כל התורה כולה וכן אמר לרב אשי בחלמא אי הוית התם הות נקיטא בשיפולי גלימא ורהיטת אבתריה דמתון שהיה חכם גדול יבקש לדעת יותר ויוסיף דעת יוסיף מכאוב. ואין תרופה לזה המוכה אלא תשובה וזהו מי חטאת שישב בדד ויתחרט על המרי אשר עשה וזהו ענין מבואר בתורה דכתיב זאת חקת התורה אדם כי ימות באוהל הרצון אדם היא הנשמה הנקראת אדם וכי ימות באוהל שרעיונו יעלה למעלה והציץ ומת כמ"ד בן עזאי הציץ ומת. הוא יתחטא בו במי חטאת ולא בענין אחר. וכן אמרי' בגמ' דאם לא יחזרו ישראל בתשובה הקב"ה מעמיד להם מלך כהמן ויחזרו למוטב ובזה יטהרו מכל פשעיהם. וז"ש וזרקתי אליכם מים טהורים זהו התורה דהיא מים חיים ממעיין הטהור וטהרתם מכל טומאותיכם דהתורה מטהרת את הטמאין בנפש מענין שאר עבירות ולא מענין ע"ז. ואולם מכל גלוליתם היינו עון ע"ז שמגואל ומשוקץ ומטונף אטרה אתכם היינו שהוא מעמיד מלך כהמן ויחזרו למוטב ובזה יטהרו וק"ל (אהבת יונתן).

ד. לב האבן - דרש ר' עירא ואי תימא רי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע, כי יצר לב האדם רע... יחזקאל קראו אבן, שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם (סוכה נ"ב).

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' - יש לפרש ידוע כי הקב"ה אומר שובה ישראל וישראל אומרים השיבנו ה' אליך כדאיתא במדרש היינו שקשה לנו לעשות תשובה שלימה ובפרט מאהבה בלתי סיוע מהקב"ה לכן ישראל אומרים שהקב"ה יחזירם בתשובה תחלה והקב"ה אומר שישראל יתחילו תחלה בתשובה והנה באמת מלמעלה באים הרהורי תשובה ואח"כ צריכים אנחנו להתאמץ בתשובה בכל יכולתינו ומה שאינו בכוחינו לשוב בתשובה שלימה מאהבה לזה הקב"ה יסייע לנו משלו וזה אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים רק זריקה כעלמא כמי שזורק איזה טפים וזה התעוררות תשובה שבא מלמעלה ואח"כ וטהרתם אתם בעצמיכם בכל יכולתכם ואח"כ הקב"ה יסייע לגמר התשובה שלימה וזה מכל טומאותיכם וגילוליתם אטרה אתכם וק"ל (תורת משה לחת"ס).

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' - יש ליישב כפל לשון טהרה והענין הוא דכל חטא בני אדם יכול לטהר בתורה כענין שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה והתורה מטהרת מכל חטא ועון כמו דאמרי' אם פגע בך מנוול זה משכהו לבה"מ דבד' אמות של הלכה אין מקום ליצה"ר. ואולם חטא עבודה זרה אין התורה מטהרת אותו כי אם הוא מטמא עצמו

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בְּשׂוֹר כַּנֶּנֶע וּרְךְ כַּבֶּשֶׂד (מ"ד): כֹּה וְאֶת־רוּחִי רוח קודשי (ר"ק) ורוח

הנבואה (מ"ד) אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם ואז על ידי השראת השכינה ורוח"ק תקבלו טבע אחר מצד הטוב (מלבי"ם)

[ה] וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּחַקִּי תֵלְכוּ ולא תעשו עוד את הרע וּמִשְׁפָּטֵי

תִּשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כֹּה וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ ולא תגלו עוד מן הארץ אֲשֶׁר נָתַתִּי

לְאֲבֹתֵיכֶם וְהֵייתֶם לִי לְעָם להאמין בי ולשמור מצותי וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם

לְאֱלֹהִים לעזור לכם ולהושיע אתכם (מ"ד): כֹּט וְהוֹשַׁעְתִּי אֶרְחִיק אֶתְכֶם מִפְּלִ

טְמְאוֹתֵיכֶם [ז] שַׁעַד עֵתָה הֵייתֶם רְגִילִים בָּהֶם, ועתה אני יעיד את לבבכם להיות נזהרים מהם

וְקִרְאתִי ואצוה אֶל־הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ שיפרה וירבה (מ"ד) וכן שיהיה בו טעם טוב

וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעִב: לְוְהַרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ ולא (ע"פ מלבי"ם)

תצטרכו לָצֵבָא מחוץ לארץ וְתִגְנוּבַת הַשָּׂדֶה [ז] הַצִּמְחִים ופירות השדה לְמַעַן אֲשֶׁר

לֹא תִקְחוּ תִסְבְּלוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעִב בְּגוֹיִם ולא תצטרכו לצאת לחו"ל בעבור חרפת

עיונים והארות

על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (הובאו דבריהם בשער הקדושה), שאין הפירות באים לידי הרקבה אלא על ידי מעשיהם הרעים. וזהו שאומר הכתוב: "והושעתי אתכם מכל טומאותיכם", דהיינו לאחר שתחזרו בתשובה, אז יקויים: "וקראתי אל הדגן והרביתי אותו", שהפירות יהיו בשפע (תנופה חיים).

ז. עייני רש"י ואבן עזרא דברים פרק לב (פס' יג).

ה. ואת רוחי אתן בקרבכם, - רבי חייא בר אבא אמר ואת רוחי אתן בקרבכם, בעולם הזה היא נבזקת באחד מאבריה, אבל לעתיד לבא היא נבזקת בכל הגוף. בעולם הזה ויפח באפיו נשמת חיים, אבל לעתיד לבא בנשימה, ואת רוחי אתן בקרבכם (ב"ר כ"ו)

ו. והושעתי אתכם מכל טומאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אותו - אפשר לפרש את הפסוק

רעב: לא וזכרתם כאשר תזכרו את דרכיכם הרעים ומעלליכם ומעשיכם
 אשר לא טובים ונקטתם בפניכם [ח] תתחרטו ותאמרו בדיון הכרתנו ה' (מ"ד)
 על עונתיכם ועל תועבתיכם מעשים רעים שעשיתם מעיוות השכל: לב לא
 למענכם אני עשה את הגאולה הזאת נאם אדני יהוה יודע לכם יהיה
 ידוע לכם שאין הגאולה למענכם (מ"ד), ואדרבה בושו אתם מעצמכם והפלמו על ידי אחרים (מלבי"ם)
 מדרךכם אשר לא טובים בית ישראל: לגפה אמר אדני
 יהוה ביום טהרי שאכפר אתכם מפל עונותיכם והושבתי
 את הערים להיות מיושבות באנשים (מ"ד) ונגנו הערים החרבות שהיו חרבות:
 לד והארץ הנשמה השוממה תעבר אז בחרישה וזריעה (מ"ד) תחת אשר
 היתה שממה ריקה לעיני כל עובר: לה ואמרו העוברים דרך שם יתמהו
 ויאמרו הארץ חלווה הזאת הנשמה השוממה היתה עתה כגן הנטועה בערן

עיונים והארות

להתודות על השגות. וידוע דתשובה מיראה
 עבירות נעשות כשגגות וז"ש וזכרתם את דרכיכם
 וכו' היינו דיתודו על חטאים לפי דכבר בארנו
 לעיל שהאל יתב' יטהר אותן היינו באופן שיעמיד
 להם מלך כהמן וישובו ואולם זה התשובה היא
 מיראה וא"כ עבירות נעשין כשגגות לכך מבאר
 דיתודו עליהם אף אח"כ וא"ש וק"ל (אהבת
 יהונתן).

ח. וזכרתם את דרכיכם וכו' ונקטתם בפניכם על
 עונותיכם ועל תועבותיכם - פירוש דיתודו על
 עונם. ויובן עפ"י מאמר הגמ' חטאים שהתודה
 עליהם יוה"כ זה אין מתודה עליהם ביוה"כ אחר
 וחד אמר שמתודה עליהם ואמ"ו דפלוגתייהו
 תליא בהאי פלוגתא ח"א עבירה נעשות כזכיות
 א"כ אינו מתודה עליהם ביוה"כ אחר דלמה לו
 להזכיר הלא הם נעשים כזכיות וחד אמר דנעשים
 כשגגו' וא"כ יש להתודות עליהם כי צריך

וְהָעָרִים הַחֲרֻבֹת שְׁהִיוּ חֲרֻבֹת וְהַנְּשֻׁמֹת וְהַשּׁוֹמְמוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת עַכְשָׁיו
 בְּצוּרֹת יֵשְׁבוּ נְתִישְׁבוּ בְּאֲנָשִׁים בְּמַגְדָּלִים וּבְחֻמּוֹת (רש"י, מ"ד) : כֹּה וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 יִשְׁאַרְוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם יִכִּירוּ לַדַּעַת כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת
 נִטְעַתִּי הַנְּשֻׁמָּה וְלֹא נַעֲשֶׂה הַדָּבָר בַּמִּקְרָה אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי אֲנִי הַמְדַבֵּר שֶׁכֵּן יִהְיֶה
 וְעָשִׂיתִי וְאֲנִי הוּא הַעוֹשֶׂה (מ"ד) :

ביאור ההפטרה

האוצר

פרשת ויקהל

